

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

वर्ष : १ पोखरा खण्ड : १५ २०७५ जेठ ८ गते

भाग १ अङ्क २

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको
पशुपन्धी पालन निती २०७४

पृष्ठभूमी :

हाम्रो देशको पशुपन्धीपालन व्यवसायले योजनावद्ध विकास शुरु भएको धेरै वर्ष वितिसक्दा पनि अपेक्षाकृत गति लिन सकेको छैन । विगतमा लागु भएका पञ्चवर्षिय तथा त्रिवर्षिय योजनाहरु, राष्ट्रिय कृषि निती, लाईभस्टक मास्टर प्लान, दीर्घकालिन कृषि योजना, विभिन्न पशु विकास आयोजनाहरु लगायत

हालैको कृषि विकास रणनीति र विविध कृषि तथा पशुपालन सँग सम्वन्धीत नितीहरूले पशुपंक्षीपालनको क्षेत्रमा ठोस र स्पष्ट कार्यदिशा निर्देशीत गर्दै उल्लेखिय योगदान हासिल गरेको छ । यसै पृष्ठभुमीमा मुलुकको अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको तथा देशभित्रै आयआर्जन,स्वरोजगारी, खाद्य एवम् पोषण सुरक्षा र गरिवि न्युनिकरणमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउँदै आईरहेको पशुपंक्षीपालन व्यवसायलाई थप व्यवस्थित, मर्यादीत एवं व्यावसायीक बनाउँदै स्वच्छ, स्वस्थ एवं गुणस्तरीय पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरु (दुध, अण्डा, माछा, मासु, छाला, उन, पश्मिना प्रांगारीक मलखाद, आदी) आम उपभोक्ता समक्ष सहज रुपमा पुग्न सक्ने वातावरण बनाउन र पशुपंक्षीपालनको माध्यमबाट आम कृषकहरुको जीवनस्तर उकास्दै यस क्षेत्रको पशुपंक्षीपालन व्यवसायलाई क्रमीक रुपमा आत्मनिर्भर तुल्याउने उद्देश्य राखी पोखरा लेखनाथ महानगर पालिकाद्वारा संचालन हुने कार्यक्रमहरुलाई सहज, सरल, प्रभावकारी, पारदर्शी र व्यवस्थित रुपमा संचालन गर्न पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको नगरसभा बैठकले **पोखरा लेखनाथ महानगरपालीकाको पशुपंक्षीपालन निती २०७४** जारी गरेको छ । पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका मार्फत् अब उप्रान्त संचालन हुने सम्पुर्ण पशुपंक्षीपालन तथा प्रबर्द्धन सम्वन्धी कार्यक्रमहरु यसै नितीको मर्म र भावना अनुसार निर्देशीत भै संचालीत रहनेछन् ।

दृष्टीकोण वा परिकल्पना :

पशुपंक्षीपालन व्यवसायलाई आयआर्जन, रोजगारी, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा एवम् कृषि पर्यटन प्रवर्द्धनको माध्यमको रूपमा विकास गर्न यस क्षेत्रलाई थप व्यवस्थित, आत्मनिर्भर, दीगो, पर्यावरणमैत्री, मर्यादित एवं व्यावसायिक बनाउँदै स्वच्छ, स्वस्थ एवं गुणस्तरीय पशुपंक्षीजन्य उत्पादनलाई आम उपभोक्ता समक्ष सहूलियत रूपमा पुर्याउने वातावरण बनाउने र महानगरको अर्थतन्त्रमा योगदान पुर्याउने ।

बृहत उद्देश्य :

पशुपंक्षीपालन पेशालाई व्यावसायिक र मर्यादित बनाई आम कृषकहरुको जीवनस्तर सुधार गर्न आगामी वर्षदेखि नै महानगरको मौलीक विशेषताहरुमा आधारित साना, मझौला र ठूला व्यावसायिक पशुपंक्षीपालक कृषक केन्द्रीत भै आत्मनिर्भर उन्मुख, युवा एवम् कृषि पर्यटनमैत्री, पर्यावरणमैत्री, दीगो पशुपंक्षीपालन व्यवसायका लागि महानगरको पशु सेवा सम्बन्धी अधिकतम स्रोत साधनको परिचालन गर्ने र स्थान विशेषमा विद्यमान पशुपंक्षीको आनुवंशीक स्रोत र पर्यटनमैत्री परम्परागत पशुपंक्षीपालन पद्धती समेतलाई संरक्षण गर्दै पर्यावरणमैत्री आधुनीक प्रविधीको प्रयोग गरी गुणस्तरीय पशुपंक्षीजन्य उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरी आन्तरीक मागलाई सम्बोधन गर्दै आगामी ५ वर्षमा ठूला उद्यमी मार्फत् वाट्य जिल्ला तथा देशमा समेत निर्यात हुने वातावरण सिर्जना गर्ने ।

विशिष्ट उद्देश्यहरु :

यस नितीका विशिष्ट उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम हुनेछन् ।

- क) नतिजामा आधारित विकासको अवधारणा अवलम्बन गर्दै ' पोखरा लेखनाथ महानगरबाट संचालित पशु सेवा सम्बन्धी कार्यक्रमहरुलाई सहज, सरल, प्रभावकारी, पारदर्शी र व्यवस्थित रूपमा संचालन गरी महानगर भित्रै आयआर्जन, रोजगारी, खाद्य एवम् पोषण सुरक्षामा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउने र व्यावसायीक, दीगो र आत्मनिर्भरमुखी पशुपंक्षीपालनको विकास गर्ने ।
- ख) पशुपंक्षीपालन व्यवसायलाई थप व्यवस्थित, मर्यादित एवं व्यावसायीक बनाउँदै स्वच्छ, स्वस्थ एवं गुणस्तरीय पशुपंक्षीजन्य उत्पादन आम उपभोक्ता समक्ष सहूलियत रूपमा पुर्याउने वातावरण बनाउने ।
- ग) महानगरका स्थानीय पशुपंक्षीका स्रोतहरुको संरक्षण गर्दै ' महानगरमैत्री उन्नत नश्ल तथा प्रविधीहरु भित्र्याउँदै उचीत बजार व्यवस्थापन मार्फत् महानगरका युवा वर्गलाई पशुपालनमा प्रेरित गर्ने र महानगर भित्रका सम्बन्धीत सम्पूर्ण साना ठूला कृषक तथा ठूला पशुपंक्षीजन्य उत्पादनका व्यवसायीहरुको समेत प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास गर्दै लैजाने ।
- घ महानगरपालीका भित्र सामुदायिक पशु, घरपालुवा कुकुर र अन्य सामुदायिक कुकुर, घायल तथा मृत पशुपंछिहरुको व्यवस्थापनका लागि उचित कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

नितीहरु:

महानगरको मूल पशुपंक्षीपालन निती तलका ६ वटा बुँदाहरुबाट निर्देशीत

हुनेछ भने उक्त नितीमा तय गरीएका लक्ष्यहरु हासिल गर्न अन्तर्गतका सहायक निती तथा रणनितीहरु अपनाइने छ ।

१) आत्मनिर्भर, निर्यातमुखि, पर्यावरणमैत्री, अर्गानीक उन्मुख र मौलीक पशुपंक्षीजन्य उत्पादन :

पोखरा लेखनाथ महानगरको पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरुको उत्पादन लागत अत्यन्त महंगो छ । विविध कारणले हामी आफ्नै बजारमा पनि अन्य देशका कृषि र पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरूसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने अवस्थामा छैनौं । महानगरको उत्पादन लागत महंगो हुनुमा जमिन तथा श्रम महंगो हुनु, फार्मको कमजोर र अवैज्ञानीक व्यवस्थापन, साना फार्म भएकोले कम उत्पादन हुनु र कृषि तथा पशु फार्मको लागि आवश्यक अधिकांश कच्चा पदार्थहरु महंगोमा आयात गर्नुपर्ने वाध्यता जस्ता कारणहरु मूल रुपमा जिम्मेवार छन् । तर महानगरको उल्लेख्य भुभागको कृषि तथा पशुपंक्षीपालन प्रणाली अर्धव्यावसायीक हुनु र कतिपय स्थानको पशुपंक्षीपालन परम्परागत र निर्वाहमुखी हुनुको कारणले गर्दा केही हदसम्म अर्गानीक प्रकृतिको पनि रहेकोले परम्परागत र तुलनात्मक रुपमा पर्यावरणमैत्री पनि छ । निर्वाहमुखि उत्पादन प्रणाली भएतापनि अर्गानीक उत्पादन हुनु भनेको हाम्रो अत्यन्तै सबल पक्ष हो । अर्थात् अब कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरुमा संसारका अन्य देशहरूसँग प्रतिस्पर्धा गर्नका लागि हाम्रो सबैभन्दा वलियो हतियार भनेको अर्गानीक प्रकृतिको पशुजन्य उत्पादन र खेती प्रणाली नै हो । अतः अब हाम्रो उत्पादन मौलीक र अर्गानीक प्रकृतिको हुनुपर्छ जस्ले प्रथमतः हाम्रो आन्तरीक माग पुरा गरोस् र महानगर मात्रै नभै भविष्यमा देश नै वास्तवीक अर्थमा नै कृषिमा आत्मनिर्भर बनोस् । एकैपटक हाम्रा सबै कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनहरुलाई पुर्णरुपमा अर्गानीक बनाउन नसकिएपनि आजैदेखी सो दिशामा अग्रसर हुँदै गयौं भने केही वर्षमा नै हामी आफ्ना उत्पादनहरुलाई अर्गानीक

वनाउन सक्नेछौं । त्यसपछि क्रमशः कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनलाई महंगो मुल्यमा विदेशमा निर्यात गर्न, विविध मौलीक प्रविधी र स्वयं उत्पादीत प्रांगारीक मलखादको प्रयोगबाट उत्पादन लागत न्युनीकरण गर्न र देशको वातावरण र माटोको उत्पादन क्षमता समेत जोगाईराख्न सकिनेछ । यसको लागि प्रांगारीक मलको आवश्यकता पर्ने भएकोले अब महानगर परम्परागत रूपमा नै चल्दै आएको पशुमा आधारीत कृषि प्रणाली र कृषिजन्य उत्पादनमा आधारीत पशुपालन प्रणाली (ब्लडर्वा ब्लचड्रगतिगचभ) लाई परिष्कृत गरेर अगाडी बढ्नेछ । प्रांगारीक मलखादको लागि पशुमा आधारीत कृषि प्रणालीलाई प्राथमिकता दिएपनि खेत जोत्ने, वालीनाली र पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरु प्रशोधन र भण्डारण गर्ने जस्ता कार्यहरुमा भने हरसम्भव साना ट्याक्टर तथा साना मेशीनरीहरुको प्रयोगलाई बढावा दिएर श्रम तथा लागत न्युनीकरण गर्न प्रेरीत गरिनेछ ।

१.१) कृषक परिचयपत्र उपलब्ध गराउने :

अर्गानीकतर्फको यात्रा शुरु गर्नको लागि महानगरले पशुपंक्षीपालन प्रणालीलाई परिभाषित गर्ने निश्चीत प्रोटोकल बनाई पशुपंक्षीपालनमा संलग्न कृषकहरुको फार्म र उत्पादन प्रणालीलाई विज्ञहरुको टिम मार्फत् अनुगमन गर्नेछ । त्यसपछि महानगरले विज्ञहरुको प्रतिवेदनका आधारमा कृषकहरुलाई **पर्यावरणमैत्री कृषक (Ecofriendly farmer) तथा साधारण कृषक (General Farmer)** गरी २ समूहमा वर्गीकरण गरी परिचयपत्र वितरण गर्नेछ । यसमध्ये **पर्यावरणमैत्री कृषकहरुलाई** विशेष प्राथमिकता दिएर सेवा सुविधा उपलब्ध गराईनेछ भने साधारण कृषकहरुलाई पनि विविध कार्यक्रमहरु मार्फत् प्रोत्साहन गर्दै पर्यावरणमैत्री पशुपालनतर्फ आकर्षित गरिनेछ । यसले क्रमीक रूपमा महानगरलाई आत्मनिर्भर र अर्गानीक उन्मुख पशुपंक्षीपालन प्रणाली भएको नगर भनेर चिनाउन सक्छ र भविष्यमा यहाँका पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरु अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा ब्रान्डींग गर्दै विक्रि गर्न सकिने आधारहरु पनि खडा हुनेछन् ।

यसले पोखरा लेखनाथ महानगरलाई नमुना अर्गानीक कृषि प्रणालीमा वदलन सकिने छ । फलस्वरुप यहाँको प्रकृति र संस्कृति मात्र हैन अर्गानीक कृषिको माध्यमबाट पनि संसारभरीबाट पर्यटकहरु भित्र्याई हाम्रो पर्यटन व्यवसाय समेत तलाई थप प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ । यसको लागि हाम्रा परम्परागत र मौलीक जिवजन्तुहरुको संरक्षण, सम्बर्द्धन र व्यावसायीकरण गर्न समेत तुरुन्त ठोस कदम चालिनेछ ।

महानगरबाट उपलब्ध पशुपंक्षीपालन सम्बन्धी सेवा प्राप्त गर्नका लागि कृषक तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादकन संग सम्बन्धित व्यवसायी वा उद्यमीसंग महानगरले जारी गरेको परिचयपत्र हुनु अनिवार्य हुनेछ । यसरी परिचयपत्र मार्फत् लाभान्वित भएका कृषकहरुले समय समयमा परिचयपत्र नवीकरण गराई दीगो र पर्यावरणमैत्री उत्पादन प्रणालीमा लागेका अन्य पशुपंक्षीपालक कृषकहरुलाई पनि क्रमशः प्रोत्साहित गर्नेछन् । पशुपंक्षी फार्महरुको समय समयमा अनुगमन, नियमन गरी नवीकरण गर्ने र उत्पादन पर्यावरणमैत्री नभएको पाईएमा परिचयपत्र तत्काल खारेज समेत गर्न सक्ने व्यवस्था गरी महानगरले निर्देशीका र कार्यविधीहरु बनाउनेछ । यसपश्चात् महानगरले नै पर्यावरणमैत्री कृषकहरुको उत्पादनलाई बजारीकरण गर्ने मासु, डेरी तथा अण्डा व्यवसायीहरुलाई समेत **निश्चित प्रक्रिया र मापदण्डहरुको आधारमा** पर्यावरण मैत्री पशुपंक्षीजन्य उत्पादनका पसलहरु भएको प्रमाणित गरिदिनेछ । पर्यावरणमैत्री कृषक तथा पर्यावरणमैत्री पशुपंक्षीजन्य उत्पादनका पसलहरुको महानगरले कडा नियमन गर्नेछ, र प्रोटोकल अनुसार संचालन नभएको पाईएमा उनीहरुको परिचयपत्र रद्द गरी कारवाही गर्नेछ । यस कार्यबाट एकातर्फ उपभोक्ताले ढुक्क भएर गुणस्तरीय उत्पादनहरु उपभोग गर्न पाउनेछन् भने अर्कोतर्फ यसप्रकारको दीगो उत्पादन प्रणालीमा संलग्न कृषकहरुको उत्पादनले पनि बजार पाउने र भविष्यमा अर्गानीक उत्पादन तर्फको यात्रा सहज हुँदै जानेछ । परिचयपत्र वितरण गर्ने प्रयोजनको लागि पर्यावरणमैत्री गाईभैसीपालन,

पर्यावरणमैत्री कुखुरापालन, पर्यावरणमैत्री वंगुरपालन र पर्यावरणमैत्री बाखापालनको उत्पादन प्रणाली सम्बन्धी प्रोटोकलहरु सम्बन्धीत कार्यविधीको अनुसुचीमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१.२) घाँसमा आधारीत पशुपालन तथा पशुमा आधारीत कृषि प्रणाली:

गाई, भैंसी, भेडा वाखा जस्ता घाँस धेरै पचाउन सक्ने पशुहरुमात्र नभै कुखुरा तथा वंगुरजस्ता घाँस कम पचाउन सक्ने पशुपंक्षीहरुलाई पनि नरम र पौष्टिक घाँसमा आधारीत बनाएर पाल्न सकेमा उत्पादन खर्चमा व्यापक कटौती गरी अर्गानीक प्रकृतिको पर्यावरणमैत्री उत्पादन गर्न सकिन्छ र सोको लागि आवश्यक पर्ने प्रांगारीक मल पनि उपलब्ध हुन सक्छ । यसवाट खाद्यान्नमा पर्न जाने मानिस र पशुपंक्षीको चाप पनि न्युनीकरण हुन गै दानाजन्य पदार्थको आयात उल्लेख्य कम गर्न सकिने र पर्यावरणमैत्री पशुपंक्षीजन्य उत्पादन वढाउन प्रोत्साहन मिल्ने भएकोले महानगरको कृषि कार्यक्रमसँग समन्वय गरी यसप्रकारको उत्पादन प्रणालीलाई अनुदान कार्यक्रमहरुमा उच्च प्राथमिकता दिइनेछ ।

१.३) कृषि पर्यटन:

हाम्रो देशको कृषि मौलीक र अर्गानीक प्रकृतिको हुनुको साथै पर्यटनमैत्री पनि हुन सक्ने प्रशस्त सम्भावना छ । विकसित देशमा २।३ प्रतिशत मात्रै जनसंख्या कृषि पेशामा संलग्न रहेको भएतापनि नेपालमा औद्योगिक कृषि प्रणाली अझै पनि प्रारम्भिक अवस्थामा रहेको हुदा यस तर्फ ठोस निती तथा कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ । यस खालको प्रणाली अपनाउँदै जाँदा साना फार्महरु धेरै हुने भएकोले भविष्यमा उत्पादन प्रणाली विकसित हुँदै जाँदा समेत महानगरको १५ देखि २० प्रतिशतसम्म जनसंख्या पशुपालनमा संलग्न र हने देखिन्छ । यस अवस्थालाई रोजगार र आयआर्जनको दीगो अवसरकै रूपमा

लिन सकिन्छ। अतः महानगर र आसपासको प्रकृति हेर्न आउने पर्यटकहरूलाई नै लक्षित गरी यहाँको संस्कृतिसँगै जोडेर पशुपंक्षीपालनमा आधारीत जीवनशैली तथा पशुपंक्षीपालन मोडलको अध्ययन गर्न र स्थानीय स्वाद चाख आउने आन्तरीक र वाह्य पर्यटकहरूको संख्यामा पनि उल्लेख्य वृद्धि गर्न सकिने सम्भावनाको उपयोग गरिनेछ।

१.४) व्यावसायीक रुपमा पालन सकिने जंगली जिवजन्तु पालनलाई कार्यविधी बनाई खुकुलो गर्ने:

दुर्लभ जीवजन्तुहरूको संरक्षण र सम्बन्धनमा टेवा पुग्ने र रोजगारीको स्रोत तथा राम्रो आयआर्जन पनि हुने भएकोले स्वदेशी र विदेशी बजारमा उच्च माग भएका र व्यावसायीक फार्म संचालन गर्न सम्भव हुने कालीज, बँदेल, लुईचे, मृग जस्ता मासुजन्य जंगली जिवजन्तुहरूको पालन प्रणाली सम्बन्धी निश्चित प्रोटोकल बनाई व्यावसायीक फार्म संचालन गर्न इच्छुक कृषकहरूलाई व्यावसायीक रुपमा उत्पादन र बजारीकरण गर्न सक्ने गरी प्याकेज विकास गरी अनुमति प्रदान गर्ने र भविष्यमा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा समेत निर्यात गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ। यसको लागि नेपाल सरकारले वि.स. २०६० साल भदौ ११ मा जारी गरेको वन्यजन्तु पालन सम्बन्धी नितीलाई आधार मानि सम्बन्धीत सरकारी निकायहरूसँग समन्वय गरी अगाडी बढिनेछ।

२) साना, मभौला तथा व्यावसायीक कृषक, उच्चमिहरूमा केन्द्रीत :

महानगरको जमिनको स्वामित्व र पशुपंक्षीपालन प्रणाली नै साना फार्महरूको लागि बढी उपयोगी छ। अतः महानगरको अवको मूल पशुपंक्षीपालन निती साना तथा मभौला खालका व्यावसायीक कृषकहरूमा केन्द्रीत हुनेछ। हाल विद्यमान पशुपंक्षीपालनसँग सम्बद्ध ठूला व्यावसायीहरूलाई पनि यथोचित सम्मान र प्रोत्साहन गर्दै अब साना तथा मभौला व्यावसायीक कृषकहरूमा ध्यान नदिने हो भने नेपालको पशुपालन क्षेत्र आयआर्जन र रोजगारी श्रृजना

गर्न नसकि अरु केही दशक यसरी नै रुमल्लीदै जाने सम्भावना रहनेछ। साना फार्महरूले रोजगारी, आयआर्जन र खाद्य तथा पोषण सुरक्षालाई एकसाथ सम्बोधन गर्न सक्छन् किनकी एउटा एउटा परिवारले संचालन गरेका साना पशुपंक्षीपालन व्यवसाय वा फार्महरू नै अभैपनि देशका सबैभन्दा ठूला रोजगारदाता र पशुपंक्षीजन्य उत्पादन गरी आयआर्जनमा सघाउने माध्यमहरू हुन्।

यसखालको नितीले एकैसाथ लाखौंलाई रोजगारी र आयआर्जनमा सरीक गरि अर्थतन्त्र उकास्न सकिन्छ र साना फार्महरू पनि क्रमशः मझौलास्तर का वन्दै जानेछन्। विगतमा मूल्य श्रृंखला प्रवर्द्धन गर्नका लागि ठूला उद्यमी र व्यवसायीहरूमा गरीएको ठूलो अनुदानको कार्यक्रमले आयआर्जन र रोजगारीमा उल्लेख्य योगदान गर्न नसकेको र साना कृषकहरू प्रतिस्पर्धात्मक लगानीको अभावमा भन् मारमा परेको गुनासो व्याप्त भैरहेको सन्दर्भमा देशको अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर र सुदृढ बनाउन र यसबाट हुने आर्थिक वृद्धिद्वर दीगो बनाउन साना तथा मझौला कृषकहरूमा नै पशुपंक्षीपालनका कार्यक्रमहरू केन्द्रीत हुनुपर्ने देखिन्छ। अतः अब उप्रान्त पशुपंक्षीपालन व्यवसायीसँग सम्बद्ध केही ठूला उद्यमीलाई ठूलो रकम अनुदान दिनुभन्दा साना तथा मझौला व्यवसायीहरूलाई प्रभावकारीताका आधारमा १ देखी १० लाख रुपैयाँसम्मका साभेदारी परियोजनाहरूमा ५० प्रतिशतसम्म अनुदान दिने खालका कार्यक्रमहरूमा महानगरका पशुपंक्षीपालन कार्यक्रमहरू केन्द्रीत र हनेछन्।

२.१) कृषि ऋण तथा अनुदान :

परियोजनाको सम्भाव्यता, कृषकको पृष्ठभूमि, उत्पादनको बजार तथा महानगर अन्तर्गतको पशु सेवा शाखाको सिफारिसका आधारमा मात्रै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अत्यन्त सहूलियत व्याजदरको पशुपंक्षीपालन कर्जा उपलब्ध गराउने र कृषकको साभेदारी रकम लगानी भएपछि मात्रै महानगरको तर्फबाट प्राप्त

हुने सहूलियत ऋण उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ । कृषि अनुदानलाई सबै कृषकहरूको पहुँचमा पुर्याउन यस्ता फार्महरू सम्बन्धीत वडा कार्यालयमा दर्ता भएर ईजाजतपत्र लिई पोखरा महानगरको पशु सेवा शाखामा दर्ता भएपछि अनुदानको लागि आवेदन दिन योग्य भएको ठानिनेछ । तर सम्पूर्ण पशुपंक्षी फार्महरूलाई करको दायरामा ल्याउन आन्तरीक राजश्व कार्यालयको करदाता रहेका र घरेलु उद्योगको रूपमा दर्ता भएका पशुपंक्षीफार्महरूलाई अनुदान वितरणमा विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।

सहूलियत ऋणको लागि चल अचल सम्पत्ति धितो राख्न नसक्ने र आफ्नो फार्म विस्तार गर्न चाहने साना कृषकहरूले आफ्नो पशुपंक्षीजन्य फार्महरूको विधीवत दर्ता र बीमा गरी उक्त फार्म विस्तारको योजना समेटेर आर्थिक विश्लेषण सहीतको परियोजना तयार गरी महानगरमा पेश गर्नुपर्नेछ । यसरी पेश भएको परियोजना स्थलगत अनुगमन तथा अध्ययनका आधारमा दीगो र नाफामूलक पाइएमा सोही परियोजना धितो राखी अधिकतम रु ५ लाखसम्म महानगरको पशु सेवा कार्यक्रम अन्तर्गतको महानगर पशुपालन कर्जा कोष अन्तर्गत ऋण प्रदान गर्न सकिनेछ । महानगर पशुपालन कर्जा कोष अन्तर्गत ऋण लिन सम्बन्धीत वडाअध्यक्ष तथा महानगरका पशु सेवा शाखा प्रमुखको सिफारिसको आधारमा महानगरका मेयरले निर्णय गर्ने गरी कार्यविधीमा उल्लेख गरिनेछ ।

महानगरबाट संचालित अनुदान सम्बन्धी कार्यक्रमहरूमा कृषकहरूको छनौटका हरेक प्रक्रिया सम्बन्धीत कार्यविधी बमोजिम अत्यन्त पारदर्शी ढंगबाट संचालित हुनेछन् । हरेक वर्ष अनुदान प्राप्त गर्ने कृषकहरूको नाम, ठेगाना र अन्य अनुदानग्राही प्रतिस्पर्धीलाई उछिनेर छनौट हुनुको कारण समेत सार्वजनिक संचारमाध्यमबाट प्रसारण गरिनेछ, भने महानगरको वेबसाइट र अभिलेखमा दुरुस्त राखी सुचनाबोर्डमा पनि प्रकाशीत गरिनेछ । एउटै कृषकले पटकपटक अनुदान लिन र अन्य कृषकले नपाउने अवस्था आउन नदिन अनुदान प्राप्त गर्ने

कृषकहरुमाथि उजुरी र सुनुवाई गर्ने व्यवस्था कार्यविधीमा उल्लेख गरिनेछ । सम्बन्धीत वडाको सिफारिसको आधारमा आर्थिक रुपले विपन्न वर्गका मात्र दलीत, महिला, सिमान्तीकृत, लोपोन्मुख, भौगोलिक विकटता भएका स्थानका तथा उद्यमशील युवाद्वारा संचालित व्यवसायलाई अनुदानका कार्यक्रमहरुमा उच्च प्राथमिकता दिइनेछ । विपन्न वर्गका कृषक भन्नाले भुमिहीन, आफ्नै स्वामित्वमा एक रोपनी वा सो भन्दा कम जमिन भै भाडाको जमिनमा व्यवसाय संचालन गरिरहेका र गाउँका भद्रभलाद्मी र छरछिमेकको उपस्थितीमा सम्बन्धीत वडाअध्यक्षले अनुदान प्रयोजनका लागि विपन्न भनि प्रमाणित गरे का व्यक्तिहरुलाई जनाउनेछ ।

२.२) क्षमता अभिवृद्धि:

उच्च मुल्यका पशुजपंक्षीजन्य पदार्थको उत्पादनका साथै पर्यावरणमैत्री र अर्गानीक उन्मुख पशुजन्य उत्पादन प्रणालीका सम्बन्धमा प्राविधीक र कृषक दुवैलाई महानगरमार्फत् गुणस्तरीय र व्यवहारीक तालिम अभियान कै रुपमा संचालन गरिनेछ ।

२.३) पशुपंछि, आहार र घास वाली विमा :

पशुपंछि विमा कृषकको लागि असाध्यै राम्रो कार्यक्रम हो । पछिल्ला वर्षहरुमा सरकारले यसलाई अभै सहूलियतपुर्ण बनाएको भएपनि महानगरले क्रमीक रुपमा यसलाई निशुल्क बनाउनेछ र **विमा सम्बन्धि** महानगरपालीकाले **कार्यविधि** बनाई लागु गर्ने छ ।

२.४) फार्महरुको अभिलेख प्रणाली तथा आर्थिक विश्लेषण:

महानगर भित्रका व्यवसायीक पशुपंक्षी फार्महरुको अभिलेख राखी अध्यवधिक गरीने छ । व्यवसायीक फार्मको आर्थिक विश्लेषण गरी नाफामा संचालन भए नभएको मुल्यांकन गर्न कृषक स्वयंलाई प्रोत्साहीत गर्ने र फार्मलाई

नाफामुलक वनाउन यस सम्बन्धी उचीत, गुणस्तरीय र व्यावहारीक तालिम संचालन गरिनेछ ।

२.५) सहकारीकरण

निर्वाहमुखि उत्पादन प्रणालीले गर्दा हाम्रो देशका अधिकांश कृषकहरुले उत्पादीत पशु जन्य पदार्थहरुको बजारमा सहज पहुँच देखिदैन । यस अवस्थामा उत्पादन देखी बजारसम्म सकारात्मक भुमिका खेलिरहेका सहकारीहरुलाई महानगर मार्फत् आर्थिक तथा प्राविधीक सहयोग गर्ने र ऋण तथा अनुदानमा पनि उच्च प्राथमिकता दिने व्यवस्था गरिनेछ । यसका लागि सहकारी सम्बन्धी नियमन गर्ने निकायसँग समन्वय गरी सहकारी संस्थाले सहकारीको भावना र मर्मवमो जिम कार्य गरे नगरेको उचित मुल्यांकन गरी अभिप्रेरीत गरीने छ ।

२.६) दण्ड तथा पुरस्कारको व्यवस्था

कृषि तथा पशुजन्य उत्पादन र बजारीकरणमा संलग्न कृषक, व्यवसायी तथा कर्मचारी सबैको लागि कामका आधारमा निष्पक्ष मुल्यांकन गरी पुरस्कृत वा दण्डीत गर्ने व्यवस्था कडाईका साथ लागु गरीनेछ । यसका लागि महानगरले एक अलग कार्यविधी वनाइ कार्यान्वयनमा ल्याउनेछ ।

२.७) साना मेशीनहरुको प्रयोग

पशुपछिमा आधारीत कृषि प्रणाली र कृषिजन्य वाइप्रोडक्ट र घाँसमा आधारित पशुपंक्षीपालनलाई प्रोत्साहन गर्न विविध कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । तथापि पशुफार्महरुमा सम्भव भएसम्म ससाना मेशीनहरुको प्रयोग (जस्तै: घाँस काट्ने र टुक्रयाउने मेशीन, साना ट्याक्टर आदी) लाई भने प्रोत्साहीत गर्न अनुदान उपलब्ध गराई कृषिमा लाग्ने श्रम तथा लागत न्युनीकरण गर्न जोड दिइनेछ ।

३) महानगरको जग्गाको स्वामित्व र पशुपंक्षीपालनमा सोको उपयोग

पोखरालेखनाथ महानगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेको बाभो तथा खेति योग्य जमिनलाई पशुपंछि पालन घास खेति माछा पालन गर्नको लागि लिजमा दिने व्यवस्था मिलाईने छ ।

३.१) पिग पार्क, पोल्डी पार्क वा अन्य फार्म पार्कहरु

उद्योगकोरुपमा वंगुर तथा कुखुरा पालन फर्म संचालनको लागि महानगरले तोकेको ठाउमा पिग पार्क र पोल्डि पार्क जस्ता फार्महरु संचालन गरी वैज्ञानिक तरीकाले संचालन गरीने छ ।

३.२) छाडा पशु व्यवस्थापन:

- १ महानगरको छाडा पशुपंछिहरु व्यवस्थित गर्न सबै फार्महरुको अभिलेख राखी टयागिग गर्ने ।
- २ सामुदायिक चौपायाहरुलाई गौशाला संचालन गरी व्यवस्थित तगर्ने ।

३.३) कृषि वन:

महानगरका सम्भाव्य एवम उपयुक्त स्थानमा कृषि वन मार्फत पशुपंछि पालन तथा चरनका कार्यक्रम संचालन गरीने छ ।

४) व्यवस्थित बजार र नियमन:

महानगरपालिका भित्र पर्यावरण मैत्रि जिवित पशुपंछि हाट बजार व्यवस्थापन तथा पशुपंछिजन्य पदार्थको अलग अलगबजार निर्धारण गरी विज्ञ प्राविधिकहरुद्वारा नियमन गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ ।

४.१) बजार प्रवर्द्धन:

- १ बजार प्रवर्द्धन समन्धि अनुदान सहयोगमा पर्यावरण मैत्रि आत्मनिर्भर मुलक अर्गानिक पशुपंछि जन्य पदार्थको बजारीकरणका लागि

महानगरपालीकाले कार्यविधि बनाई अनुदानको व्यवस्था मिलाउने छ ।

- २ पशुपंछि तथा माछा जन्य उत्पादनका लागि विशेष बजारहरु वा निक मार्केटहरुको प्रवर्द्धन गरिने छ ।
- ३ आन्तरीक र वाह्य पर्यटकहरुको आगमन हुने हाई वे छेउछाउमा फार्म हाउस रीसोर्ट खोल्न प्रेरित गरीने छ ।
- ४ पशुपंछि तथा माछा जन्य उत्पादन तथा बजारको नियमन गर्न प्रयो गशालाहरुको स्थापना गरीने छ ।
- ५ कृषहरुको पर्यावरण मैत्रि तथा अर्गानिक उत्पादनको परिक्षण गरी ब्राण्ड प्रवर्द्धन गर्न मद्यत गरिने छ ।

५) पशु स्वास्थ्य संरक्षण, पशुपंक्षी प्रजनन, पशुपंक्षीको आहारा सिफारिस सम्बन्धी महानगरको स्पष्ट निती रहने:

५.१) महानगरको क्वारेन्टाइन सम्बन्धी व्यवस्था:

महानगरवासी तथा महानगरका पशुपंक्षीको सुस्वास्थ्यलाई मध्यनजर गर्दै अन्य देश तथा वाह्य जिल्लाबाट पोखरा लेखनाथ महानगर क्षेत्र भित्र भित्रने पशुपंक्षी, माछा वा पशुपंक्षीजन्य पदार्थको क्वारेन्टाइन सेवा लाई कडाइका साथ पालना गरिनेछ । महानगरमा भित्रने जिवित पशुपंक्षीहरु वा तिनको संरक्षित वा मृत अंश, तयारी वा फोजन मासु, परिरक्षी प्रयोग गरि प्याकिंग गरिएका पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरु, पशुपंक्षीको भ्रुण तथा वीर्यलगायत जुनसुकै पशुपंक्षीजन्य पदार्थलाई अनीवार्य रुपमा चेकजाँच गरी गुणस्तरीय पाईएमा मात्र प्रवेश दिइनेछ । चेकजाँच विना चोरीछीपि भित्रिएका पशुपंक्षीहरु वा पशुपंक्षीजन्य पदार्थहरुलाई यसको ओसारपसारमा संलग्न व्यक्ति वा कारोबारिकै खर्चमा यस्ता पदार्थहरु नष्ट गरि आवश्यक कारवाही गरिनेछ ।

५.२) पशुपंक्षी प्रजनन तथा नश्लसुधार निती:

महानगरले आफ्नो क्षेत्रमा रहेका पशु आनुवंशीक स्रोतहरूको संरक्षण गर्नको लागि सबै पशुपंक्षीका जातहरूको वंशानुगत पहिचान हुनेगरी व्यवस्थित अभिलेख राख्नेछ । यसरी राखीएको अभिलेखको आधारमा महानगरले आफ्नो मूल नीति तथा कृषकहरूको लागि उपयुक्त हुने गरी विज्ञहरूको सहयोगमा पशुपंक्षी प्रजनन तथा नश्लसुधार नीति तय गरी जारी गर्नेछ ।

५.३) पशुपंक्षीजन्य व्यवसाय दर्ता गर्ने सम्बन्धमा:

(१) पशुजन्य व्यवसाय संचालन गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थालाई व्यवस्थित रूपमा संचालन गर्न महानगरले प्रचलित नेपाल कानूनको अधिनमा रही प्रकृया तोक्नेछ । त्यस्तो प्रकृया वमोजिम व्यवसाय दर्ता गर्ने सम्बन्धमा महानगरले कार्यविधी बनाई लागु गर्नेछ ।

५.४) पशुस्वास्थ्य संरक्षण :

पशुपंक्षीजन्य उत्पादनमा सबैभन्दा धेरै क्षति पुर्याईरहेका रोगहरूको सर्भेलेन्स र पहिचान गरी हरेक ५।५वर्षमा मुख्य मुख्य आर्थिक महत्वका रोगहरूको प्राथमिकता तोकिएको कार्य गरिनेछ । यसका लागि शुरुको ५ वर्षका लागि कुखुरामा रानीखेत, गाईभैसीमा खोरेत, वंगुरमा स्वाईन फिभर तथा वाखामा पिपिआर को रोकथाम र नियन्त्रणका लागि रोगअनुसारको निश्चित प्रोटोकल बनाई कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ । यसका लागि अपनाइने प्रोटोकलहरू कार्यविधी बनाई तोकिने छ ।

५.४) भेटेरिनरी जनस्वास्थ्य :

जनस्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष असर पार्ने जुनोतिक रोगहरूको प्राथमिकीकरण गरी रोगथाम, नियन्त्रण तथा जनचेतना मुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

५.५) महानगर भित्र पालिएका पशुपंक्षीहरूको लागि सन्तुलित र मितव्ययी आहारा सिफारिस गर्ने:

पशुपालन व्यवसायलाई प्रतिस्पर्धी बनाउन महानगरले विज्ञहरुको सहयोगमा आवश्यक अनुसन्धान गरी महानगर भित्रका सम्पूर्ण पशुपंक्षीहरुको जात र अवस्था हेरी उपयुक्त आहाराको प्रकार र मात्रा सिफारिस गरी कृषक समक्ष प्रचार प्रसार गर्नेछ ।

६) पशुपंक्षी अधिकार सम्बन्धमा:

हाल संसारभर पशुपंक्षीजन्य उत्पादन गर्ने क्रममा पशुपंक्षीहरु माथि अमानवीय व्यवहार गरिएको र उनीहरुलाई पालनपोषण गर्ने क्रममा अती भीडभाड हुने गरी राखीएको, कुखुरा, वट्टाई तथा वंगुर जस्ता पशुपंक्षीलाई केजमा थुनेर पालीएको, वध गर्दा पीडादायी तरिकाले र अमानवीय तरिकाले वध गरिएको र ढुवानी गर्दा पनि अत्यन्त पीडादायी र अमानवीय तरिकाले ढुवानी गरिएको जस्ता क्रियाकलापहरुको सर्वत्र आलोचना हुँदै आइरहेको छ । अतः यस नितिले पनि महागरलाई एउटा सभ्य समाजको रूपमा परिकल्पना गरेको हुनाले भविष्यमा पशुपंक्षीमाथि यसप्रकारका यातना र दुर्व्यवहार हुन नदिनका लागि क्रमीक रूपमा केजमा लेयर्स राखेर पाल्ने फार्म, फ्यारोंग क्रेटमा वंगुर राखेर पाल्ने फार्म आदीलाई क्रमशः सोत्तरमा आधारीत खुला प्रणालीमा पालनका लागि प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रमहरु बनाउनेछ । साथै पशु पंक्षी ढुवानी गर्दा कार्यविधीमा तोकीएको मापदण्ड पालना गर्ने र वध गर्दा पनि कार्यविधीमा उल्लेख भए वमोजिम मानवीय तरिकाले सक्दो कम पीडा हुने गरी निश्चीत मापदण्ड पुर्याई वध गर्ने (Humane Killing) विधीलाई कडाईका साथ पालना गर्न लगाइनेछ ।

अतः उल्लेखित बुँदाहरुमा केन्द्रीत भै महानगरका सम्पूर्ण पशुविकासका कार्यक्रमहरु संचालन हुनेछन् । यसबाट महानगरको पशुपंक्षीपालन तथा यससँग सम्बन्धीत व्यवसायले नितीगत स्पष्टता हासिल गरी पशुपंक्षी जन्य उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि भै आत्म निर्भरता तर्फ उन्मुख हुने तर्फ यो गदान पुग्नेछ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

७) समिति :

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका नगर कार्यपालिकाको पशु पन्छी समिति देहाय बमोजिम हुनेछ :-

क. संयोजक :- कार्यपालिकाले तोकेको वडा अध्यक्षबाट

ख. सदस्य :- कार्यपालिका सदस्य ३ जना

ग. सदस्य :- उपभोक्ता मञ्च कास्कीका अध्यक्ष वा प्रतिनिधि १ जना

घ. सदस्य :- उद्योग वाणिज्य संघको अध्यक्ष वा प्रतिनिधि १ जना

ड. सदस्य :- समितिको निर्णय बमोजिम मनोनित विषय विज्ञ २ जना

घ. सदस्य सचिव :- पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको पशु महाशाखाको प्रमुख १ जना

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

वर्ष : १ पोखरा खण्ड : १५ २०७५ जेठ ८ गते

भाग १ अङ्क २

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको
सार्वजनिक निजी साभेदारी सम्बन्धमा
व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक

सार्वजनिक निजी साभेदारीको माध्यमबाट स्थानीय तहमा पूर्वाधार संरचनाको निर्माण र सञ्चालन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाह गरी मुलुकको वृहत सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्न तथा सर्वसाधारणलाई भरपर्दो, किफायती र सर्वसुलभ रूपमा सेवा सुविधा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २२६ को उपधारा (१) बमोजिमको नगर सभाले यो ऐन बनाएकोछ ।

परिच्छेद १ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- (१) यस ऐनको नाम “सार्वजनिक निजी साभेदारी सम्बन्धी ऐन, २०७४” रहेकोछ ।
- (२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्का अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :-

- (क) “अनुमतिपत्र” भन्नाले आयोजना कार्यान्वयन गर्न दफा ३३ बमोजिम दिइएको अनुमतिपत्र सम्झनु पर्छ ।
- (ख) “अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति” भन्नाले आयोजना कार्यान्वयन गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति सम्झनु पर्छ।
- (ग) “अध्यक्ष” भन्नाले कार्यपालिकाको अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।
- (घ) “अनुमानित आयोजना लागत” भन्नाले देहायमध्ये जुन बढी हुन्छ, सो लागतलाई जनाउनेछ:

(१) आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निकायले सम्भाव्यता अध्ययनमा उल्लेख गरेको आयोजना विकासमा लाग्ने रकम, वा

(२) सम्भाव्यता अध्ययनका क्रममा उल्लिखित सार्वजनिक निकायबाट निजी निकायमा जाने जम्मा अनुमानित रकमको खुद वर्तमान मूल्य (पछिल्लो सरकारी ऋणपत्रको दरमा दुई प्रतिशत थप गर्दा हुन आउने रकम ।)

- (ङ) “आयोजना” भन्नाले यस ऐन बमोजिम सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गरिने कुनै नयाँ पूर्वाधार संरचनाको डिजाइन,

निर्माण, विकास, सञ्चालन वा व्यवस्थापन सम्झनु पर्छ र सो शब्दले देहायका कुरा समेत जनाउनेछः

- (१) मौजुदा पूर्वाधार संरचनाको पुनर्स्थापना, आधुनिकीकरण, विस्तार वा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
- (२) विकास निर्माणको कार्य,
- (३) सार्वजनिक सेवा सुविधाको प्रवाह ।

(च) “कार्यपालिका” भन्नाले पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको कार्यपालिका सम्झनु पर्छ ।

(छ) “निजी निकाय” भन्नाले सार्वजनिक निजी साभेदारी अन्तरगत आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सार्वजनिक निकाय बाहेकको निकाय सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका वा मान्यता प्राप्त फर्म, कम्पनी, सहकारी, स्थानीय सामूदायिक संस्था वा गैरसरकारी संस्था सम्झनु पर्छ ।

(ज) “निर्माण” भन्नाले पूर्वाधार संरचनाको निर्माण, विकास वा पुनर्स्थापना गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ ।

(झ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले महानगरपालिकाका को प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्छ ।

(ञ) “पुनर्स्थापना” भन्नाले मौजुदा पूर्वाधार संरचनाको मर्मत, विस्तार वा पुनर्निर्माण गरी पुनर्स्थापना गर्ने काम सम्झनु पर्छ ।

(ट) “पूर्वाधार संरचना” भन्नाले स्थानीय स्तरका विकास आयो जनाहरु, स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, पुल, अस्पताल, नहर, साना विद्युत उत्पादन तथा वितरण, वैकल्पिक उर्जा, केबुलकार लाइन, ट्रलीबस संरचना, ट्रामवे, प्रदर्शनीस्थल, पार्क, जलाशय, बाँध, ढल निकास, फोहोर मैला प्रशोधन तथा व्यवस्थापन प्लाण्ट, कृषि, वन, सिचाई तथा पर्यटनसँग सम्बन्धित संरचना, रङ्गशाला,

सार्वजनिक सभागृह, बहुआवासीय भवन वा सार्वजनिक गो दामघर सम्भन्तु पर्छ र सो शब्दले यस्तै प्रकृतिका अन्य पूर्वाधार संरचना समेतलाई जनाउँछ ।

- (ठ) “लेखाजोखा समिति” भन्नाले दफा १२ को उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने आयोजना लेखाजोखा समिति सम्भन्तु पर्छ ।
- (ड) “सम्भौता” भन्नाले आयोजना कार्यान्वयन गर्न दफा २९ बमोजिम प्रस्तावकसँग गरिएको सम्भौता सम्भन्तु पर्छ ।
- (ढ) “सर्वेक्षण” भन्नाले आयोजना कार्यान्वयन गर्नको लागि गरिने सर्वेक्षण सम्भन्तु पर्छ र सो शब्दले आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन, इञ्जिनियरिङ डिजाइन कार्य र त्यसको लागि गरिने अन्वेषण समेतलाई जनाउँछ ।
- (ण) “सानिसा इकाई” भन्नाले दफा ११ को उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने सार्वजनिक निजी साभेदारी इकाई सम्भन्तु पर्छ ।
- (त) “सानिसा समिति” भन्नाले दफा १० को उपदफा (१) बमोजिमको सार्वजनिक निजी साभेदारी समितिसम्भन्तु पर्छ ।
- (थ) “सार्वजनिक निजी साभेदारी” भन्नाले सार्वजनिक सेवासँग सम्बन्धित कुनै आयोजनाको निर्माण, सञ्चालन, व्यवस्थापन वा सम्भार तथा वित्तीय लगानीमा आंशिक वा पूर्ण रूपमा निजी क्षेत्रलाई संलग्न गराउने गरी सार्वजनिक निकाय तथा निजी निकायबीच भएको करारीय प्रबन्ध सम्भन्तु पर्छ ।
- (द) “स्थानीय सरकार” भन्नाले पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाका सम्भन्तु पर्छ ।
- (ध) “सोभै प्राप्त भएको प्रस्ताव” भन्नाले सानिसा समितिले आह्वान नगरेको तर कुनै इच्छुक निजी निकायबाट पहिचान गरी कार्यान्वयनका लागि पेश गरिएको प्रस्ताव सम्भन्तु पर्छ ।

- (न) “शुल्क” भन्नाले अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सेवा सुविधा उपलब्ध गराए वापत उपभोक्तासँग लिन सेवा शुल्क सम्भन्नु पर्छ ।
- (प) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद २

सार्वजनिक निजी साभेदारीको ढाँचा

३. सार्वजनिक निजी लगानीमा आयोजना कार्यान्वयन गर्न सकिने :

- (१) पूर्वाधार संरचना सम्बन्धी कुनै आयोजना सार्वजनिक निजी साभेदार ीमा यस ऐन बमोजिम कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।
- (२) सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनामा देहायका विशेषताहरूमध्ये अधिकांश विशेषताहरू समिश्रण भएको हुनु पर्नेछः
- (क) पूर्वाधार सेवाको निर्माण, पुनर्स्थापना वा आधुनिकीकरण गने उद्देश्यका लागि निजी निकायको पूर्ण वा आंशिक पूँजी लगानी भएको,
- (ख) निजी निकायलाई पूर्वाधार वा सेवाको सञ्चालन, मर्मत वा से वा प्रदान गर्ने गरी जिम्मेवारी दिइएको वा सञ्चालन तथा मर्मत गर्न दिने गरी आयोजनाको व्यवस्थापन सम्भौता भएको,
- (ग) निजी निकायलाई पूर्वनिर्धारित मापनयोग्य मानक अनुसारको कार्यसम्पादनसँग आवद्ध भुक्तानीको व्यवस्था भएको,
- (घ) निजी निकायबाट पूर्ण वा आंशिक रूपले आम्दानीको जोखिम व्यहोर्ने व्यवस्था स्वीकार गरिएको,
- (ङ) आयोजनाको सम्भौता अवधि स्पष्ट भएको ।

४. सार्वजनिक निजी साभेदारीका ढाँचाहरु:

दफा ३को अधीनमा रही सार्वजनिक निजी साभेदारीकाढाँचाहरु देहाय बमोजिम हुन सक्नेछः

- (क) सञ्चालन पूँजी बाहेक निजी लगानी आवश्यक नपर्ने प्रकृतिको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन करार,
- (ख) न्यून वा उल्लेखनीय निजी पूँजी आवश्यक पर्ने निर्माण, स्वामीत्वकरण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण करार,
- (ग) माथि खण्ड (क) वा (ख) मा उल्लिखित करारका अन्य रूपहरु ।

५. सार्वजनिक निजी साभेदारी नमानिने अवस्था:

यस ऐनको प्रयोजनका लागि आयोजना सम्बन्धी वित्तीय, प्राविधिक, सञ्चालन वा जोखिम सम्बन्धमा स्थानीय सरकार र निजी निकाय दुवैको सहभागिता नरही स्थानीय सरकारले निजी निकायबाट कुनै काम वा सेवा प्राप्त गर्ने उद्देश्यबाट सञ्चालन हुने कार्यलाई सार्वजनिकनिजी साभेदारी प्रबन्ध मानिनेछैन ।

६. सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन नगरिने आयोजना

यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका आयोजना सार्वजनिक-निजी साभेदारीको माध्यमबाट कार्यान्वयन गरिने छैनः-

- (क) आयोजना सम्बन्धी वित्तीय, प्राविधिक वा सञ्चालन सम्बन्धी जोखिम निजी निकायलाई हस्तान्तरण नगरी निजी क्षेत्रबाट कुनै काम वा सेवा प्राप्त गर्ने उद्देश्यबाट सञ्चालन हुने ,
- (ख) सार्वजनिक सम्पत्ति वा दायित्वको निजीकरण हुने,
- (ग) सरकारी स्वामित्वको उद्यम खडा गरी सार्वजनिक कामको व्यापारीकरण हुने,
- (घ) सार्वजनिक कार्यको लागि निजी निकायबाट प्रदान गरिएको दान, चन्दा वा उपहार प्राप्त हुने,

- (ड) देशको सुरक्षा सम्बन्धी प्रावधानहरु समावेश हुनेआयोजना,
- (च) स्थानीय सरकारले सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन नगरिने भनी अलग गरेका आयोजनाहरु,
- (छ) सार्वजनिक हितका दृष्टिले सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गर्न नहुने आयोजनाहरु ।

७. सार्वजनिक निजी साभेदारी आयोजना छनौटका आधारहरु:

(१) देहायका मुख्यआधारहरुमा सार्वजनिक निजी साभेदारी बमोजिम कुनै आयोजना कार्यान्वयन गर्ने वा नगर्ने निर्णय गरिनेछ:

- (क) स्थानीय सरकारले त्यस्तो आयोजनाको लागत व्यहोर्न सक्ने अवस्था भए वा नभएको,
- (ख) आयोजनाको कार्यान्वयनका लागि गरिएको खर्च वा लगानीबाट सार्वजनिक स्तरमा गुणात्मक लाभ प्राप्त हुने अवस्था भए वा नभएको,
- (ग) आयोजना आर्थिक रुपमा सम्भाव्य भए वा नभएको,
- (घ) स्थानीय सरकार र निजी निकायबीच जोखिम तथा लाभको उचित ढंगमा बाँडफाँड हुने अवस्था भए वा नभएको ।

(२) सार्वजनिक निजी साभेदारी बमोजिम कुनै आयोजना कार्यान्वयनका लागि सार्वजनिक निजी साभेदारीको ढाँचा छनौट गर्दा देहायका कुराहरुलाई ध्यान दिनु पर्नेछ:

- (क) आयोजनाको उद्देश्य पूरा हुने उपयुक्त स्वरुप भएको,
- (ख) आयोजनाको लागि निजी निकायको साधन श्रोत उपलब्ध भएको ,
- (ग) आयोजनाको डिजाइन, लगानी, निर्माण, सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारमा निजी निकायले वहन गर्न सक्ने भूमिका भएको,
- (घ) सम्भावित लगानीकर्ताहरुद्वारा स्वीकार गर्न सक्ने अवस्था रहेको,

- (ड) उपभोक्ता तथा समूदायले स्वीकार गर्न सक्ने सेवा शुल्क भएको,
- (च) वित्तीय संस्था तथा लगानीकर्ताहरूद्वारा स्वीकार गर्न सक्ने अवस्था रहेको,
- (छ) लाभ तथा जोखिम बाँडफाँडको स्वरूप निर्धारण भएको,
- (ज) स्थानीय सरकारको आर्थिक तथा व्यवस्थापकीय क्षमता भएको,
- (झ) आयोजना सम्झौताको अवधि उल्लेख भएको,
- (ञ) जटिल प्रकृतिका सार्वजनिक निजी साभेदारी सम्झौताहरू कार्यान्वयन गर्न सक्ने मानव संसाधनको उपलब्धता भएको ।

८. सार्वजनिक खरिद कानून आकर्षित नहुने :

यस ऐन बमोजिमको आयोजनाको पहिचान, स्वीकृति, निजी निकायको छनौट, अनुगमन तथा कार्यान्वयनसँगै ऐनको व्यवस्था बमोजिम गरिनेछ, र सो सम्बन्धमा सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी प्रचलित कानूनको व्यवस्था लागू हुनेछैन ।

परिच्छेद ३

संस्थागत संरचना

९. कार्यपालिका:

(१) देहायका आयोजनाहरूको लागि सम्भाव्यता अध्ययन अनुसार आयोजनाको खरिद प्रक्रिया सुरु गर्न स्वीकृति दिने तथा नीतिगत समन्वय गर्न कार्य कार्यपालिकाबाट हुनेछ :

- (क) १ करोड रुपैयाँ भन्दा बढी अनुमानित आयोजना लागत भएको,
- (ख) सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोष वा अन्य कुनै सरकारी अनुदान वा आर्थिक सहयोग आवश्यक भएको,
- (ग) अन्य स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार वा केन्द्रीय सरकारसँगको

साभेदारी वा सहभागितामा कार्यान्वयन गरिने आयोजनाहरु ।

तर उपर्युक्त बमोजिमको आयोजनाको खरिद प्रक्रियाको स्वीकृति पश्चात् प्रस्तावदाता छनौट गर्ने तथा आयोजना सम्भौता गर्ने कार्य भने दफा १० बमोजिमको सानिसा समितिले गर्नेछ ।

(२) कार्यपालिकाको कार्यक्षेत्र देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (क) सार्वजनिक निजी साभेदारीसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण नीतिगत विषयहरुमा मार्गदर्शन गर्ने,
- (ख) सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजनाहरुको पहिचान गर्ने,
- (ग) सार्वजनिक निजी साभेदारीका लागि लगानीका क्षेत्रहरु पहिचान गर्ने,
- (घ) उपदफा (१) बमोजिमको सार्वजनिक निजी साभेदारीका आयोजनाहरुको सम्भाव्यता अध्ययन, खरिद सम्बन्धी कागजात तथा मस्यौदा आयोजना सम्भौता लगायत आयोजनालाई खरिद प्रक्रियामा लैजान स्वीकृति प्रदान गर्ने,
- (ङ) सार्वजनिक निजी साभेदारीमा सञ्चालित आयोजनाका कार्यान्वयनमा सम्बद्ध निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।

१०. सानिसा समिति:

(१) यस ऐन बमोजिमको आयोजना कार्यान्वयन गर्नका लागि कार्यपालिकाको अध्यक्ष/प्रमुखको अध्यक्षतामा देहाय बमोजिमको प्रत्येक आयोजनाका लागि एक सानिसा समिति रहनेछ:

- (क) कार्यपालिकाको प्रमुख.....अध्यक्ष
- (ख) कार्यपालिकाको उपप्रमुख.....सदस्य
- (ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत.....सदस्य

- (घ) (आवश्यकता अनुसार विभागीय प्रमुखहरु थप गर्ने).....सदस्य
(ङ) उद्योग तथा वाणिज्य सम्बन्धी संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरुबाट सानिसा समितिले २ वर्षका लागि मनोनित गरेको १ जना
.....सदस्य

- (२) दफा ९ को उपदफा (१) मा उल्लिखित आयोजनाहरु बाहेक अन्य आयोजनाको हकमा त्यस्तो आयोजनाको खरिद प्रक्रिया प्रारम्भ गर्न तथा आयोजना सम्भौताको स्वीकृति दिने अख्तियारी सानिसा समितिमा रहनेछ ।
(३) सानिसा समितिको बैठकको कार्यविधि र निर्णय सम्बन्धी व्यवस्था तो किए बमोजिम हुनेछ ।

११. सानिसा इकाई:

- (१) दफा १० को उपदफा (२) को अधीनमा रही आयोजनाको तयारी, विकास, मूल्यांकन, खरिद, प्रस्ताव छनौट, वार्ता, सम्भौतामा हस्ताक्षर, कार्यान्वयन तथा अनुगमनका लागि सानिसा समितिले प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको अध्यक्षतामा आवश्यकता अनुसार सम्बद्ध विभागका विभागीय प्रमुख तथा अधिकृतहरु रहने गरी सानिसा इकाईको गठन गर्नेछ ।
(२) सानिसा इकाईको मुख्य काम तथा कर्तव्य देहाय बमोजिम हुनेछः
(क) कुनै आयोजना सार्वजनिक-निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आधार र कारणको मूल्यांकन गर्ने,
(ख) आयोजनाको प्रारम्भिक मूल्यांकन गर्ने,
(ग) आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने, गराउने,
(घ) आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखाका लागि आयोजना ले खाजोखा समितिमा पेश गर्ने,
(ङ) आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक लिखत कागजातहरु

तयार गर्ने,

(च) प्रस्ताव आव्हान गर्ने, मूल्यांकन गर्ने तथा प्रस्तावदाताको छनौट गर्ने,

(छ) छनौट भएको प्रस्तावकसँग वार्ता गर्ने तथा आयोजना सम्झौता गर्ने,

(ज) आयोजना सम्झौताको व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयन गर्ने,

(झ) आयोजना कार्यान्वयनका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गर्ने,

(ञ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(३) सानिसा समितिको बैठकको कार्यविधि र निर्णय सम्बन्धी व्यवस्था तो किए बमोजिम हुनेछ ।

१२. लेखाजोखा समिति:

(१) कार्यापालिका बैठकबाट यस ऐन बमोजिम आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निकायले आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्न सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञ समेत रहने गरी बढीमा ५ जना सदस्य रहेको एक लेखाजोखा समिति गठन गर्नेछ ।

(२) सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएका आयोजनाको खरिद प्रक्रिया प्रारम्भ गर्नु अघि लेखाजोखा समितिले आयोजनाको खरिद सम्बन्धी कागजात, मस्यौदा आयोजना सम्झौता र सोको सम्भाव्यता अध्ययनको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम लेखाजोखा समितिले आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्दा दफा ७ मा उल्लिखित आधारहरूलाई समेत विश्लेषण गर्नुपर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गरे पछि लेखाजोखा समितिले सो सम्बन्धमा आफ्नो धारणा र सुझाव

समेत समेटी आफ्नो प्रतिवेदन सानिसा समितिमा पठाउनेछ।

- (५) लेखाजोखा समितिले आफूले उपयुक्तताको लेखाजोखा गरेका सबै आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय सरकारमा पर्न सक्ने आकस्मिक दायित्वको अभिलेख राख्नुपर्नेछ।
- (६) माथिका दफाहरूमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि केन्द्रीय स्तर मा निर्माण भएको सार्वजनिक निजी साभेदारी सम्बन्धी कानुनले आयोजना लागत वा आयोजनको प्रकृतिको आधारमा कुनै खास संयन्त्रबाट आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गरेको भए त्यस्तो आयोजनाको लेखाजोखा सो कानुन बमोजिम गराइनेछ।
- (७) लेखाजोखा समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद ४

आयोजनाको पहिचान र स्वीकृति सम्बन्धी व्यवस्था

१३. आयोजना पहिचान गर्ने :

- (१) सानिसा समितिले सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजना पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक बनाई राख्नेछ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम विवरण राख्दा सानिसा समितिले सम्भाव्यता अध्ययन भए वा नभएका आयोजनाको छुट्टाछुट्टै विवरण राख्नु पर्नेछ।

१४. प्राथमिकता निर्धारण गर्ने :

- (१) सानिसा समितिले सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गरिने आयोजनाको प्राथमिकता निर्धारण गर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम आयोजना कार्यान्वयनको प्राथमिकता निर्धारण गर्दा देहायका क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्नेछ ।

१५. आयोजना स्वीकृत गराउनु पर्ने:

- (१) सानिसा समितिले दफा ९ को उपदफा (१) मा उल्लिखित आयोजना सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त देखेमा तो किए बमोजिमका विवरण खुलाई कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम आयोजना स्वीकृत गराउँदा उक्त आयोजना कुन तरिकाबाट कार्यान्वयन गर्न सकिने हो सो समेत उल्लेख गर्नुपर्ने छ ।
- (३) कुनै आयोजना एक भन्दा बढी तरिकाबाट कार्यान्वयन गर्न सकिने भए एक भन्दा बढी तरिका उल्लेख गरी स्वीकृत गराउन सकिनेछ ।
- (४) दफा ९ को उपदफा (१) मा उल्लिखित आयोजनाहरु बाहेक अन्य आयोजना सानिसा समिति आफैले स्वीकृत गरी अधि बढाउन सक्नेछ ।
- (५) यस दफा बमोजिमस्वीकृत भएकाआयोजनाहरु स्थानीय सरकारको बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।

परिच्छेद ५

आयोजनाको खरिद प्रक्रिया सम्बन्धी व्यवस्था

१६. खरिद प्रक्रियाका चरणहरु:

- (१) यस ऐन बमोजिम पहिचान र स्वीकृति भएका आयोजनाहरुको खरिद प्रक्रिया सामान्यतया देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) योग्यताका लागि मनसायपत्र आव्हान गर्ने,
- (ख) योग्यतामा छनौट भएका दरखास्तवालाहरुको संक्षिप्त सूची तयार गर्ने,
- (घ) प्रस्तावको माग गर्ने,
- (ङ) प्रस्तावको मूल्यांकन गरी योग्य प्रस्तावकको छनौट गर्ने,
- (च) प्रस्ताव स्वीकृत गर्ने,
- (छ) छनौट भएको प्रस्तावकसँग आयोजना सम्भौता गर्ने ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि १ करोड रुपैया भन्दा कम अनुमानित आयोजना लागत भएका आयोजनाहरुको हकमा योग्यता सम्बन्धी दरखास्त र प्रस्तावसम्बन्धी विवरणहरु छुट्टाछुट्टै खाममा एकै चरणमा माग गर्न सकिनेछ ।

१७. मनसायपत्र आव्हान गर्न सक्ने :

- (१) सानिसा इकाईले दफा १६ बमोजिम स्वीकृत आयोजना सार्वजनिक निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गर्न तोकिएका कुराहरु खुलाई सार्वजनिक रुपमा सूचना प्रकाशन गरी मनसायपत्र आव्हान गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम मनसायपत्र पेश गर्न चाहने व्यक्तिले तोकिए बमोजिमका विवरणहरु खुलाई सोही उपदफा बमोजिम प्रकाशित सूचनामा उल्लिखित समयवधिभित्र सानिसा इकाई समक्ष मनसायपत्र पेश गर्नु पर्नेछ ।

१८. संक्षिप्त सूची तयार गर्ने :

सानिसा इकाईले मनसायपत्र प्राप्त भएको मितिले तीस दिनभित्र तोकिएको आधारमा मनसायपत्र पेश गर्ने व्यक्तिहरु छनौट गरी सोको संक्षिप्त सूची तयार गर्नेछ।

१९. प्रस्ताव आवाहन गर्न सक्ने :

- (१) सानिसा इकाईले दफा १८ बमोजिम संक्षिप्त सूची तयार गरेपछि सो सूचीमा परेका मनसायपत्र पेश गर्ने व्यक्तिबाट आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा तोकिएका कुराहरु खुलाई सार्वजनिक रूपमा सूचना प्रकाशन गरी प्रस्ताव आवाहन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव पेश गर्न चाहने व्यक्तिले तोकिए बमोजिमका विवरणहरु खुलाई साही उपदफा बमोजिम प्रकशित सूचनामा उल्लिखित समयवधिभित्र सानिसा इकाई समक्ष प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।

२०. सोभै प्रस्ताव आवाहन गर्न सक्ने :

दफा १७ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि पहिले नै सम्भाव्यता अध्ययन भईसकेको वा तोकिए बमोजिम भन्दा कम लागतको आयोजना भए सानिसा इकाईले आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा तोकिएको कुराहरु खुलाई सार्वजनिक रूपमा सूचना प्रकाशन गरी सोभै प्रस्ताव आवाहन गर्न सक्नेछ ।

२१. प्रस्तावको मूल्यांकन गर्ने:

प्राप्त प्रस्तावहरुको मूल्यांकन गर्न सानिसा इकाईले एउटा छुट्टै प्रस्ताव मूल्यांकन समिति गठन गर्नेछ ।

(२) प्रस्ताव मूल्यांकन समितिले देहायका आधारमा प्रस्ताव प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र सम्पूर्ण प्रस्तावहरुको मूल्यांकन गर्नुपर्नेछ:

- (क) प्रस्तावकको आर्थिक हैसियत,
- (ख) प्रस्तावकको प्राविधिक क्षमता,
- (ग) आयोजनाको प्रकृति अनुसार नेपाल सरकारलाई बुझाउने प्रस्तावित रोयल्टी रकम वा

आयोजना कार्यान्वयन गर्दा उपभोक्तासँग लिने प्रस्तावित शुल्क,

- (घ) प्रस्तावित सेवाका स्तर,
- (ङ) नवीनतम वा उन्नत प्रविधिको प्रयोग,
- (च) तोकिए बमोजिमका अन्य विवरण ।

(३) मूल्यांकन समितिले उपदफा (२) बमोजिम मूल्यांकन सम्पन्न गरी सोको प्रतिवेदन सानिसा इकाई समक्ष पेश गर्नेछ ।

२२. प्रस्ताव छनौट गर्ने :

- (१) सानिसा इकाईलेदफा २३ बमोजिमको मूल्यांकन प्रतिवेदनका आधारमा प्रस्ताव प्राप्त भएको मितिले तीस दिनभित्र प्रस्ताव छनौट गर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम प्रस्ताव छनौट गरेपछि सानिसा इकाईलेसो को जानकारी छिटो साधनद्वारा छनौट भएको प्रस्तावकले दिनु पर्नेछ।

२३. वार्ताद्वारा आयोजना कार्यान्वयन गर्न सक्ने :

- (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनिदेहायका अवस्थामा कुनै आयोजना वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गराउन सकिनेछ :
 - (क) यस ऐन बमोजिम कम्तीमा दुई पटक मनसायपत्र वा प्रस्ताव आव्हान गर्दा पनि आवश्यक संख्यामा मनसायपत्र वा प्रस्ताव छनौट हुन नसकेको, वा
 - (ख) आयोजनाको प्रकृति वा लागतको कारण प्रतिस्पर्धा हुन सक्ने सम्भावना नभएको, वा
 - (ग) नयाँ अवधारणा वा प्रविधि समावेश भएको, वा
 - (घ) स्थानीय सामूदायिक संघसंस्थाबाट कार्यान्वयन गरिने तोकिएको रकमसम्म अनुमानित आयोजना लागत भएको ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमको कुनै आयोजनावार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्न चाहने व्यक्तिले तोकिएको कुराहरु खुलाई सानिसा समिति समक्ष

निवेदन दिनु पर्नेछ ।

- (४) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त भएको निवेदन जाचबुझ गर्दा वार्ताद्वारा सो आयोजना कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त देखिएमा सानिसा समितिले निवेदकसँग वार्ता गरी कार्यान्वयन गराउनेछ।
तर दफा ९ को उपदफा (१) मा उल्लिखित आयोजनाहरु वा दफा २३ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) र (ग) का आयोजनाहरु भए सानिसा समितिले त्यस्ता आयोजनाहरु कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाबाट स्वीकृति प्राप्त गर्नुपर्नेछ ।
- (५) यस दफा बमोजिम वार्ताद्वारा आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सानिसा समितिले निवेदकसँग दफा २८ बमोजिमको विवरण माग गर्न सक्नेछ ।

२४. समझदारीपत्र गर्न सक्ने :

दफा २२ बमोजिम प्रस्ताव छनौट गरेपछि वा दफा २३ को उपदफा (५) बमोजिम माग गरिएको विवरणका आधारमा आयोजना कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त देखिएमा सानिसा इकाईल प्रस्तावकसँग आयोजनाको कार्यान्वयन गर्न सम्बन्धमा समझदारीपत्र सम्पन्न गर्न सक्नेछ ।

तर परियोजनाको प्रकृति हेरी सानिसा इकाईले प्रस्तावकसँग प्रारम्भिक आयोजना सम्झौता गर्न सक्नेछ ।

२५. आयोजना विवरण पेश गर्नु पर्ने :

(१) दफा २४ बमोजिम समझदारीपत्र वा प्रारम्भिक आयोजना सम्झौता गरेकोमा सो समझदारीपत्र वा प्रारम्भिक आयोजना सम्झौतामा उल्लिखित समयवधि र समझदारीपत्र वा प्रारम्भिक आयोजना सम्झौता नगरेकोमा आयोजनाको प्रकृतिहेरी दुई सय सत्तरी दिनमा नबढ्ने गरी सानिसा इकाईले तोकेको समयवधिभित्र प्रस्तावकले आयोजना

कार्यान्वयन सम्बन्धी तोकिए बमोजिमका विवरणहरुसानिसा इकाई समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

२६. रद्द गर्न सक्ने :

- (१) दफा २५ बमोजिमको समयावधिभित्र प्रस्तावकले विवरण पेश नगरेमा वा त्यसरी पेश गरिएको विवरण अध्ययन गर्दा आयोजना कार्यान्वयन गर्न सम्भाव्य र उपयुक्त नदेखिएमा सानिसा इकाईले सो कारण खुलाई प्रस्तावकसँग समझदारीपत्र वा प्रारम्भिक आयोजना सम्झौता गरेको भए त्यस्तो समझदारीपत्र वा प्रारम्भिक आयोजना सम्झौता र समझदारीपत्र वा प्रारम्भिक आयोजना सम्झौता नगरे कोमा निजको प्रस्ताव रद्द गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम समझदारीपत्र, प्रारम्भिक आयोजना सम्झौता वा प्रस्ताव रद्द भएमा प्रस्तावकले सानिसा इकाईसँग कुनै किसिमको हानि नोक्सानी वापतको क्षतिपूर्ति दावी गर्न पाउने छैन ।

२७. वार्ताद्वारा आयोजना विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गर्न सक्ने :

- (१) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै व्यक्तिले आफ्नै लगानिमा सम्भाव्यता अध्ययन गर्न सक्ने छ । अन्य कुराहरुको हकमा दफा २३ बमोजिम नै कार्यान्वयन गर्न सकिने छ ।

२८. सोभै प्राप्त भएको प्रस्ताव मार्फत आयोजना कार्यान्वयन गर्न सकिने :

- (१) सानिसा समितिले निजी निकायबाट सोभै प्राप्त भएका प्रस्तावलाई ऐन तथा नियमावली बमोजिम कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रस्ताव देहायको अवस्थामा स्वीकार गर्न सकिनेछ:

- (क) प्रतिष्पर्धात्मक प्रक्रियाबाट प्रस्तावदाता छनौट हुन नसकेको आयोजना,
- (ख) आयोजनालाई कुनै व्यक्तिको स्वामीत्वमा रहेको बौद्धिक सम्पत्ति वा प्रविधि आवश्यक भएकोमा सो आयोजनाको लागि प्रस्ताव गर्ने प्रस्तावदातासँग मात्र त्यस्तो बौद्धिक सम्पत्ति वा प्रविधि रहे को भएमा, वा
- (ग) स्थानीय जनसमुदायका स्थानीय आवश्यकताहरूलाई पूर्ति गर्नका लागि स्थानीय सामूदायिक संस्थाबाट प्राप्त भएका प्रस्तावहरू, वा
- (घ) कार्यपालिकाले आयोजना रणनीतिक महत्वको छ, भनी स्वीकार गरेमा ।
- (३) सानिसा समितिले उपदफा (१) बमोजिम सोभै प्राप्त भएको प्रस्तावलाई पुनरावलोकन गर्दा आकर्षक र लाभदायी भएमा त्यस्तो प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकलाई सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्न लगाउन सक्नेछ ।
- तर उपदफा (२) को खण्ड (क) बमोजिमको अवस्था भएमा पुनः सम्भाव्यता अध्ययन गराउन आवश्यक हुने छैन ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिमको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन अध्ययन गर्दा सो आयोजनाबाट सार्वजनिक हित हुने देखिएमा सानिसा समितिले कार्यपालिकाको सैद्धान्तिक सहमतिका लागि पेश गर्नेछ ।
- (५) उपदफा (४) बमोजिम कार्यपालिकाले आयोजना अघि बढाउन सैद्धान्तिक सहमति दिएमालेखाजोखा समितिले उक्त आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्नुपर्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिम उपयुक्तताको लेखाजोखा सम्पन्न गरेपश्चात् सानिसा समितिले उक्त आयोजना कार्यान्वयनका लागि यस ऐन

बमोजिम प्रस्ताव आव्हान गर्नेछ ।

- (७) उपदफा (६) बमोजिमको प्रस्तावमा सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावक पनि सहभागी हुन सक्नेछ।
- (८) उपदफा (६) बमोजिम प्राप्त भएका प्रस्तावहरूको मूल्यांकन भएपछि छनौट भएको योग्य प्रस्तावकले कबोल गरेको शर्तहरूसँग सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावक मञ्जुर भएमा सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकलाई छनौट गरी आयोजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- (९) सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकले भाग नलिएमा वा निजले छनौटयोग्य प्रस्तावकको प्रस्ताव अनुसार काम गर्न मञ्जुर नगरेमा प्रस्तावकलाई उक्त आयोजना कार्यान्वयन गर्न दिइने छैन ।
- (१०) सोभै प्रस्ताव गर्ने प्रस्तावकले प्रस्तावमा सहभागी भएको तर छनौटयोग्य प्रस्तावक हुन नसकेको र छनौटयोग्य प्रस्तावकले पेश गरेको प्रस्ताव पनि स्वीकार नगरेको अवस्था भए त्यस्तो अवस्थामा छनौटयोग्य प्रस्तावदाताले प्रस्ताव आव्हानको लिखतमा उल्लेख गरि एको सम्भाव्यता अध्ययनमा भएको खर्च वापतको रकम त्यसरी सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकलाई भुक्तानी गर्नुपर्नेछ ।
- (११) सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकले आयोजना कार्यान्वयन गर्न पाएमा निजले छनौटयोग्य प्रस्तावकलाई प्रस्ताव आव्हानको लिखतमा उल्लेख गरिएको सम्भाव्यता अध्ययनमा भएको खर्च वापतको रकम भुक्तानी गर्नुपर्नेछ ।
- (१२) सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावक एक जनाले मात्र प्रस्तावमा सहभागी भएमा प्रस्ताव आव्हानको लिखतमा उल्लिखित शर्तहरूका आधारमा प्रस्तावकको प्रस्ताव स्वीकृत गर्न सकिनेछ ।
- (१३) उपदफा (१२) मा उल्लिखित अवस्थामा पनि सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकको प्रस्ताव स्वीकृत नभएमा कार्यपालिकाले सम्भाव्यता

अध्ययन गर्दा लागेको पूर्वनिर्धारित खर्च भुक्तानी गर्नेछ ।

- (१४) माथिका उपदफाहरुमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (१) को खण्ड (घ) बमोजिमको आयोजनाको अनुमानित लागत १ करोड रुपैयाँ भन्दा बढी नभएमा सानिसा समितिले सोभै वार्ताको माध्यमद्वारा सम्बन्धित स्थानीय सामूदायिक संस्थालाई त्यस्तो आयोजना कार्यान्वयन गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।

२९. सम्झौता गर्ने :

- (१) दफा २५ बमोजिम प्राप्त विवरणको आधारमा प्रस्तावकसँग सम्झौता गर्न उपयुक्त देखिएमा सानिसा समितिले प्रस्तावकसँग आवश्यकता अनुसार वार्ता गरी सम्झौता गर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको सम्झौतामा सानिसा समितिको तर्फबाट प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले हस्ताक्षर गर्नेछ ।
- (३) प्रस्तावकले दफा २८ को उपदफा (१) बमोजिमको विवरण सम्झौतामा लेखिएको अवधिभित्र पेश गर्नुपर्नेछ । सो अवधिभित्र प्रस्तावकले त्यस्तो विवरण पेश गर्न नसकेमा प्रस्तावकसँग भएको सम्झौता स्वतः रद्द भएको मानिनेछ ।

३०. सम्झौता खुलाउनु पर्ने कुराहरु :

सम्झौतामा देहायका कुराहरु खुलाउनु पर्नेछ :-

- (क) आयोजनाको विवरण,
(ख) आयोजना कार्यान्वयन शुरु गर्ने मिति र सम्पन्न गर्ने मिति,
(ग) आयोजनाको निर्माण वा सञ्चालन गर्दा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले पाउने सुविधा तथा सहूलियत सम्बन्धी कुरा,
(घ) अनुमतिपत्रको अवधि,
(ङ) आयोजना कार्यान्वयनको चरणबद्ध विवरण र कार्यान्वयन

तालिका

- (च) आयोजनाको प्राविधिक गुणस्तर तथा स्टाण्डर्ड,
- (छ) आयोजना सञ्चालन सम्बन्धी विवरण,
- (ज) जोखिमको बाँडफाँड र आयोजना अवधिमा जोखिम व्यवस्थापन गरिने विधि, कार्यसम्पादनमा आधारित भुक्तानी सम्बन्धी व्यवस्था, कार्यसम्पादनका मूल्यांकनका वस्तुगत आधार र मापदण्ड ।
- (झ) आयोजनाको अनुगमन प्रक्रिया सम्बन्धी विवरण,
- (ञ) आयोजना लिजमा दिएको भए सोको विवरण र लिजका शर्तहरू,
- (ट) आयोजना सञ्चालन वा हस्तान्तरणका शर्त,
- (ठ) आयोजना सञ्चालन गर्दा उपभोक्तासँग लिन पाउने शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ड) आयोजनाको बीमा सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ढ) आयोजनामा जडित मेशिन तथा आयोजना हस्तान्तरणका बखत हुनु पर्ने अवस्था र गुणस्तर,
- (ण) स्थानीय सरकारलाई बुझाउनु पर्ने रोयल्टी र भुक्तानी विधि,
- (त) आयोजना कार्यान्वयन गर्दा कुनै पक्षले सम्झौता बमोजिमको दायित्व पुरा नगरेको कारणबाट मर्का पर्ने पक्षले प्राप्त गर्ने क्षतिपूर्ति भराउने, सम्झौता उल्लंघन गर्ने पक्षले व्यहोर्नु पर्ने दायित्व तथा सम्झौता रद्द हुने अवस्था,
- (थ) काबू बाहिरको परिस्थिति सम्बन्धी व्यवस्था,
- (द) सूचना आदान प्रदान सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ध) कानुनमा हुने परिवर्तनबाट निजी लगानीकर्तालाई कुनै विशेष संरक्षण दिइने भए सो सम्बन्धी व्यवस्था,
- (न) लागू हुने कानुन, विवाद समाधानको संयन्त्र, विधि र प्रक्रिया,
- (प) सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था,

- (फ) आयोजनामा स्थानीय सरकारको कुनै लगानी हुने भए त्यस्तो लगानी र सो वापत स्थानीय सरकारको प्राप्त गर्ने प्रतिफल,
(ब) अन्य आवश्यक कुराहरु ।

३१. कार्य सम्पादन जमानत सम्बन्धी व्यवस्था :

प्रस्तावकले कार्यसम्पादन जमानत वापत आयोजनाको कुल लागतको शुन्य दशमलव पांच प्रतिशत (०.५) भन्दा कम नहुने गरी सम्झौतामा लेखिए बमोजिमको रकम वा सो बराबरको बैंक ग्यारेण्टी आयोजनाको वित्तीय समापन सम्पन्न नभएसम्मका अवधिका लागि सानिसा इकाई समक्ष दाखिला गर्नु पर्ने छ ।

३२. रीत पुगेको मानिने :

- (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन बमोजिम सानिसा समितिबाट आयोजना स्वीकृत भई दफा ३३ बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त गरेकोमा त्यस्तो अनुमतिपत्र प्रचलित कानूनको रीत पुऱ्याई जारी भएको मानिनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम जारी भएको अनुमतिपत्रका शर्तहरु उपर अनुमतिपत्र बहाल रहेको अवधिभर प्रतिकूल हुने गरी सभा वा कार्यपालिकाबाट कुनै कानूनी, प्रशासनिक वा नीतिगत व्यवस्था गरिने छैन र सम्झौता प्रतिकूल हुने गरी गरिएको कुनै कानून, प्रशासनिक वा नीतिगत व्यवस्था मान्य हुने छैन ।

परिच्छेद ६

अनुमतिपत्र सम्बन्धी व्यवस्था

३३. अनुमतिपत्र प्रदान गरिने :

दफा ३०बमोजिम सम्भौता गरेपछि सानिसा इकाईले प्रस्तावकलाई आयोजनाको कार्यान्वयन गर्न तोकिए बमोजिमको ढाँचामा अनुमतिपत्र दिनेछ ।

३४. अन्य व्यक्तिले अनुमतिपत्र नदिइने :

आयोजनाको कार्यान्वयन गर्नको लागि कुनै क्षेत्रमा कुनै प्रस्तावकलाई अनुमतिपत्रदिइसकिए पछि सम्भौतामा लेखिए बमोजिम सोही क्षेत्रमासो आयोजनालाई प्रतिकूल असर पर्ने गरि त्यस्तै किसिमको आयोजनाको कार्यान्वयन गर्न अन्य व्यक्तिलाई अनुमतिपत्र दिने छैन।

३५. अनुमतिपत्रको अवधि:

- (१) अनुमतिपत्रको अवधि चालीस वर्षमा नबढाईसम्भौतामा लेखिए बमोजिम हुनेछ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिए पनि विशेष परिस्थिति परी अनुमतिपत्रको अवधि बढाउन आवश्यक भएको कारण खुलाईअवधि थपको लागि अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले निवेदन दिएमा र सो निवेदनको व्यहोरा मनासिव देखिएमा कार्यपालिकाले बढीमा पाँच वर्षसम्म अनुमतिपत्रको अवधि थप सक्नेछ ।
- (३) अनुमतिपत्रको अवधि तोकिएको आधारमा निर्धारण गरिनेछ ।

३६. अनुमतिपत्र रद्द गर्न सक्ने :

- (१) अनुमतिपत्रप्राप्त व्यक्तिले सम्झौता बमोजिम आयोजना कार्यान्वयन प्रारम्भ नगरेमा वा यो ऐन वा यस अन्तर्गत बनेको नियम वा सम्झौता विपरित कुनै काम गरेमा सानिसा समितिले अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई सूचना दिई निजलाई दिइएको अनुमतिपत्र रद्द गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र रद्द भएमा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिसँग गरिएको सम्झौता स्वतः रद्द भएको मानिनेछ ।
- (३) यस दफा बमोजिम अनुमतिपत्र रद्द भएमा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सानिसा समितिसँग कुनै किसिमको दाबी गर्न पाउने छैन ।

३७. रोयल्टी बुझाउनु पर्ने:

रोयल्टी बुझाउने सम्झौता भएकोमा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सम्झौता बमोजिमको रोयल्टी सम्झौतामा उल्लेखित तरिकाबाट स्थानीय सरकारलाई बुझाउनु पर्नेछ ।

३८. आयोजना हस्तान्तरण गर्नु पर्ने :

अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सम्झौतामा लेखिएको बमोजिम स्थानीय सरकारलाई आयोजना हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम आयोजना हस्तान्तरण गर्ने मितिले कम्तीमा एक वर्ष अगाडि देखि सानिसा इकाईको सुपरीवेक्षणमा सम्झौतामा उल्लेख भए बमोजिम आवश्यक मर्मत सम्भार गरी हस्तान्तरण गर्नुपर्ने छ ।
- (३) उपदफा (२) को प्रयोजनका लागि सानिसा इकाईले प्रतिनिधिहरु खटाई पठाउनु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम आयोजनाहस्तान्तरण हुँदा त्यस्तो आयोजनामा

जडित मेशिन, उपकरण तथा संरचना सम्भौतामा लेखिएको बमोजिमको क्षमता, अवस्था र चालू हालतमा हुनुपर्नेछ ।

३९. स्थानीय सरकारको स्वामित्व हुने:

दफा ३८ बमोजिम हस्तान्तरण भएको आयोजना र सोसँगसम्बन्धित घर जग्गा तथा उपकरणको स्वामित्व स्थानीय सरकारको हुनेछ ।

परिच्छेद ७

लगानी सम्बन्धी व्यवस्था

४०. अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले लगानी गर्नुपर्ने:

(१) सम्भौतामा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक आयोजना कार्यान्वयन गर्न अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले लगानी गर्नुपर्नेछ ।

(२) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आयोजना अर्न्तगतको घर, जग्गा वा मुख्य मेशिन उपकरण धितो राखी ऋण लिँदा सानिसा समितिको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

तर स्थानीय सरकारले उपलब्ध गराएको घर जग्गा वा अन्य सम्पत्ति धितोमा राख्न पाइने छैन ।

४१. स्थानीय सरकारले संयुक्त लगानी गर्न सक्ने:

(१) उपदफा (२) मा उल्लिखित आधार र कारणबाट औचित्य पुष्टि हुने भएमा विशेष अवस्थामा स्थानीय सरकारले पच्चीस प्रतिशतमा नबढ्ने गरी आयोजनामा शेयर पूँजी लगानी गर्न सक्नेछ ।

(२) देहायका आधारहरु विद्यमान भएमा मात्र स्थानीय सरकारले आयोजनामा शेयर पूँजी लगानी सक्नेछ:

- (क) आयोजनाको आर्थिक सम्भाव्यता वृद्धि हुने भएमा,
- (ख) आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा सानिसा समितिको उपस्थिति बलियो हुने भएमा,
- (ग) लगानीकर्तालाई सहज वातावरण सिर्जना हुने भएमा,
- (घ) आयोजनाको उचित अनुगमनका लागि शेयर लगानी आवश्यक हुने भएमा ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको लगानी आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निजी निकायले स्थानीय सरकारको हिस्सा लिन चाहेमा आयोजनाको प्रचलित मुल्यमा हिसाब गरी दिन सकिनेछ ।

४२. अन्य व्यक्तिसँग सम्झौता गर्न सक्ने:

(१) आयोजना सम्झौताका शर्तका अधीनमा रही अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा लगानी प्राप्त गर्न वा आयोजना बमोजिमको कुनै काम कुनै व्यक्तिबाट गराउने गरी अन्य व्यक्तिसँग सम्झौता गर्न सक्नेछ ।

तर त्यसरी सम्झौता भएको कारणले आयोजना कार्यान्वयन गर्ने दायित्वबाट निजले छुटकारा पाउने छैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले कुनै सम्झौता गरे मा त्यस्तो सम्झौता भएको पन्ध्र दिनभित्र सो सम्झौताको प्रतिलिपि सानिसा इकाई समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

४३. भुक्तानी सम्झौता गर्न सक्ने:

अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आयोजना निर्माण गरी स्थानीय सरकार लाई हस्तान्तरण गर्ने गरी वा दफा ४६ बमोजिमको शुल्क नउठाई अन्य रुपमा आयोजनामा गरेको लगानी फिर्ता पाउने गरी दफा ३०बमोजिम सम्झौ ता भएकोमा कार्यपालिकाले एकमुष्ट रुपमा वा किस्ताबन्दीमा त्यस्तो रकम

भुक्तानी पाउने गरी सम्झौता गर्न सक्नेछ ।

४४. सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोष:

- (१) स्थानीय सरकारले सम्भाव्य आयको तुलनामा लागत बढी हुने आयो जनालाई अनुदान उपलब्ध गराउन सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोष खडा गर्न सक्नेछ ।
- (२) केन्द्रीय स्तरमा जारी भएको कानून बमोजिम स्थानीय स्तरमा कार्यान्वयन हुने आयोजनाले सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोषको सुविधा पाउने अवस्थामा सोही बमोजिम आयोजनालाई अनुदान उपलब्ध गराउन सहयोग गरिनेछ ।
- (३) सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोषको स्थापना तथा सोको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद ८

अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिको अधिकार तथा सुविधा

४५. राष्ट्रियकरण नगरिने:

अनुमतिपत्रको अवधिभर कुनै पनि आयोजना र सोसँग सम्बन्धित जग्गा, उपकरण तथा संरचना राष्ट्रियकरण गरिने छैन ।

४६. शुल्क उठाउन पाउने:

अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आफुले निर्माण वा सञ्चालन गरेको आयो जनाबाट सेवा सुविधा उपलब्ध गराए बापत उपभोक्तासँग शुल्क उठाउन सक्नेछ ।

- (२) आयोजना सम्झौतामा उपदफा (१) बमोजिमको शुल्क सभौ

तामा उल्लेख भए बमोजिम समय समयमा पुनरावलोकन गर्न सकिने व्यवस्था राख्न सकिनेछ ।

४७. घर जग्गा आदिमा प्रवेश गर्न सक्ने:

आयोजना कार्यान्वयनको सिलसिलामा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले कुनै घर, जग्गा, उद्योग कलकारखाना आदिको भौगोलिक तथा वैज्ञानिक सर्वेक्षण तथा नाप नक्शा गर्न, माटो लगायत अन्य प्राकृतिक स्रोत र साधनको परीक्षण गर्न, त्यसको लागि आवश्यकता अनुसार उपकरण जडान गर्न तथा त्यस्तो उपकरणको प्रयोग गर्न, जग्गा छुट्याउनु, साँध, किल्ला खडा गर्न वा निशाना लगाउने प्रयोजनको लागि सम्बन्धित धनीलाई अग्रीम सूचना दिई घर जग्गा आदिमा प्रवेश गर्न सक्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम घर जग्गा आदिमा प्रवेश गर्दा सो जग्गामा लगाएको अन्न बाली वा हुर्केका रुख बिरुवा काट्नु, उखेल्नु परेमा वा जग्गामा रहेका कुनै छेकबार, पर्खाल, कुनै मेशिनरी, औजार आदि हटाउनु, भत्काउनु वा लगाउनु परेमा सोको मनासिब क्षतिपूर्ति सम्बन्धित धनीलाई दिई अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सो गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम घर जग्गा आदिमा प्रवेश गर्दा सम्भव भएसम्म सम्बन्धित धनी, सरोकारवाला व्यक्ति तथा सोको कारणबाट प्रभावित हुने व्यक्तिको उपस्थितिमा प्रवेश गर्नु पर्नेछ ।

४८. घर जग्गाको प्रयोग गर्न वा कुनै निर्माण गर्न वा कुनै काम गर्न निषेध गर्न सक्ने:

- (१) आयोजना कार्यान्वयनको सिलसिलामा आयोजना स्थल र त्यसको निश्चित दूरीमा पर्ने घर जग्गा अरु कसैले कुनै खास कामको निमित्त प्रयोग गर्न वा सो जग्गामा कुनै निर्माण गर्न वा अन्य कुनै काम गर्न नपाउने कुरा सम्भौतामा लेखिएकोमा वा त्यस्तो घर जग्गा सो

कामको निमित्त प्रयोग गर्न वा त्यस्तो घर जग्गामा कुनै निर्माण गर्न वा अन्य कुनै काम गर्न निषेध गरी पाउन अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले सानिसा इकाई समक्ष निवेदन दिएमा र त्यसरी दिएको निवेदनको व्यहोरा मनासिब देखिएमा सानिसा समितिले प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो घर जग्गा सो बमोजिम प्रयोग गर्न वा कुनै निर्माण गर्न वा कुनै काम गर्न नपाउने गरी निषेध गर्न सक्नेछ ।

तर त्यसरी निषेध गरेको कारणबाट सम्बन्धित व्यक्तिलाई पर्न गएको हानि नोक्सानी बापतको क्षतिपूर्ति अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले व्यहोर्नु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिम दिइने क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्नको लागि स्थानीय उपभोक्ताको प्रतिनिधित्व हुने गरी तोकिए बमोजिमको एक क्षतिपूर्ति निर्धारण समिति रहनेछ, र सो समितिले सम्बन्धित व्यक्तिलाई वास्तविक रूपमा पनै गएको हानि नोक्सानीको मूल्याङ्कन गरी क्षतिपूर्ति निर्धारण गर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम निर्धारण गरिएको क्षतिपूर्तिको रकममा चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले सो निर्णयको जानकारी प्राप्त गरेको मितिले पैंतीस दिन भित्र सानिसा इकाई समक्ष उजूरी गर्न सक्नेछ ।
- (४) उपदफा (३) बमोजिम परेको उजूरी उपर नब्बेदिनभित्र निर्णय गरिसक्नु पर्नेछ, र सो उजूरीका सम्बन्धमा सानिसा समितिले गरेको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

४९. घर जग्गा प्राप्त गरिदिने:

- (१) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आयोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने घर जग्गा आफैँले खरिद गरी वा अन्य रूपमा व्यवस्था गर्नु पर्ने छ ।
- (२) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले उपदफा (१) बमोजिम खरिद गर्न वा अन्य

रुपमा व्यवस्था गर्न नसकेमा वा सम्झौतामा कुनै घर जग्गा प्राप्त गर्नु पर्ने उल्लेख भएमा सानिसा इकाईले अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिको अनुरोधमा त्यस्तो घर जग्गा प्रचलित कानून बमोजिम प्राप्त गरि दिनेछ ।

- (३) उपदफा (१) बमोजिम घर जग्गा प्राप्त गर्दा जग्गाधनीलाई दिनुपर्ने क्षतिपूर्ति सम्बन्धित अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले व्यहोर्नु पर्नेछ ।
- (४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएस्थानीय सरकारको स्वामित्वमा रहेको वा सार्वजनिक जग्गा आयोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक भएमा सानिसा समितिलेकार्यपालिकाको स्वीकृति लिई त्यस्तो जग्गा सम्झौतामा लेखिए बमोजिम वा लिज वा बहालमा प्रयोग गर्न दिन सक्नेछ ।

५०. आयोजनाको सुरक्षा गर्न सक्ने:

- (१) आयोजनाको सुरक्षा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्ति आफैँले गर्नुपर्नेछ।
- (२) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले विशेष कारण देखाई आयोजनाको खास किसिमको सुरक्षाको लागि सानिसा इकाई समक्ष अनुरोध गरेमा सो बापत लाग्ने खर्च अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले व्यहोर्ने गरी त्यस्ता आयोजनाको सुरक्षाको व्यवस्था गर्नसानिसा इकाईलेआयोजनाको सुरक्षाको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

५१. सहयोग उपलब्ध गराउनु पर्ने:

- (१) आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा सानिसा समितिले अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने सहयोग, दिनु पर्ने स्वीकृति वा गरिदिनु पर्ने काम सम्झौतामा उल्लिखित तरिका र अवधिभित्र गरि दिनु वा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (२) आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले

कुनै सहयोग माग गरेमा र त्यस्तो सहयोग प्रचलित कानून बमोजिम उपलब्ध गराउन सकिने भएमा सो बापत व्यहोर्नु पर्ने खर्च र दायित्व अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले व्यहोर्ने गरी सानिसा समिति आफैले त्यस्तो सहयोग उपलब्ध गराउन लेखी पठाउन सक्नेछ ।

५२. विदेशी विनिमयको सुविधा:

आयोजनाको कार्यान्वयनको लागि ऋण वा शेयर पूँजीको रूपमा विदेशी मुद्रा लगानी भएमा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई त्यस्तो ऋणको साँवा वा ब्याज भुक्तानी गर्न वा लगानी फिर्ता गर्नको लागि आवश्यक विदेशी मुद्रा प्रचलित विनिमय दरमा प्रचलित कानून बमोजिम उपलब्ध गराइनेछ।

५३. विष्फोटक पदार्थको प्रयोग:

आयोजनाको कार्यान्वयनको लागि विष्फोटक पदार्थको प्रयोग गर्नु परेमा संघीय कानूनको अधीनमा रही अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिको अनुरोधमा निजलाई प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो विष्फोटक पदार्थको प्रयोग गर्न अनुमतिपत्र दिइनेछ ।

५४. कानून बमोजिमको सुविधा पाउने :

यस ऐन बमोजिम अनुमतिपत्र प्राप्त गरी भएको लगानीले यस ऐन बमोजिमको सुविधाको अतिरिक्त प्रचलित कानून बमोजिम उद्योगले पाउने सम्पूर्ण संरक्षण, सुविधा, सहूलियत तथा छुट प्राप्त गर्नेछ ।

५५. सेवा सुविधाको शर्त तोक्न सक्ने :

(१) अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले उपभोक्तालाई सेवा सुविधा उपलब्ध गराउँदा यस ऐन वा सम्भौताको अधीनमा रही आवश्यक शर्त तोक्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम तोकिएका शर्त विपरित उपभोक्ताले सेवा

सुविधा उपभोग गर्न पाउने छैन ।

परिच्छेद ९

विवाद समाधान सम्बन्धी व्यवस्था

५६. छनौट प्रक्रिया वा निर्णय सम्बन्धी विवादको समाधान:

- (१) कार्यपालिका वा सानिसा समितिले यस ऐन बमोजिम सार्वजनिक निजी साभेदारी प्रबन्ध अन्तरगत प्रस्तावदाताको छनौट सम्बन्धी कारवाही वा निर्णय गर्दा कुनै त्रुटि गरेको वा पालना गर्नुपर्ने कर्तव्य नगरेकोले आफूलाई क्षति पुग्ने वा पुग्न सक्ने कारण खुलाई कुनै प्रस्तावदाताले त्यस्तो निर्णय वा पुनरावलोकनका लागि सानिसा समितिसमक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम दिने निवेदन सम्भौता हुनभन्दा अधिको कारवाहीका सम्बन्धमा सीमित हुनेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन दिदाँ सानिसा समितिले प्रस्तावदाताको छनौट सम्बन्धी कारवाही वा निर्णयमा त्रुटि गरेको वा पालना गर्नुपर्ने कर्तव्य नगरेको कुरा प्रस्तावदाताले थाहा पाएको सात दिनभित्र निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त भएको निवेदनका सम्बन्धमा छानबीन गर्दा प्रस्तावदाताको छनौट सम्बन्धी कारवाही वा निर्णयमा त्रुटि देखिए वा सानिसा समितिले पालना गर्नुपर्ने कर्तव्य पालना गरेको देखिए वा त्यस्तो निर्णय कानून विपरीत देखिएमा सानिसा समितिको प्रमुखले त्यस्तो कारवाही निलम्बन गरी सो निवेदन प्राप्त भएको पाँच दिनभित्र कारण खुलाई लिखित निर्णय गर्नुपर्नेछ ।

- (५) उपदफा (४) बमोजिमको निर्णयमा प्रस्तावदाताको छनौट सम्बन्धी कारवाही कसरी अगाडि बढाउने भन्ने कुरा समेत उल्लेख हुनु पर्ने छ ।
- (६) उपदफा (४) बमोजिमको निर्णयमा चित्त नबुझ्ने पक्षले त्यस्तो निर्णय भएको मितिले पैतीस दिनभित्र सम्बन्धित उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

५७. सम्झौता अन्तरगतको विवादको समाधान:

आयोजना सम्झौतामा प्रचलित नेपाल कानून लागू हुनेछ।

- (१) आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा सानिसा समिति र अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिबीच कुनै विवाद उत्पन्न भएमा त्यस्तो विवाद पक्षहरूबीच छलफल गरी आपसी समझदारीबाट समाधान गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम आपसी समझदारीबाट विवाद समाधान नभएमा विवादको समाधान सम्झौतामा उल्लेख भएकोमा सोही बमोजिम र उल्लेख नभएकोमा मध्यस्थताद्वारा गरिनेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम मध्यस्थताद्वारा विवादको समाधान गर्दा मध्यस्थताको कार्यविधि सम्झौतामा उल्लेख भएकोमा सोही बमोजिम र उल्लेख नभएकोमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
- (४) विशेष प्रकृतिका आयोजनाहरूका हकमा लागू हुने कानून र विवाद समाधान सम्बन्धमा छुट्टै व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिएमा कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम हुनेछ ।

५८. क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था:

- (१) आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा कुनै पक्षले यो ऐन वा ऐन अन्तरगत बनेको नियम वा सम्झौता विपरीत कुनै काम गरेबाट अर्को पक्षलाई हानि नोक्सानी पर्न गएमा त्यसरी पर्न गएको हानि

नोक्सानी वापतको मनासिब माफिकको रकम सो काम गर्ने पक्षले अर्को पक्षलाई क्षतिपूर्ति वापत बुझाउनु पर्नेछ ।

- (२) उपदफा (१) बमोजिमको क्षतिपूर्ति स्थानीय सरकारबाट व्यहोर्नुपने भएमा त्यस्तो क्षतिपूर्ति वापतको रकम हिसाब गरी कार्यपालिकाले अनुमतिपत्रको अवधि थप गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद १०

विविध

५९. गैरसरकारी वा स्थानीय सामुदायिक संघसंस्था मार्फत् आयोजना कार्यान्वयन गर्न सकिने:

तोकिएको रकमसम्मको आयोजना लागत भएका आयोजना स्थानीय गैरसरकारी संस्था वा स्थानीय सामुदायिक संस्थालाई प्राथमिकता दिई कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।

६०. संघ, प्रदेश वा अन्य स्थानीय सरकारसँग मिली आयोजना कार्यान्वयन गर्न सक्ने:

संघ, प्रदेश वा अन्य स्थानीय सरकारसँगको सहकार्य र समझदारीमा यस ऐन अन्तरगतको सार्वजनिक निजी साभेदारी आयोजना कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।

६१. निर्देशन दिन सक्ने:

सानिसा इकाईले सम्भौतामा उल्लिखित शर्तहरूको अधीनमा रही आयोजनाको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई समय समयमा आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

६२. लिज वा भाडामा दिन बेचबिखन गर्न सक्ने

- (१) सानिसा इकाईले अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिलाई स्थानीय सरकारको स्वामित्वमा रहेको संस्थाको स्वामित्व वा अधीनमा रहेको कुनै घर वा जग्गा लिज वा भाडामा दिन, कुनै मेशिन, औजार विक्री गर्न वा लिज वा भाडामा दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम लिज वा भाडामा दिँदाको शर्तहरू सम्भौतामा लेखिए बमोजिम हुनेछन् ।

६३. स्थानीय स्रोत, साधन र जनशक्तिको उपयोग गर्नु पर्ने

अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले आयोजना कार्यान्वयनको सिलसिलामा सम्भव भएसम्म स्थानीय स्रोत, साधन, जनशक्ति र मुलुकभित्र उत्पादन हुने वस्तु तथा सेवा उपयोग गर्नु पर्नेछ ।

६४. अध्ययन प्रतिवेदन माथि अधिकार कायम रहने

प्रस्तावकले प्रस्तावसाथ पेश गरेको अध्ययन प्रतिवेदन सम्बन्धी कागजात उपर निजको पूर्ण अधिकार कायम रहनेछ । प्रस्तावकले लिखित स्वीकृति बिना त्यस्तो अध्ययन प्रतिवेदन सम्बन्धी कागजातहरू अन्य कुनै कामको लागि प्रयोग वा प्रकाशन गरिने छैन ।

६५. नियम बनाउने अधिकार :

यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

६६. कार्यविधि तथा निर्देशिका बनाउन सक्ने :

सानिसा समितिले यस ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीको अधीनमा रही आवश्यक कार्यविधि तथा निर्देशिका बनाउन सक्नेछ ।

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

वर्ष : १ पोखरा खण्ड : १७ २०७५ जेठ ८ गते

भाग १ अङ्क २

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको

सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति- २०७४

१. पृष्ठभूमि

१.१. मुलुकमा आर्थिक वृद्धिलाईदिगो रुपमा हासिल गर्न स्थानीय तहमाआवश्यक सार्वजनिक पूर्वाधार/संरचना तथा सेवाहरु (जस्तै: सडक, पुल, खानेपानी, सिँचाई, विद्युत, केबलकार लगायत विभिन्न पूर्वाधारहरु) को विकास अनिवार्य हुन्छ। पूर्वाधार सेवाहरुको निर्माण र सञ्चालनमा आवश्यक पर्ने साधन-स्रोतहरुको तुलनामा राज्य को षबाट विनियोजन हुने साधन-स्रोत न्यून हुन्छ। तसर्थ, सार्वजनिक-निजी साभेदारीको मान्यताको आधारमा निजी क्षेत्रमा उपलब्ध

साधन-स्रोत, सीप तथा प्रविधिलाई मुलुकको विकास कार्यमा आकर्षित गरी सार्वजनिक उपयोगका सम्पत्ति र सेवाको सञ्चालन कम खर्चिलो, प्रभावकारी र विश्वासनीय बनाउनु वाञ्छनीय भएको छ ।

१.२. सार्वजनिक उपयोगका वस्तु तथा सेवाको उत्पादन/सिर्जना गर्ने , पूर्वाधार तथा सेवाहरूको निर्माण तथा सञ्चालनमा निजी क्षेत्रमा उपलब्ध व्यवस्थापकीय सीप, नवीनतम प्रविधि, उपयुक्त मानव संसाधन तथा पुँजीको समुचित प्रयोगलाई सुनिश्चितता प्रदान गर्दै आर्थिक विकासलाई गति प्रदान गर्न र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको सबलीकरणका साथै स्थानीय तहमा सार्वजनिक सेवालाई प्रभावकारी बनाउन यसरी निर्माण भएका पूर्वाधार सेवाहरूको योगदान महत्वपूर्ण तथा प्रभावकारी हुने विश्वास गरिएको छ ।

१.३. स्थानीय तहमा सार्वजनिक पूर्वाधारहरूको निर्माण र सञ्चालनमा जो खिम न्यूनीकरण, व्यवस्थापन तथा सञ्चालनका उपयुक्त तरिका र स्थानीय सरकारको भूमिकालाई अभू प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्दै पूर्वाधार तथा सेवाको निर्माण तथा सञ्चालनमा निजी क्षेत्रको संलग्नतालाई यथोचित रूपमा सम्बोधन गरी स्वीकार्य हुने अनुकूल नीतिगत वातावरण तयार गर्न जरुरी भएको छ ।

२. विगतका प्रयास :

२.१. स्थानीय तहमा पूर्वाधार निर्माण तथा विस्तारको बृद्धो आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्नको लागि निजी लगानीकर्ताबाट पूर्वाधार संरचनाको विकास सम्बन्धी पद्धति अन्तर्गत पूर्वाधार निर्माण गराउन आवश्यक ठानी “सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति (स्थानीय निकायका लागि) २०६०” निर्माण भई कार्यान्वयनमा आएको थियो ।

२.२. वि.सं. २०६३ सालमा “पूर्वाधार संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा

निजी लगानी सम्बन्धी ऐन, २०६३" जारी भई अद्यावधिक कार्यान्वयनमा रहेको छ ।

- २.३. नेपालमा हाल "सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति २०७२" तथा "पूर्वाधार संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा निजी लगानी सम्बन्धी ऐन, २०६३" र सो सम्बन्धी नियमावली २०६४ लागू भई सार्वजनिक-निजीसाभेदारीको क्षेत्रमा स्थानीय तहमा स-साना सहरी पूर्वाधार सम्बन्धी आयोजनाहरु कार्यान्वयनमा रहेका छन् ।
- २.४. माथि उल्लिखित नीति तथा कानुनी व्यवस्थाको आधारमा स्थानीय निकायका विभिन्न तहमा सार्वजनिक-निजी साभेदारीको अवधारणामा आधारित केही आयोजनाहरु सञ्चालन भई कार्यान्वयनमा आएका छन् । स्थानीय सामूदायिक संघसंस्था मार्फत् पनि धेरै आयोजनाहरु सफलता पूर्वक सञ्चालन भएका छन् । यसरी सार्वजनिक-निजी साभेदारी प्रबन्ध अन्तरगत निजी निकायको रुपमा स्थानीय सामूदायिक संघसंस्था तथा समूह र सहकारीको भूमिका पनि प्रभावकारी देखिएको छ । स्थानीय तहका सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाहरुको सफल कार्यान्वयन भएबाट यसको औचित्यता पुष्टि हुँदै गएको छ । यसरी निजी निकाय अन्तरगत स्थानीय सामूदायिक संघसंस्था तथा समूह र सहकारीको भूमिका पनि प्रभावकारी देखिएको छ ।

३. वर्तमान स्थिति

- ३.१. नेपालको संविधानले नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने व्यवस्था गरेको छ । संविधानमा नै स्थानीय सरकारको अधिकारको व्यवस्था गरी स्थानीय सरकारलाई सवल र जनताका विकासका आकांक्षा र आवश्यकताहरुलाई प्रत्यक्ष रुपमा सम्बोधन गर्ने अत्यन्त प्रभावकारी राज्य संरचनाको रुपमा व्यवस्था गरिएको छ । सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा

विकास मार्फत् उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम परिचालनद्वारा तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने राज्यको निर्देशक सिद्धान्त रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा समेत स्थानीय तहले सार्वजनिक-निजी साभेदारीका माध्यमबाट पूर्वाधार आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

३.२ “सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति २०७२” मा “सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति (स्थानीय निकायका लागि) २०६०” लाई समेत परिमार्जन गर्ने व्यवस्था छ । सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति, २०७२ ले स्थानीय तहमा कार्यान्वयन हुने आयोजनाहरूलाई समेत समेटेको भए तापनि संविधानमा उल्लिखित स्थानीय तहको अधिकारको सूची, स्थानीय तहमा कार्यान्वयन हुने आयोजनाहरूको विशिष्टता तथा स्थानीय तहका संरचनागत व्यवस्था समेतलाई ध्यानमा राखी छुट्टै नीतिगत व्यवस्था गर्नु वाञ्छनीय छ ।

४. चुनौती र समस्या

४.१. सन् २०२२ सालमा मुलुकलाई विकासोन्मुख राष्ट्रमा रुपान्तरण गर्ने लक्ष्य हासिल गर्न पूर्वाधार क्षेत्रको विकासमा सार्वजनिक-निजी साभेदारीमा लगानी र व्यवस्थापन बढाउनु प्रमुख चुनौतीको रुपमा रहेको छ ।

४.२. सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाको सञ्चालनमा निजी क्षेत्रले बहन गर्ने लगानी तथा जिम्मेवारीहरू जोखिमका दृष्टिले निश्चित समय भित्र नै सम्पन्न गरिसक्नु पर्ने हुन्छ । निजी क्षेत्रको सहकार्यमा सार्वजनिक क्षेत्रले पनि आयोजनाको स्वरुप निर्धारण, जग्गा अधिग्रहण, समन्वय र स्वीकृति, निजी क्षेत्रलाई दिइने भुक्तानी, वातावरणीय प्रभावको स्वीकृति जस्ता विषयहरू सम्भौतामा उल्लिखित समय नै सम्पन्न गर्नुपर्ने जिम्मेवारीहरू पुरा गर्नु चुनौतीको रुपमा देखिएको छ ।

४.३. सार्वजनिक-निजी साभेदारीको रुपमा आयोजना पहिचान, निर्माण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण जस्ता कार्यहरूमा प्रक्रियागत

चुनौती, कानुनी तथा नियमनकारी कार्यमा विज्ञतालाई कायम राख्नु एवम् सार्वजनिक सुशासन कायम राख्नमा दक्ष जनशक्ति तयार पार्नु जस्ता चुनौतीहरु पनि विद्यमान रहेका छन् ।

४.४. नेपालमा पूर्वाधार सेवाहरुको विकास र विस्तारमा सार्वजनिक-निजी साभेदारी सम्बन्धी अवधारणा कार्यान्वयनमा सीमित स्रोत एवम् कमजोर व्यावसायिक क्षमता जस्ता समस्याहरु रहेका छन् ।

४.५. सार्वजनिक-निजी साभेदारीको अवधारणामा संयुक्त प्रयासबाट आयोजनाहरु कार्यान्वयन गर्दा जोखिमको उपयुक्त बाँडफाँड सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था नहुनु, आयोजना छनौटलाई पारदर्शी पार्न नसकिनु, उपयुक्त किसिमले सम्भाव्यता अध्ययन नहुनु, भएका अध्ययनहरुको पनि स्वतन्त्र उपयुक्तको लेखाजोखागर्ने परिपाटी नहुनु, लगानी मैत्री वातावरण नहुनु र सुरक्षा तथा जग्गा अधिग्रहण सम्बन्धी समस्याहरु रहरिहरु जस्ता समस्याहरु रहेको देखिन्छ ।

५. नयाँ नीतिको आवश्यकता

५.१. स्थानीय तहको सार्वजनिक पूर्वाधार तथा सेवाहरुको निर्माण, स्तरोन्नति, आधुनिकीकरण तथा सञ्चालनमा निजी क्षेत्रमा उपलब्ध स्रोत-साधन, व्यावसायिक कुशलता, उद्यमशीलता, क्षमता, दक्षता एवम् नवीनतम प्रविधिको प्रयोगलाई आर्थिक विकासमा आर्कषण गरी स्तरीय सेवा प्रवाह गर्न,

५.२. पर्याप्त तथा गुणस्तरयुक्त पूर्वाधार तथा सेवाहरु उपलब्ध गराउन स्थानीय सरकारको एकल लगानी मात्र पर्याप्त नहुने हुँदा निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गरी सार्वजनिक हितका लागि उपयोग गर्न,

५.३. आगामी दिनमा वर्तमान पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा व्यापक सुधार गरी मुलुकको आर्थिक विकास गर्न,

प्रस्तुत पृष्ठभूमिमा नेपालको संविधान तथो “सार्वजनिक-निजी साभे

दारी नीति २०७२” को व्यवस्था अनुरूप विद्यमान “सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति (स्थानीय निकायका लागि) २०६०” लाई उल्लेख्य परि वर्तन गर्न आवश्यक भएकाले पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका द्वा/ १”सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति २०७४ तर्जुमा गरिएको छ ।

६. दीर्घकालीन सोच

स्थानीय तहमा सार्वजनिक पूर्वाधार तथा सेवाहरुको गुणस्तरीय र दिगो विकास गरी त्यस्ता पूर्वाधार तथा सेवाहरुमा सर्वसाधारण नागरिकको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

७. लक्ष्य

सार्वजनिक-निजी साभेदारीको माध्यमबाट वृहत् सामाजिक तथा आर्थिक विकासको लागि स्थानीय तहमा सार्वजनिक पूर्वाधार से वाहरुको विकास सञ्चालनमा सार्वजनिक-निजी क्षेत्रको लगानी अभिवृद्धि गर्ने ।

८. उद्देश्य

यस नीतिका उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछन् :

८.१. स्थानीय तहमा सार्वजनिक पूर्वाधार तथा सेवाहरुका विकास, पुननिर्माण तथा सञ्चालनको क्षेत्रमा आवश्यक पुँजी, साधन एवं स्रोतहरु निजी क्षेत्रबाट परिपूर्ति गर्न निजी लगानी आकर्षण हुने वातावरण सिर्जना गर्ने ।

८.२. स्थानीय तहका लागि आवश्यक गुणस्तरयुक्त सार्वजनिक पूर्वाधार सेवाहरु उपलब्ध गराउन निजी क्षेत्रमा रहे को व्यावसायिकता, कार्यकुशलता, उद्यमशीलता एवम् प्राविधिक दक्षताको उपयोग गर्ने ।

९. नीतिहरु

माथि दफा ८ मा उल्लेख भएका उद्देश्यहरु हासिल गर्न देहाय बमो जिमका नीतिहरु अवलम्बन गरिनेछ :

- ९.१. सार्वजनिक-निजी साभेदारी सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय रुपमा प्रचलित सिद्धान्त तथा मान्यताहरुलाई स्थानीय तहका सम्पूर्ण सम्भाव्य क्षेत्र, संयन्त्र, अङ्ग तथा निकायहरुमा प्रवर्द्धन गर्ने ।
- ९.२. स्थानीय तहमा पूर्वाधार सेवाहरुको विकास, पुनर्निर्माण, व्यवस्थापन तथा सञ्चालनमा आवश्यक पर्ने थप पुँजी, साधन तथा स्रोतहरु निजी (आन्तरिक तथा बाह्य) क्षेत्रबाट लगानी गर्न अनुकूल वातावरणको सिर्जना गर्ने ।
- ९.३. पूर्वाधार सेवाहरुको विकास, पुनर्निर्माण, स्तरोन्नति, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा निजी (आन्तरिक तथा बाह्य) क्षेत्रको व्यावसायिकता, उद्यमशीलता, दक्षता एवं नवीनतम प्रविधिलाई मुलुकको सर्वाङ्गीण विकासमा अधिकतम उपयोग गर्ने ।

१० रणनीतिहरु

- (क) नीति ९.१. सँग सम्बन्धित रणनीतिहरु देहाय बमोजिम हुनेछन्:
- १०.१. सार्वजनिक-निजी साभेदारी सम्बन्धी प्रचलित मान्यता तथा अवधारणालाई आवश्यकता र सान्दर्भिकताका आधारमा सम्भाव्य सम्पूर्ण स्थानीय तहका निकायहरुमा स्वीकार/अंगीकार गरिनेछ।
 - १०.२. स्थानीय तहमा सार्वजनिक-निजी साभेदारी अवधारणा अनुसार कार्यान्वयन गर्न सकिने पूर्वाधार र सेवाहरु पहिचान गरी प्राथमिकता निर्धारण गरिनेछ ।
 - १०.३. आर्थिक तथा पूर्वाधार विकासका लागि सार्वजनिक-निजी साभेदारीको प्रचलित मान्यता अनुरूप सम्पन्न हुन सक्ने आयोजनाहरुलाई स्थानीय सरकारका सबै अङ्ग तथा निकायहरुलाई आवश्यकतानुसार कार्यान्वयन गर्न क्रियाशील गराइनेछ ।
- (ख) नीति ९.२. सँग सम्बन्धित रणनीतिहरु देहाय बमोजिम हुनेछन्:
- १०.४. सार्वजनिक-निजी साभेदारी अवधारणा अर्न्तगत कार्यान्वयन गरिने आयोजनाहरुको खरिद तथा स्वीकृति प्रक्रियालाई सरल एवं

पारदर्शी बनाइनेछ ।

१०.५. लाभ तथा जोखिमलाई सार्वजनिकतथा निजी क्षेत्रबीच न्यायोचित रूपमा बाँडफाँड गरिनेछ ।

१०.६. सार्वजनिक-निजी साभेदारी अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्न र निजी क्षेत्रको मनोबल उच्च राख्न स्थानीय सरकारबाट हुने लगानी, सहयोग र प्रतिबद्धता सुनिश्चित गरिनेछ ।

(ग) नीति ९.३. सँग सम्बन्धित रणनीतिहरु देहाय बमोजिम हुनेछन् :

१०.७. सार्वजनिक-निजी साभेदारी अर्न्तगत स्थानीय स्तरमा कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजनाहरुको पहिचान, प्राथमिकीकरण, सम्भाव्यता अध्ययन र आयोजनाको प्रारूप तयार गर्ने कार्यमा निजी क्षेत्रमा उपलब्ध क्षमता, दक्षता, एवं नवीनतम प्रविधिलाई आवश्यकता अनुसार उपयोग गरिनेछ ।

१०.८. सार्वजनिक-निजी साभेदारी सम्बन्धीआयोजनाहरुको निर्माण र व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रमा उपलब्ध व्यावसायिकता, उद्यमशीलता एवम् प्रभावकारितालाई सदुपयोग गरिनेछ ।

१०.९. सार्वजनिक-निजी साभेदारी सम्बन्धीआयोजनाहरुको दिगो सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारमा निजी क्षेत्रको जिम्मेवारी सुनिश्चित गरिनेछ ।

११.कार्यनीति

११.१ सार्वजनिक-निजी साभेदारीका अवधारणाको स्पष्टता

(१) सार्वजनिक पूर्वाधार एवम् सेवाहरुको विकासको सन्दर्भमा प्रचलित सार्वजनिक-निजी साभेदारीका देहायका मान्यताहरु अंगीकार गरिनेछ :

(क) सार्वजनिक-निजीसाभेदारीलाई सार्वजनिक निकाय र निजी निकायबीच निश्चित समयका लागि हुने करारको रूपमा लिइनेछ । यस्तो करारको एकापक्षको रूपमा रहने निजी निकायल आयो

जनाको लगानी, निर्माण सञ्चालन, मर्मत सम्भार सबै वा केही पक्षमा आंशिक वा पूर्ण रूपले सिर्जना हुने सम्भावित जोखिम वहन गर्ने साथै त्यस्तो लगानी वापत उचित मुनाफा आर्जन गर्न सक्ने व्यवस्था हुनु पर्नेछ । सार्वजनिक वा निजी सम्पत्तिको निर्माण वा सञ्चालन वा मर्मत सम्भार वा प्रयोगको माध्यमबाट प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सार्वजनिक सेवा प्रदान गर्ने कुरा यस्तो करार को विषयवस्तुको रूपमा रहनेछ । यस नीतिको प्रयोजनका लागि “निजी निकाय” भन्नाले सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी मार्फत् आयोजना कार्यान्वयन गर्न प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका वा मान्यता प्राप्तफर्म, कम्पनी,सहकारी, अन्य संगठित संस्था तथास्थानीय सामूदायिक संस्था सम्भन्नु पर्छ ।

(ख) सार्वजनिक निजी साभेदारी करार अन्तरगत सार्वजनिक पूर्वाधारको निर्माण तथा सेवा प्रवाहका लागि निजी निकायले एक निश्चित समयसम्म सो पूर्वाधार सेवा प्रवाह गरी सो वापत प्राप्त हुने दस्तुरको निश्चित अंश लिई आफ्नो लगानीको प्रतिफल प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गरिएको हुनु पर्नेछ ।

(ग) निजी निकायले निर्माण र सञ्चालन गरेको पूर्वाधार सेवा सम्बन्धी आयोजना सम्भौतामा तोकिएको अवधि पछि सो आयो जना तथा आयोजनासँग सम्बन्धित जग्गा, भवन, उपकरण, अन्य सम्पत्ति, पूर्वाधार र संरचनाहरु स्थानीय सरकारको स्वामीत्वमा आउने व्यवस्था गरिएको हुनु पर्नेछ ।

(२) सार्वजनिक निजी साभेदारी आयोजनामा देहायका आधारभूत विशेषताहरुमध्ये अधिकांश विशेषताहरु समिश्रण भएको हुनु पर्नेछ :

(क) पूर्वाधार सेवाको निर्माण, पुनर्स्थापना वा आधुनिकीकरण गर्ने उद्देश्यका लागि निजी निकायको पूर्ण वा आंशिक पूँजी लगानी भएको,

(ख) निजी निकायलाई पूर्वाधार वा सेवाको सञ्चालन, मर्मत

- वा सेवा प्रदान गर्ने गरी जिम्मेवारी दिइएको वा सञ्चालन तथा मर्मत गर्न दिने गरी आयोजनाको व्यवस्थापन सम्झौता भएको,
- (ग) निजी निकायलाई पूर्वनिर्धारित मापनयोग्य मानक अनुसार को कार्यसम्पादनसँग आवद्ध भुक्तानीको व्यवस्था भएको,
- (घ) निजी निकायबाट पूर्ण वा आंशिक रूपले आम्दानीको जोखिम व्यहोर्ने व्यवस्था स्वीकार गरिएको,
- (ङ) आयोजनाको सम्झौता अवधि स्पष्ट भएको ।

११.२ सार्वजनिक-निजी साभेदारीरीका स्वरूपहरु

सार्वजनिक-निजी साभेदारीरीका ढाँचाहरु देहाय बमोजिम हुन सक्नेछः

- (क) सञ्चालन पूँजी बाहेक निजी लगानी आवश्यक नपर्ने प्रकृतिको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन करार वा सेवा करार,
- (ख) न्यून वा उल्लेखनीय निजी पूँजी आवश्यक पर्ने निर्माण, स्वामीत्वकरण, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण करार,
- (ग) माथि खण्ड (क) वा (ख) मा उल्लिखित करारका अन्य रूपहरु ।

११.३ सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी नमानिने

आयोजना सम्बन्धी वित्तीय, प्राविधिक, सञ्चालन वा जोखिम सम्बन्धमा स्थानीय सरकार र निजी क्षेत्र दुवैको सहभागिता नरही स्थानीय सरकारले निजी क्षेत्रबाट कुनै काम वा सेवा प्राप्त गर्ने उद्देश्यबाट सञ्चालन हुने कार्यलाई आयोजना निजी साभेदारीरी प्रबन्ध मानिनेछैन ।

११.३ सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी अन्तरगत कार्यान्वयन हुने आयोजनाहरुः

- (अ) सार्वजनिक निकायले सार्वजनिक-निजी साभेदारीरीका आयोजनाको स्वरूप निर्धारण गर्दा देहायका विशेषता भएका आयोजनाहरुलाई मात्र कार्यान्वयनमा ल्याइनेछः
- (क) उपभोग गरे वापत लाग्ने शुल्क सम्बन्धी नीति तथा दर स्पष्ट

व्यवस्था भएको,

प्रत्यक्ष शुल्कको व्यवस्था नहुने करारको हकमा भने कुन विधि र प्रक्रिया अनुसार निजी क्षेत्रले भुक्तानी प्राप्त गर्ने सो व्यवस्था उल्लेख भएको हुनु पर्ने,

- (ख) सार्वजनिक तथा निजी निकायबीच स्पष्ट जिम्मेवारी तोकिएको,
- (ग) जुन निकायले जुन जोखिम वहन गर्न सारभूत रुपमा बढी सक्षम र हन्छ सोही निकायले त्यस्तो जोखिम वहन गर्ने व्यवस्था भएको,
- (घ) सम्झौताको कार्यान्वयनका लागि विस्तृत र पर्याप्त व्यवस्थापन गर्ने प्रावधान उल्लेख भएको,
- (ङ) सम्झौता अवधिमा पुराना तथा नयाँ निर्माण वा व्यवस्था गरिएका सम्पत्तिहरुको स्वामीत्वको सम्बन्धमा सम्झौतामा स्पष्ट व्यवस्था भएको,
- (च) आयोजनाको समग्र चक्रको प्रत्येक तहमा प्रभावकारी अनुगमनको व्यवस्था उल्लेख भएको,
- (छ) कार्यसम्पादन तथा प्रतिफलमा आधारित भुक्तानी, प्रोत्साहन र जरिवानाको व्यवस्था उल्लेख भएको ।
- (आ) देहायका आयोजना सार्वजनिक-निजी साभेदारीको माध्यमबाट कार्यान्वयन गरिने छैन:-
- (क) आयोजना सम्बन्धी वित्तिय, प्राविधिक वा सञ्चालन सम्बन्धी जोखिम निजी क्षेत्रलाई हस्तान्तरण नगरी निजी क्षेत्रबाट कुनै काम वा सेवा प्राप्त गर्ने उद्देश्यबाट सञ्चालन हुने ,
- (ख) सार्वजनिक सम्पत्ति वा दायित्वको निजीकरण हुने,
- (ग) सरकारी स्वामित्वको उद्यम खडा गरी सार्वजनिक कामको व्यापारीकरण हुने,
- (घ) सार्वजनिक कार्यको लागि निजी निकायबाट प्रदान गरिएको दान, चन्दा वा उपहार प्राप्त हुने,

- (ड) देशको सुरक्षा सम्बन्धी प्रावधानहरु समावेश हुने आयोजना,
- (च) स्थानीय सरकारले सार्वजनिक-निजी साभेदारीरीमा कार्यान्वयन नगरिने भनी अलग गरेका आयोजनाहरु,
- (छ) सार्वजनिक हितका दृष्टिले सार्वजनिक-निजी साभेदारीरीमा कार्यान्वयन गर्न नहुने ।

११.४. सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी आयोजना छनौटका आधारहरु:

- (अ) देहायका आधारहरुमा सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी बमोजिम कुनै आयोजना कार्यान्वयन गर्ने वा नगर्ने निर्णय गरिनेछ :
 - (क) स्थानीय सरकारले त्यस्तो आयोजनाको लागत व्यहोर्न सक्ने अवस्था भए वा नभएको,
 - (ख) आयोजनाको कार्यान्वयनका लागि गरिएको खर्च वा लगानीबाट सार्वजनिक स्तरमा गुणात्मक लाभ प्राप्त हुने अवस्था भए वा नभएको,
 - (ग) आयोजना आर्थिक रुपमा सम्भाव्य भएको,
 - (घ) स्थानीय सरकार र निजी निकायबीच जोखिम तथा लाभको उचित ढंगमा बाँडफाँड हुने अवस्था भए वा नभएको ।
- (आ) सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी बमोजिम कुनै आयोजना कार्यान्वयनका लागि सार्वजनिक-निजी साभेदारीरीको ढाँचा छनौट गर्दा देहायका कुराहरुलाई ध्यान दिनु पर्नेछ:
 - (क) आयोजनाको उद्देश्य पूरा हुने उपयुक्त स्वरुप भएको,
 - (ख) आयोजनाको लागि निजी क्षेत्रको साधन श्रोत उपलब्ध भएको ,
 - (ग) आयोजनाको डिजाइन, लगानी, निर्माण, सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारमा निजी क्षेत्रले वहन गर्न सक्ने भूमिका भएको,
 - (घ) सम्भावित लगानीकर्ताहरुद्वारा स्वीकार गर्न सक्ने अवस्था रहेको,
 - (ड) उपभोक्ता तथा समुदायले स्वीकार गर्न सक्ने सेवा शुल्क भएको,
 - (च) वित्तीय संस्था तथा लगानीकर्ताहरुद्वारा स्वीकार गर्न सक्ने अवस्था

रहेको,

- (छ) लाभ तथा जोखिम बाँडफाँडको स्वरूप निर्धारण भएको,
- (ज) स्थानीय सरकारको आर्थिक तथा व्यवस्थापकीय क्षमता भएको,
- (झ) आयोजना सम्झौताको अवधि उल्लेख भएको,
- (ञ) जटिल प्रकृतिका सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी सम्झौताहरु कार्यान्वयन गर्न सक्ने मानव संसाधनको उपलब्धता भएको ।

११.५ आयोजनाहरुको पहिचान र प्राथमिकीकरण

(अ) **आयोजनाको पहिचान** :सार्वजनिक-निजी साभेदारीरीमा कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजना पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक बनाई र ाख्ने व्यवस्था गरिनेछ । त्यसरी विवरण राख्दा सम्भाव्यता अध्ययन भए वा नभएका आयोजनाको छुट्टाछुट्टै विवरण राखिनेछ ।

(आ) **प्राथमिकता निर्धारण गर्ने** : सार्वजनिक-निजी साभेदारीरीमा कार्यान्वयन गरिने आयोजनाको प्राथमिकता निर्धारण गरिनेछ । आयोजना कार्यान्वयनको प्राथमिकता निर्धारण गर्दा देहायका क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ (सम्बन्धित गाउँ वा नगर कार्यपालिकाले प्राथमिकता निर्धारण गर्न सक्ने र सोही बमोजिम उल्लेख गर्ने)^३ :-

११.६ आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा

(क) सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएका आयोजनाको खरिद प्रक्रिया प्रारम्भ गर्नु अघि सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी लेखाजोखा

-
- १ (क) सडक, पुल, केबल कार, रोपवे जस्ता संरचनाको भौतिक पूर्वाधार निर्माण,
 - (ख) विद्युत उत्पादन, प्रसारण र वितरण तथा उर्जा विकास आयोजना,
 - (ग) सहरी तथा ग्रामीण पिउने पानी,
 - (घ) ढल निकास, फोहोरमैला व्यवस्थापन र सरसफाई,
 - (ङ) शिक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी पूर्वाधार निर्माण,
 - (च) पर्यटन पूर्वाधार विकास सम्बन्धी आयोजना,
 - (छ) कृषि, सिचाई तथा वन पैदावर सम्बन्धी आयोजना,
 - (ज) सूचना र सञ्चार क्षेत्र,
 - (झ) सेवा र सुविधाजन्य सहरी पूर्वाधार ।

समिति (“ल]खाजा]खा समिति”) ले आयोजनाको खरिद सम्बन्धी कागजात, मस्यौदा आयोजना सम्झौता र सोको सम्भाव्यता अध्ययनको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

- (ख) आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गरेपछि, आयोजना लेखाजोखा समितिले सो सम्बन्धमा आफ्नो धारणा र सुझाव समेत समेटी आफ्नो प्रतिवेदन सार्वजनिक-निजी साभेदारी समिति (“;निसा समिति) मा पठाउनु पर्नेछ । सानिसा समितिले आयोजना कार्यान्वयन निकायको रूपमा कार्य गर्नेछ ।

११.७ आयोजनाकोस्वीकृति

- (अ) देहायका आयोजनाहरुको लागि सम्भाव्यता अध्ययन अनुसार आयोजनाको खरिद प्रक्रिया सुरु गर्न स्वीकृति दिने तथा नीतिगत समन्वय गर्न अख्तियार गाउँ/नगर कार्यपालिकामा रहनेछः
- (१) १ करोड रुपैयाँ वा सोभन्दा बढी अनुमानित आयोजना लागत भएको,
- (२) सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोष वा अन्य कुनै सरकारी अनुदान वा आर्थिक सहयोग आवश्यक भएको,
- (३) अन्य स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार वा केन्द्रीय सरकारसंगको साभेदारी वा सहभागितामा कार्यान्वयन गरिने आयोजनाहरु ।
- (आ) खण्ड (अ) बमोजिमको आयोजनाको खरिद प्रक्रियाको स्वीकृति पश्चात् अप्रस्तावदाता छनौट गर्ने तथा आयोजना सम्झौता गर्ने कार्य भने सानिसा समिति मातहत स्थापना भएको सार्वजनिक-निजी साभेदारी इकाई (“;निसा इकाई”) ले गर्नेछ । सानिसा इकाईले आयोजना कार्यान्वयन इकाईको रूपमा कार्य गर्नेछ ।
- (इ) कार्यपालिकाको कार्यक्षेत्रमा पर्ने आयोजनाहरु बाहेक अन्य आयोजना सानिसा समितिले आफैले स्वीकृत गरी अघि बढाउन सक्नेछ ।

(ई) स्वीकृत आयोजनाहरु स्थानीय सरकारको बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।

११.७ आयोजनाको खरिद प्रक्रिया

(१) सार्वजनिक-निजी साभेदारी अर्न्तगत कार्यान्वयन हुने आयोजनाहरुको खरिद प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) योग्यताका लागि दरखास्त माग ९८भत्रगभकत।यच त्तगवषिअबतष्यल, च्त्त० गर्ने । यसरी योग्यताका लागि दरखास्त माग गर्दा कागजतमा उल्लिखित मापदण्डका आधारमा योग्यतामा छनौट भएका दरखास्तवालाहरुको संक्षिप्त सूची सार्वजनिक गर्ने ।

(ख) प्रस्तावको माग ९८ए० गर्ने ।

(ग) प्रस्तावको मूल्याङ्कन गरी योग्य प्रस्तावदाताहरुको छनौट गर्ने ।

(घ) प्रस्ताव स्वीकृत गर्ने ।

(ङ) आयोजना सम्भौता गर्ने ।

(२) खरिद प्रक्रियामा अपनाइएको विधि अनुसार योग्यताको चरण ९८त्त० र प्रस्तावको चरण ९८ए० गरी एक वा दुई चरणमा प्रस्ताव माग गर्न सकिनेछ । यस सम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछन्:

(क) १ करोड रुपैयाँ भन्दा कम आयोजनालागत भएका आयोजनाहरुको विवरणहरु छुट्टाछुट्टै खाममा एकै चरणमा माग गर्नसकिनेछ ।

(ख) प्रथम चरणमा उल्लिखित प्राविधिक प्रस्तावहरुको छनौट नगरी दोस्रो चरणको आर्थिक प्रस्ताव खोलिने छैन ।

(ग) पूर्वनिर्धारित मापदण्डको आधारमा प्राविधिक प्रस्तावमा छनौट भएका प्रस्तावदाताहरुको मात्र आर्थिक प्रस्ताव खोलिनेछ ।

(घ) सारभूतरूपमाप्रभावग्राही भएका प्रस्तावहरुको मात्र प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

११.७(क) खरिद प्रक्रियाको प्रथम चरण योग्यताको लागि दरखास्त माग गर्ने चरण ९८त्त०

- (१) यस चरणमा उल्लिखित व्यवस्था अनुसार इच्छुक आवेदकहरूले योग्यताको लागि दरखास्त पेश गर्न सक्नेछन् । यस्ता दरखास्तहरूमा समग्र प्राविधिक तथा वित्तीय क्षमताहरू प्रस्तुत गरिएको हुनेछ र त्यस्ता दरखास्तहरूको समग्र प्राविधिक तथा वित्तीय क्षमता योग्यता सम्बन्धीकागजातमा उल्लिखित मापदण्डहरूका आधारमा मूल्यांकन गरी योग्यता निर्धारण गरिनेछ ।
- (२) यो चरणमा इच्छुक दरखास्तवालाहरूले थप केही प्रष्ट गर्न चाहेमा वा कुनै जानकारी लिन चाहेमा सो गर्न सक्नेछन् । आयोजनाको प्रकृति हेरी दरखास्तदिने समय अगावै सम्बन्धित पक्षहरूसँग छलफल गर्न सकिनेछ ।
- (३) सबै दरखास्तहरूलाई पूर्व निर्धारित मापदण्डका आधारमा सानिसा समितिले पारदर्शी ढंगले एक समिति गठन गरी सो समितिबाट मूल्यांकन गर्नेछ र यस्तो कार्यमा बाह्य विशेषज्ञहरूको पनि सहयोग लिन सकिनेछ ।
- (४) यसचरणमा छनौट भएका दरखास्तवालाहरूलाई योग्यता निर्धारण गरिएका दरखास्तवालाहरूको रूपमा नामाकरण गरी उक्त दरखास्तवालाहरूलाई मात्र प्रस्ताव आह्वान गर्ने चरणमा समावेश गरिनेछ ।

११.७ (ग) खरिद प्रक्रियाको द्वितीय चरण : प्रस्ताव माग गर्ने चरण १९९०

- (१) प्रस्ताव आह्वान गर्ने चरणको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछ :-
 - (क) आयोजना सम्भौताका सम्पूर्ण प्रावधानहरू उल्लेख गर्ने ।
 - (ख) मूल्याङ्कन प्रक्रिया स्पष्ट उल्लेख गर्ने ।
 - (ग) सर्तहरू स्पष्ट उल्लेख गर्ने ।
 - (घ) प्रस्ताव तयार गर्ने र बुझाउने बारे मिति तथा प्रक्रियाहरू स्पष्टगर्ने ।
 - (ङ) उपयुक्त प्रस्तावदाता छनौट गर्न प्राविधिक तथा आर्थिक प्रस्तावहरूका पूर्ण विवरण माग गर्ने ।

- (२) दफा ११.७ (ख) को चरणबाट योग्य भई छनौट भएका दर खास्तवालाहरुबाट मात्रै प्रस्तावसम्बन्धी कागजातमा उल्लेख गरि एका प्रावधान अनुसार प्रस्ताव आमन्त्रण गरिनेछ ।
- (३) प्रस्ताव दुई खण्डमा विभाजन गरिएका हुनेछन् । प्रथम खण्डमा आयोजनालाई आवश्यक पर्ने कार्यान्वयनको अवधारणा, प्रयोग गर्न सकिने नवीनतम प्रविधि र अन्य प्राविधिक विवरणहरु समावेश गर्नुपर्नेछ । द्वितीय खण्डमा आर्थिक प्रस्तावहरु हुन्]5न् जसमा बा]ल÷द/भाउ÷म"ल्य / अन्य माग गरि/एका विव/0ाहरु संलग्न गरि/न]5न् . ;ाधा/0ातया आर्थिक प्रस्तावमा गणना गर्न सकिने कुनै एकल आधार ९क्लनभि एबचकभतभच० को मात्र बोल/दरभाउ/मूल्य वा परिमाण माग गरिनेछ, जसको आधारमा प्रस्तावदाताको छनौट गर्न सकिनेछ ।
- (४) आयोजनाको प्रकृति हेरी कुनै खास आयोजनाहरु गुणात्मक आधार ९त्तगवष्टिबतष्वभ एबचकभतभच०हरु पनि राख्न सकिनेछ । तर यसरी राख्दा, यसको मूल्याङ्कन कसरी र कुन विधिका आधारमा गणना गरिने हो, उल्लेख गरिएको हुनुपर्नेछ ।
- (५) आयोजनाको प्रारूप तयार गर्दा यस्ता आधारहरुमा अन्य कुराहरुका अतिरिक्त स्थानीय सरकारको अनुदानको आवश्यकता, वार्षिक भुक्तानी, उपभोक्ताले भुक्तानी गर्ने शुल्क, रोयल्टीको बाँडफाँड, अग्रीम प्राप्त हुने रोयल्टी ९ग्डाचयलत च्यथबतिथ० वार्षिक रोयल्टी, आयोजना अवधि आदि कुराहरु समावेश गर्न सकिनेछ ।
- (६) प्रस्ताव सँगै प्रस्ताव जमानत ९द्यष्म ऋभअगचष्टथ० र सम्झौता गर्नु अघि कार्यसम्पादन जमानत ९एभचायकबलअभ नाबचबलतभभ० दाखिला गर्नुपर्नेछ । तर आयोजनाको वित्तीय समापन भएपश्चात् कार्यसम्पादन जमानत फिर्ता गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- (७) प्राविधिक प्रस्तावहरुको मूल्याङ्कन सम्पन्न भई छानिएका प्रस्तावदाताहरुको मात्र आर्थिक प्रस्ताव खोलिनेछ ।

- (८) प्रस्ताव आह्वान गर्दा आयोजना सम्झौताको मस्यौदासमेत संलग्न गर्नुपर्नेछ। यस्तो आयोजना सम्झौताको मस्यौदामा सानिसा समितिको र निजी निकायहरुको अधिकार र दायित्व स्पष्ट उल्लेख गर्नुका साथै दफा ११.८ मा उल्लिखित विषयहरु उल्लेख गर्नुपर्नेछ।
- (९) यो चरणमा भाग लिने सबै योग्यता निर्धारण गरिएका प्रस्तावदाताहरुलाई आ-आफ्नो कुरा सोधनी गर्ने वा स्पष्ट पर्ने एक पटकको अवसर प्रदान गर्न प्रस्तावप्रस्तुत गर्नु अगावै छलफल गर्न सकिनेछ। जटिल प्रकृतिका आयोजनाहरुको लागि एक पटकभन्दा बढी छलफल गर्न सकिनेछ।

११.७(घ) प्रस्तावको मूल्याङ्कन

- (१) प्रस्तावहरुको मूल्याङ्कन गर्ने र उपयुक्त प्रस्तावदाताको छनौट गर्ने कार्य प्रस्तावमा उल्लिखित मूल्याङ्कन आधारमा गरिनेछ। यो प्रक्रिया पारदर्शी हुनेछ र यसलाई सानिसा समितिले एक स्वतन्त्र मूल्यांकन समिति गठन गरी उक्त समितिबाट पूर्व निर्धारित मापदण्डका आधारमा मूल्यांकन गरिनेछ।
- (२) सारभूत रुपमा प्रभावग्राही प्रस्तावहरुलाई मात्र मूल्यांकनमा समावेश गरिनेछ।
- (३) प्राविधिक तथा आर्थिक प्रस्तावहरु अलग-अलग समयमा प्रस्तावदाताहरुलाई आमन्त्रण गरी खोलिनेछ।

११.७(ङ) नमुना दस्तावेजहरुको प्रयोग

- (१) कुनै खास सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजना वा क्षेत्र वा दुवैलाई उपयोगी हुने नमुना चण, चत वा नमुना आयोजना सम्झौताहरु विभिन्न समयमा तयार गरी जारी गरिनेछ।
- (२) सानिसा समितिले १ करोड रुपैयाँ भन्दा बढी आयोजना लागत भएका सम्पूर्ण सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाहरुमा नमुना दस्तावेजहरु लागू गर्नेछ।
- (३) १ करोड रुपैयाँ भन्दा कम लागत भएका आयोजनाहरुको हकमा यसै

नीति र अन्तर्गत बन्ने कार्यविधिका उपयोगी प्रावधानहरूलाई आत्मसात गरी छुट्टै आयोजना सम्झौताहरूप्रयोग हुन सक्नेछन् ।

११.७(च) प्रस्ताव स्वीकृत गर्ने र आयोजना सम्झौता गर्ने

- (१) सम्पूर्ण प्रस्तावहरूको मूल्यांकन पूर्वनिर्धारित मापदण्डका आधार मा सम्पन्न गरी कानुनद्वारा अधिकारप्राप्त अधिकारीबाट उपयुक्त प्रस्तावदाताको प्रस्ताव स्वीकृत गराई सानिसा समितिले स्वीकृत प्रस्तावदातालाई निजले प्रस्तुत गरेको प्रस्ताव स्वीकृत भएको व्यहोराको पत्र जारी गर्नेछ ।
- (२) सो पत्रमा आयोजना सम्झौता गर्न उपस्थित हुँदा पूरा गर्नुपर्ने औ पचारिकता पेश गर्नुपर्ने कागजातहरूको विवरण उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।
- (३) स्वीकृत भएको प्रस्तावदाताले तोकिएको समयभित्र आयोजना सम्झौता गर्न स्वीकार गरेको पत्र लेखी सानिसा समितिमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (४) प्रस्ताव आव्हान गर्दा संलग्न गरिएको मस्यौदा आयोजना सम्झौतालाई अन्तिम रूप दिई प्रस्तावदाता वा निजहरूले स्थापना गरेको कम्पनी सानिसाका अधिकारप्राप्त अधिकारीबीच आयोजना सम्झौता गरिनेछ ।
- (५) आयोजना सम्झौता गर्दा प्रस्तावको चरणमा संलग्न गरिएको आयोजना सम्झौताको मस्यौदामा उल्लिखित बुँदाहरूमा कुनै परि वर्तन गरिनेछैन । कुनै कारणवश परिवर्तन गर्नुपरेमा परिवर्तन हुने बुँदाहरूमा प्रस्ताव दर्ता गर्न अगावै सम्पूर्ण प्रस्तावदाताहरूलाई जानकारी गराइएको हुनु पर्नेछ । सम्झौतालाई अन्तिम रूप दिन आवश्यक पर्ने स-साना प्रशासनिक कुराहरू प्रस्ताव मूल्यांकन र उपयुक्त प्रस्तावदाता छनौट गर्ने कार्यलाई कुनै फरक नपर्ने गरी मात्र संशोधन वा परिवर्तन गर्न सकिनेछ ।

११.८ आयोजना सम्झौतामा खुलाउनु पर्ने कुराहरु

सम्झौतामा देहायका कुराहरु खुलाउनु पर्नेछ :-

- (क) आयोजनाको विवरण,
- (ख) आयोजना कार्यान्वयन शुरु गर्ने मिति र सम्पन्न गर्ने मिति,
- (ग) आयोजनाको निर्माण वा सञ्चालन गर्दा अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिले पाउने सुविधा तथा सहूलियत सम्बन्धी कुरा,
- (घ) अनुमतिपत्रको अवधि,
- (ङ) आयोजना कार्यान्वयनको चरणवद्ध विवरण र कार्यान्वयन तालिका
- (च) आयोजनाको प्राविधिक गुणस्तर तथा स्टाण्डर्ड,
- (छ) आयोजना सञ्चालन सम्बन्धी विवरण,
- (ज) जोखिमको बाँडफाँड र आयोजना अवधिमा जोखिम व्यवस्थापन गरिने विधि, कार्यसम्पादनमा आधारित भुक्तानी सम्बन्धी व्यवस्था, कार्यसम्पादनका मूल्यांकनका वस्तुगत आधार र मापदण्ड ।
- (झ) आयोजनाको अनुगमन प्रक्रिया सम्बन्धी विवरण,
- (ञ) आयोजना लिजमा दिएको भए सोको विवरण र लिजका शर्तहरु,
- (ट) आयोजना सञ्चालन वा हस्तान्तरणका शर्त,
- (ठ) आयोजना सञ्चालन गर्दा उपभोक्तासँग लिन पाउने शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ड) आयोजनाको बीमा सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ढ) आयोजनामा जडित मेशिन तथा आयोजना हस्तान्तरणका बखत हुनु पर्ने अवस्था र गुणस्तर,
- (ण) स्थानीय सरकारलाई बुझाउनु पर्ने रोयल्टी र भुक्तानी विधि,
- (त) आयोजना कार्यान्वयन गर्दा कुनै पक्षले सम्झौता बमोजिमको दायित्व पुरा नगरेको कारणबाट मर्का पर्ने पक्षले प्राप्त गर्ने

- क्षतिपूर्ति भराउने, सम्झौता उल्लंघन गर्ने पक्षले व्यहोर्नु पर्ने दायित्व तथा सम्झौता रद्द हुने अवस्था,
- (थ) काबू बाहिरको परिस्थिति सम्बन्धी व्यवस्था,
- (द) सूचना आदान प्रदान सम्बन्धी व्यवस्था,
- (ध) कानुनमा हुने परिवर्तनबाट निजी लगानीकर्तालाई कुनै विशेष संरक्षण दिइने भए सो सम्बन्धी व्यवस्था,
- (न) लागू हुने कानुन, विवाद समाधानको संयन्त्र, विधि र प्रक्रिया,
- (प) सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था,
- (फ) आयोजनामा स्थानीय सरकारको कुनै लगानी हुने भए त्यस्तो लगानी र सो बापत स्थानीय सरकारको प्राप्त गर्ने प्रतिफल,
- (ब) अन्य आवश्यक कुराहरु ।

११.९ सोभै प्राप्त भएका प्रस्तावहरु

- (१) सानिसा समितिले निजी निकायबाट सोभै प्राप्त भएका प्रस्तावलाई देहायको अवस्थामा स्वीकार गर्न सक्नेछः
- (क) प्रतिस्पर्धात्मक प्रक्रियाबाट प्रस्तावदाता छनौट हुन नसकेको आयोजना,
- (ख) आयोजनालाई कुनै व्यक्तिको स्वामीत्वमा रहेको बौद्धिक सम्पत्ति वा प्रविधि आवश्यक भएकोमा सो आयोजनाको लागि प्रस्ताव गर्ने प्रस्तावदातासँग मात्र त्यस्तो बौद्धिक सम्पत्ति वा प्रविधि रहेको भएमा, वा
- (ग) स्थानीय जनसमुदायका स्थानीय आवश्यकताहरुलाई पूर्ति गर्नका लागि स्थानीय सामूदायिक संस्थाबाट प्राप्त भएका प्रस्तावहरु,
- (घ) कार्यपालिकाले आयोजना रणनीतिक महत्वको छ भनी स्वीकार गरेमा ।

स्पष्टीकरण: “;]भै प्राप्त भएका]] प्रस्ताव” भन्नाल] सानिसा समितिले

आव्हान नगेको तर कुनै इच्छुक निजी निकायबाट पहिचान गरी कार्यान्वयनका लागि पेश गरिएको प्रस्ताव सम्झनु पर्छ ।

- (२) सानिसा समितिले सोभै प्राप्त भएको प्रस्तावलाई पुनरावलोकन गर्दा आकर्षक र लाभदायी भएमा त्यस्तो प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकलाई सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन पेश गर्न लगाउन सक्नेछ । तर उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिमको अवस्था भएमा पुनः सम्भाव्यता अध्ययन गराउन आवश्यक हुने छैन ।
- (३) सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन अध्ययन गर्दा सो आयोजनाबाट सार्वजनिक हित हुने देखिएमा सानिसा समितिले महानगर पालिकाको सैद्धान्तिक सहमतिका लागि पेश गर्नेछ ।
- (४) कार्यपालिकाले आयोजना अघि बढाउन सैद्धान्तिक सहमति दिएमा उपयुक्तता लेखाजोखा समितिले उक्त आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्नुपर्नेछ ।
- (५) उपयुक्तताको लेखाजोखा सम्पन्न गरेपश्चात् सानिसा समितिले ले प्रतिस्पर्धात्मक विधिबाट उक्त आयोजना कार्यान्वयनका लागि प्रस्ताव आव्हान गर्नेछ ।
- (६) उपदफा (५) बमोजिमको प्रस्तावमा सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावक पनि सहभागी हुन सक्नेछ ।
- (७) उपदफा (६) बमोजिम प्राप्त भएका प्रस्तावहरूको मूल्यांकन भएपछि छनौट भएको योग्य प्रस्तावकले कबोल गरेको शर्तहरूसँग सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावक मञ्जुर भएमा सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकलाई छनौट गरी आयोजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- (८) सोभै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकले भाग नलिएमा वा निजले छनौटयोग्य प्रस्तावकको प्रस्ताव अनुसार काम गर्न मञ्जुर नगरेमा प्रस्तावकलाई उक्त आयोजना कार्यान्वयन गर्न दिइने छैन ।

- (९) सोभ्रै प्रस्ताव गर्ने प्रस्तावकले प्रस्तावमा सहभागी भएको तर छनौटयोग्य प्रस्तावक हुन नसकेको र छनौटयोग्य प्रस्तावकले पेश गरेको प्रस्ताव पनि स्वीकार नगरेको अवस्था भए त्यस्तो अवस्थामा छनौटयोग्य प्रस्तावदाताले प्रस्ताव आव्हानको लिखतमा उल्लेख गरिएको सम्भाव्यता अध्ययनमा भएको खर्च वापतको र कम त्यसरी सोभ्रै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकलाई भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।
- (१०) सोभ्रै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकले आयोजना कार्यान्वयन गर्न पाएमा निजले छनौटयोग्य प्रस्तावकलाई प्रस्ताव आव्हानको लिखतमा उल्लेख गरिएको सम्भाव्यता अध्ययनमा भएको खर्च वापतको रकम भुक्तानी गर्नुपर्नेछ ।
- (११) सोभ्रै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावक एक जनाले मात्र प्रस्तावमा सहभागी भएमा प्रस्ताव आव्हानको लिखतमा उल्लिखित शर्तहरूका आधार मा प्रस्तावकको प्रस्ताव स्वीकृत गर्न सकिनेछ ।
- (१२) उपदफा (१२) मा उल्लिखित अवस्थामा पनि सोभ्रै प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकको प्रस्ताव स्वीकृत नभएमा कार्यपालिकाले सम्भाव्यता अध्ययन गर्दा लागेको पूर्वनिर्धारित खर्च भुक्तानी गर्ने छ ।
- (१३) माथिका उपदफाहरूमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (१) को खण्ड (घ) बमोजिमको आयोजनाको लागत १ करोड भन्दा बढी नभएमा सानिसा समितिले सोभ्रै वार्ताको माध्यमद्वारा सम्बन्धित स्थानीय सामूदायिक संस्थालाई त्यस्तो आयोजना कार्यान्वयन गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।

११.१० वार्ताद्वारा आयोजना कार्यान्वयन गर्न सक्ने :

(१) देहायका अवस्थामा कुनै आयोजना वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गराउन सकिनेछ :

(क) कम्तीमा दुई पटक मनसायपत्र वा प्रस्ताव

आव्हान गर्दा पनि आवश्यक संख्यामा मनसायपत्र वा प्रस्ताव छनौट हुन नसकेको, वा

(ख) आयोजनाको प्रकृति वा लागतको कारण प्रतिष्पर्धा हुन सक्ने सम्भावना नभएको,

(ग) नयाँ अवधारणा वा प्रविधि समावेश भएको,

(घ) स्थानीय सामूदायिक संघसंस्थाबाट कार्यान्वयन गरिने तोकिएको रकमसम्म अनुमानित आयोजना लागत भएको,

(२) कुनै आयोजना वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्न चाहने व्यक्तिले तोकिएको कुराहरु खुलाई सानिसा समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) प्राप्त निवेदन जाचबुझ गर्दा वार्ताद्वारा सो आयोजना कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त देखिएमा सानिसा समितिले निवेदकसँग वार्ता गरी कार्यान्वयन गराउनेछ ।

तर लेखनाथ महानगरपालिकाको स्वीकृति आवश्यक पर्ने आयोजनाहरु वार्ताद्वारा कार्यान्वयन गर्न कार्यपालिकाबाट स्वीकृति प्राप्त गर्नुपर्नेछ ।

११.१२ गैरसरकारी वा सामुदायिक संघसंस्था मार्फत् आयोजना कार्यान्वयन गर्न सकिने

तोकिएको रकमसम्मको आयोजना लागत भएका साना आयोजना स्थानीय गैरसरकारी संस्था वा सामुदायिक संस्थालाई प्राथमिकता दिई कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ । तर यसरी आयोजना कार्यान्वयन गर्दा यस नीति तथा नीति अन्तर्गत बन्ने कानुनमा उल्लिखित प्रक्रिया पालना गरिनेछ ।

११.१३ संघ, प्रदेश वा अन्य स्थानीय सरकारसँग मिली आयोजना

कार्यान्वयन गर्न सक्ने

संघ, प्रदेश वा अन्य स्थानीय सरकारसंगको सहकार्य र समझदारीमा सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी आयोजना कार्यान्वयन गर्न सकिनेछ ।

११.१४ सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाको लागि जग्गा प्राप्ति

- (१) स्थानीय सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने जग्गा नेपाल सरकार वा स्थानीय सरकारले सानिसा समितिलाई उपलब्ध गराउनेछ ।
- (२) नेपाल सरकार वा स्थानीय सरकारले सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी आयोजनाको लागि जग्गा प्राप्त गर्दा जग्गा प्राप्ति सम्बन्धी प्रचलित कानूनतथा पूर्वाधार विकासका लागि जग्गा प्राप्ति पुनर्वास तथा पूनर्स्थापना सम्बन्धी नीति २०७१ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
- (३) आयोजनाको प्रकृति हेरी सो जग्गा बापत भुक्तानी भएको क्षतिपूर्ति रकमको सम्पूर्ण वा आंशिक रकम खरिद सम्बन्धि कागजातमा उल्लेख भए अनुसार निजी निकायबाट र शोधभर्ना गराउने वा यसरी सरकारी सम्पत्ति प्रयोग गरे बापत निजी निकायबाट रोयल्टी असुल गर्नसकिने छ ।
- (४) सार्वजनिक-निजी साभेदारि आयोजनाको लागि जग्गा प्राप्त गर्दा हदबन्दीभन्दा बढी राखेको जग्गा, सरकारबाट प्राप्त गरिने जग्गा घरसहितका जग्गाहरुको पुनर्स्थापना, स्वीकृति नलिई बनाएका घर तथा बाली जफत गर्ने तथा जग्गा प्राप्ति सम्बन्धि अधिकारहरुका सम्बन्धमा जग्गा प्राप्ति सम्बन्धि प्रचलित कानून, यस सम्बन्धि नितितथा विभिन्न समयमा नेपाल सरकारले जारी गरेका आदेशहरुको अवलम्बन गरिनेछ ।

११.१५ जोखिम र लाभको बाँडफाँडको प्रक्रिया

- (१) सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाहरुको जोखिम र लाभको बाँडफाँड तथा व्यवस्थापन गर्न “सार्वजनिक हितको सिद्धान्त” लाई केन्द्रमा राखी जोखिम व्यवस्थापन गर्न सबैभन्दा सक्षम निकायलाई उक्त जोखिमको मुख्य हिस्सा दिइनेछ ।
- (२) जोखिम तथा लाभको बाँडफाँडको प्रारूप आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन र अवसरको विश्लेषण गर्दाको समयमा उल्लिखित विवरणमा आधारित हुनेछ र जोखिम तथा लाभको बाँडफाँडको विषयलाई आयोजना सम्भौता तयार गर्दा विशेष व्यवस्थाको रूपमा राखिनेछ ।
- (३) सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाहरुको जोखिम र लाभको बाँडफाँड तथा व्यवस्थापन गर्दा प्रचलित सिद्धान्तको सीमाभित्र रही देहाय बमोजिम गरिनेछ :
 - (क) आयोजनासँग सम्बन्धित पूर्वानुमान गर्न सकिने सम्पूर्ण जोखिम सम्बन्धी जानकारी एकैसाथ सङ्कलन गरी त्यस्ता जोखिमहरुको व्यवस्थापन आयोजना सम्भौता गर्दाको बखतमा नै गरिनेछ ।
 - (ख) आयोजनासँग सम्बद्ध निजी तथा सार्वजनिक दुवै निकायको नियन्त्रण बाहिरका जोखिमहरु माथि उल्लिखित सिद्धान्तको आधारमा सम्भौता अनुसार निक्यौल गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
 - (ग) आयोजना सम्भौतामा जोखिमको सीमा निर्धारण गर्न सकिनेछ ।
 - (घ) आयोजना सम्भौतामा पूर्वानुमान गर्न कठिन पर्ने र उच्च परिवर्तनशील सर्तहरुको सम्बन्धमा पुनरावलोकन गर्न प्रक्रियाको व्यवस्था गरिनेछ । यस्तो पुनरावलोकन गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था

- सानिसा समितिबाट जारी हुन् निर्देशिकामा पुनर
वलोकेन गर्ने अवधि, आधार, मापक, र त्यसले
पार्ने प्रभाव जस्ता व्यहोरा उल्लेख गरिनेछ ।
- (ड) डिजाईन, निर्माण, आयोजना व्यवस्थापन,
वातावरणीय नियमहरूको पालना, गुणस्तर,
प्राविधिक स्तर र दक्षता सम्बन्धी जोखिम निजी
क्षेत्रको निकायलाई दिइनेछ ।
- (च) सेवा आयोगको लागत र वित्तिय व्यवस्थापन
खर्च, शुल्क असुली तथा मुनाफा सम्बन्धी जो
खिम निजी क्षेत्रको निकायलाई मात्र दिइनेछ ।
- (छ) अनुमति र स्वीकृति, जग्गा प्राप्ति, अन्तर-सर
कारी निकाय बिचको समन्वय र सरकारले दिने
योगदानको रकम सम्बन्धी जोखिमको जिम्मेवारी
सानिसा समितिको हुनेछ ।
- (ज) निजी निकायको आर्नो खर्च लागे बनाएको वा
पुनर्निर्माण गरेको सम्पत्ति आयोजना कार्यान्वयन
निकायको स्वामित्वमा रहने भएमा वा सम्भौता
ताको अवधि समाप्त भएपछि स्थानीय सरकार
लाई हस्तान्तरण गर्नुपर्ने भएमा वा सम्भौता
रद्द वा खारेज भएमा सो सम्बन्धि दायित्व आयो
जना सम्भौतामा उल्लेख भए अनुसार फरफारक
गरिनेछ । तर त्यस्तो जोखिमको भार सम्भौता
रद्द गर्नु परेको कारणमा आधारित हुनेछ ।
- (झ) काबू बहिरको परिस्थितिजन्यकारणबाट सिर्जना
भएका प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष जोखिमहरू वीमाद्वारा
व्यवस्थापन गरिनेछ, वीमाद्वारा व्यवस्थित हुन
नसकेका विषयहरूको बारेमा आयोजना सम्भौ

तामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

- (ज) आयोजनाको लाभको बाँडफाँड गर्दा सो आयोजनाको सम्भौता अवस्थामा विशेष व्यवस्थाका रूपमा उल्लेख गरिनेछ ।

स्पष्टीकरण : यस सम्बन्धी अन्य विस्तृत व्यवस्था आयोजना सम्भौतामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

११.१६ विवाद समाधान

(अ) छनौट प्रक्रिया वा निर्णय सम्बन्धी विवादको समाधान :

सार्वजनिक निकायबाट सार्वजनिक-निजी साभेदारीरी प्रबन्ध अन्तरगत प्रस्तावदाताको छनौट सम्बन्धी कारवाही वा निर्णयको सम्बन्धमा भएको विवादका सम्बन्धमा उजुरी सुन्ने अख्तियार सम्बन्धित सानिसा समितिको प्रमुखलाई हुनेछ । प्रमुखको निर्णयमा चित्त नबुझ्ने पक्षलेसम्बन्धित उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्न सक्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

(आ) सम्भौता अन्तरगतको विवादको समाधान :

(क) आयोजना सम्भौतामा प्रचलित नेपाल कानून लागू हुनेछ ।

(ख) आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा सानिसा समिति र अनुमतिपत्र प्राप्त व्यक्तिबीच कुनै विवाद उत्पन्न भएमा त्यस्तो विवाद पक्षहरूबीच छलफल गरी आपसी समझदारीबाट समाधान गर्नुपर्नेछ ।

(ग) आपसी समझदारीबाट विवाद समाधान नभएमा विवादको समाधान सम्भौतामा उल्लेख भएको मा सोही बमोजिम र उल्लेख नभएकोमा मध्यस्थताद्वारा गरिनेछ ।

- (घ) मध्यस्थताद्वारा विवादको समाधान गर्दा मध्यस्थताको कार्यविधि सम्झौतामा उल्लेख भएकोमा सोही बमोजिम र उल्लेख नभएकोमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
- (ङ) विशेष प्रकृतिका आयोजनाहरुका हकमा लागू हुने कानून र विवाद समाधान सम्बन्धमा छुट्टै व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिएमा कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम हुनेछ।

(इ) क्षतिपूर्ति सम्बन्धी व्यवस्था :

आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा कुनै पक्षले सम्बद्ध कानून वा सम्झौता विपरीत कुनै काम गरेबाट अर्को पक्षलाई हानि नोक्सानी पर्न गएमा त्यसरी पर्न गएको हानि नोक्सानी वापतको मनासिब माफिकको रकम सो काम गर्ने पक्षले अर्को पक्षलाई क्षतिपूर्ति वापत बुझाउनु पर्ने व्यवस्था सम्झौतामा गरिनेछ।

१२. संस्थागत संरचना

१२.१ कार्यपालिका:

- (१) देहायका आयोजनाहरुको लागि सम्भाव्यता अध्ययन अनुसार आयोजनाको खरिद प्रक्रिया सुरु गर्न स्वीकृति दिने तथा नीतिगत समन्वय गर्न अख्तियार कार्यपालिकामा रहन व्यवस्था गरिनेछ:

- (क) १ करोड रुपैयाँ भन्दा बढी अनुमानित आयोजना लागत भएको,
- (ख) सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोष वा अन्य कुनै सरकारी अनुदान वा आर्थिक सहयोग आवयक भएको,

(ग) अन्य स्थानीय सरकार, प्रदेश सरकार वा केन्द्रीय सरकारसँगको साभेदारी वा सहभागितामा कार्यान्वयन गरिने आयोजनाहरु ।

(२) आयोजना कार्यान्वयनका हकमा कार्यपालिकाको कार्यक्षेत्र देहाय बमोजिम हुने छ ।

- (क) सार्वजनिक-निजी साभेदारीसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण नीतिगत विषयहरुमा मार्गदर्शन गर्ने,
- (ख) सार्वजनिक-निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजनाहरुको पहिचान गर्ने,
- (ग) सार्वजनिक-निजी साभेदारीका लागि लगानीका क्षेत्रहरु पहिचान गर्ने,
- (घ) कार्यपालिकाको कार्यक्षेत्र पर्ने आयोजनाहरुको सम्भाव्यता अध्ययन, खरिद सम्बन्धी कागजात तथा मस्यौदा आयोजना सम्भौता लगायत आयोजनालाई खरिद प्रक्रियामा लैजान स्वीकृति प्रदान गर्ने,
- (ङ) सार्वजनिक-निजी साभेदारीमा सञ्चालित आयोजनाका कार्यान्वयनमा सम्बद्ध निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्ने ।

१२.२ सार्वजनिक-निजी साभेदारी समिति :

(१) आयोजना कार्यान्वयन गर्नका लागि कार्यपालिकाको अध्यक्ष/प्रमुखको अध्यक्षतामा देहाय बमोजिमको एक सार्वजनिक-निजी साभेदारी समिति (“सानिसा समिति”) रहनेछ ।

(क) कार्यपालिकाको प्रमुख.....अध्यक्ष

(ख) कार्यपालिकाको उपप्रमुख.....सद

स्य

(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत.....सद

स्य

(घ) (आवश्यकता अनुसार विभागीय प्रमुखहरु थप गने
).....सदस्य

(ङ) उद्योग तथा वाणिज्य सम्बन्धी संघसंस्थाका
प्रतिनिधिहरुबाट सानिसा समितिले २ वर्षका लागि मनो
नित गरेको १ जना.....सदस्य

उपर्युक्त बमोजिमको आयोजनाको खरिद प्रक्रियाको स्वीकृति पश्चात्
प्रस्तावदाता छनौट गर्ने तथा आयोजना सम्भौता गर्ने कार्य भने सानिसा
इकाईले गर्नेछ ।

(२) कार्यपालिकाको कार्यक्षेत्र पर्ने आयोजनाहरु बाहेक अन्य आयो
जनाको हकमा त्यस्तो आयोजनाको खरिद प्रक्रिया प्रारम्भ गर्न
तथा आयोजना सम्भौताको स्वीकृति दिने अख्तियारी सानिसा
समितिमा रहनेछ ।

१२.३ सानिसा इकाई :

(१) आयोजनाको तयारी, विकास, मूल्यांकन, खरिद, प्रस्ताव
छनौट, वार्ता, सम्भौतामा हस्ताक्षर, कार्यान्वयन तथा
अनुगमनका लागि सानिसा समितिले प्रमुख प्रशासकीय
अधिकृतको अध्यक्षतामा आवश्यकता अनुसार सम्बद्ध
विभागका विभागीय प्रमुख तथा अधिकृतहरु रहने गरी
प्रत्येक आयोजनाका लागि सानिसा इकाईको गठन गर्नेछ ।

(२) सानिसा इकाईको मुख्य काम तथा कर्तव्य देहाय बमोजिम
हुनेछः

(क) कुनै आयोजना सार्वजनिक-निजी साभेदारीमा कार्यान्वयन
गर्नु पर्ने आधार र कारणको मूल्यांकन गर्ने,

- (ख) आयोजनाको प्रारम्भिक मूल्यांकन गर्ने,
- (ग) आयोजनको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने, गराउने,
- (घ) आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखाका लागि आयोजना लेखाजोखा समितिमा पेश गर्ने,
- (ङ) आयोजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक लिखत कागजातहरू तयार गर्ने,
- (च) प्रस्ताव आव्हान गर्ने, मूल्यांकन गर्ने तथा प्रस्तावदाताको छनौट गर्ने,
- (छ) छनौट भएको प्रस्तावकसँग वार्ता गर्ने तथा आयोजना सम्झौता गर्ने,
- (ज) आयोजना सम्झौताको व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयन गर्ने,
- (झ) आयोजना कार्यान्वयनका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायहरूसँग समन्वय गर्ने,
- (ञ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१२.४ आयोजना लेखाजोखा समिति :

- (१) सानिसा समितिले आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्न सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञ समेत रहने गरी बढीमा ५ सदस्यीय रहेको एक आयोजना लेखाजोखा समिति (“ल] खाजा]खा समिति”) गठन गर्नेछ ।
- (२) सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भएका आयोजनाको खरिद प्रक्रिया प्रारम्भ गर्नु अघि लेखाजोखा समितिले आयोजनाको खरिद सम्बन्धी कागजात, मस्यौदा आयोजना सम्झौता र सोको सम्भाव्यता अध्ययनको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम लेखाजोखा समितिले आयोजनाको

उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्दा सार्वजनिक-निजी साभेदारी छनौटका आधारहरूलाई समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने छ ।

- (४) उपदफा (२) बमोजिम आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गरेपछि लेखाजोखा समितिले सो सम्बन्धमा आफ्नो धारणा र सुझाव समेत समेटी आफ्नो प्रतिवेदन सानिसा समितिमा पठाउनेछ ।
- (५) लेखाजोखा समितिले आफूले उपयुक्तताको लेखाजोखा गरेका सबै आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय सरकारमा पर्न सक्ने आकस्मिक दायित्वको अभिलेख राख्नुपर्नेछ ।
- (६) केन्द्रीय स्तरमा निर्माण भएको सार्वजनिक-निजी साभेदारी सम्बन्धी कानूनले आयोजना लागत वा आयोजनाको प्रकृतिको आधारमा कुनै खास संयन्त्रबाट आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गरेको भए त्यस्तो आयोजनाको लेखाजोखा सो कानून बमोजिम गराइनेछ ।

१३. आर्थिक पक्ष :

१३.१ बजेट व्यवस्था :

स्थानीय सरकारले सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाको बजेट विनियोजन सम्बन्धमा निर्णय गर्नेछ । यस्तो आयोजनाको लागि छुट्याइएको बजेट स्थानीय तहको बजेट पुस्तिकामा उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

१३.२ क्षमता विकास :

आयोजना कार्यान्वयन गर्ने सार्वजनिक तथा निजी निकायहरूका

जनशक्तिहरुको क्षमता विकास गर्न विभिन्न कार्यशाला, गोष्ठी, भेला, सम्मेलन तथा तालिम कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । त्यस्तो कार्यको संयोजन गर्न आयोजना कार्यान्वयन निकायले आवश्यकता अनुसार परामर्शदाताहरु नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

१३.३ विज्ञहरुको नियुक्ति :

सानिसा समितिले सम्पूर्ण वा आंशिक समय काम गर्ने गरी सार्वजनिक-निजी साभेदारीका आयोजनाको उपयुक्तताको लेखाजोखा, खरिद प्रक्रिया तथा अन्य सम्बन्धित कामको लागि विज्ञहरु नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

१३.४ सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोष :

- (१) स्थानीय सरकारले सम्भाव्य आयको तुलनामा लागत बढी हुने आयोजनालाई अनुदान उपलब्ध गराउन सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोष खडा गर्न सक्नेछ ।
- (२) केन्द्रीय स्तरमा जारी भएको सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति, २०७२ वा सो अन्तरगत निर्माण भएका केन्द्रीय कानून बमोजिम स्थानीय स्तरमा कार्यान्वयन हुने आयोजनाले सम्भाव्यता न्यून परिपूर्ति कोषको सुविधा पाउने अवस्थामा सोही बमोजिम आयोजनालाई अनुदान उपलब्ध गराउन सहयोग गरिनेछ ।

१३.५ पूँजीगत सहभागिता :

- (१) उपदफा (२) मा उल्लिखित आधार र कारणबाट औचित्य पुष्टि हुने भएमा विशेष अवस्थामा स्थानीय सरकारले पच्चीस प्रतिशतमा नबढ्ने गरी आयोजनामा शेयर पूँजी लगानी गर्न सक्नेछ ।

- (२) देहायका आधारहरु विद्यमान भएमा मात्र स्थानीय सर कारले आयोजनामा शेयर पूँजी लगानी सक्नेछः
- (क) आयोजनाको आर्थिक सम्भाव्यता वृद्धि हुने भएमा,
- (ख) आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनमा सानिसा समितिको उपस्थिति बलियो हुने भएमा,
- (ग) लगानीकर्तालाई सहज वातावरण सिर्जना हुने भएमा,
- (घ) आयोजनाको उचित अनुगमनका लागि शेयर लगानी आवश्यक हुने भएमा ।

१३.६ कर छुट तथा मिनाहा :

स्थानीय सरकारले आयोजनाको प्रकृति र विशेषता हेरी संविधान तथा प्रचलित कानूनको अधीनमा रही सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाको लागि कर छुट वा मिनाहा दिन आवश्यक भएमा कर सम्बन्धी ऐनमा कर सम्बन्धी ऐनमा व्यवस्था गरी छुट दिन सक्नेछ ।

१३.७ आर्थिक दायित्व व्यहोर्ने श्रोतहरु :

- (१) आवश्यकता अनुसार संस्थागत व्यवस्था मिलाउने, आयोजना छनौट गर्ने, विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन गराउने, आयोजनाको सुपरिक्षण गराउने र सफल निजी क्षेत्र छनौट गर्ने जस्ता प्रशासनिक प्रक्रियाहरुमा लाग्ने खर्च स्थानीयसरकारको स्रोतबाट व्यहोरिनेछ ।
- (२) जग्गा खरिदगर्ने कार्यमा लाग्ने खर्च स्थानीय सरकार को स्रोतबाट आवश्यक परेमा सुरुमा व्यहोरिनेछ । तर आयोजनाको प्रकृति हेरी उक्त खर्च रकम निजी क्षेत्रबाट शोधभर्ना गराउने वा रोयल्टी/भाडा/लिज

शूल्क असुल गर्ने भन्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

- (३) आयोजना कार्यान्वयन गर्दा लाग्ने सम्पूर्ण आर्थिक दायित्व निजी क्षेत्रबाट व्यहोरिनेछ । तर आयोजना कार्यान्वयन इकाइको प्रशासनिक खर्च सार्वजनिक निकायले व्यहोर्नेछ ।

१३.८ खर्च व्यवस्थापन तथा लेखापरीक्षण :

- (१) सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको खर्च व्यवस्थापन तथा लेखा परीक्षण कानूनद्वारा तोकिएका निकायहरुले गर्नेछन् ।
- (२) सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाको कार्यान्वयन तथा सञ्चालन चरणमा भएका आम्दानी तथा खर्चहरुको लेखापरीक्षण प्रतिवेदन निजी निकायले सार्वजनिक निकायलाई वार्षिक रुपमा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ ।

१४. कानुनी व्यवस्था :

- (१) यो नीति कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरकारले आवश्यक कानुनी व्यवस्था गर्नेछ । सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाको सम्बन्धमा बन्ने ऐन, नियम, निर्देशिका तथा मार्गदर्शनहरु निर्माण गर्दा यो नीतिलाई आधार मानिनेछ ।
- (२) आयोजनाको तयारी, सम्भाव्यता अध्ययन, उपयुक्तताको लेखाजोखा, खरिद प्रक्रिया, नमुना दस्तावेज लगायत यस सम्बन्धी विषयमा निर्देशिका तयार गरी जारी गर्नेछ ।

१५. अनुगमन तथा मूल्यांकन :

- (१) सार्वजनिक-निजी साभेदारीको अवधारणा अनुसार कार्यान्वयन, सञ्चालन तथा हस्तान्तरण गरिने आयोजनाको

नियमन, अनुगमन तथा मूल्याँन गर्ने प्रक्रियाहरुलाई सरल, स्पष्ट र प्रभावकारी बनाइनेछ। सो सम्बन्धी व्यवस्था आयोजना सम्भौतामा उल्लेख गरिनेछ।

- (२) सार्वजनिक-निजी साभेदारीका आयोजनाको वित्तीय वातावरणको पुनरावलोकन गर्न समय समयमा कार्यदल गठन गरी मूल्याँन गराउन सकिनेछ।
- (३) सम्पूर्ण सार्वजनिक-निजी साभेदारी आयोजनाहरुको जिम्मेवारी आयोजना कार्यान्वयन इकाइ मार्फत् सम्बन्धित सार्वजनिक निकायमा रहनेछ।
- (४) सार्वजनिक-निजी साभेदारीको माध्यमबाट सञ्चालित आयोजनाको कार्यान्वयनबाट मुलुकमा के कस्ता प्रतिफलहरु प्राप्त भए, यस नीतिको लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु प्राप्तमा देखिएका समस्याहरुको कसरी समाधान गर्नुपर्ने हो सो समेतको मूल्याँन गरी वार्षिक रुपमा प्रतिवेदन कार्यपालिकामा प्रस्तुत गरिनेछ।

१६. जोखिम :

यो नीति कार्यान्वयन गर्दा मुख्यतः सार्वजनिक क्षेत्रले निम्न प्रकृतिका जोखिमहरुको सामना गर्नुपर्ने हुनसक्छ :-

- (१) आयोजनाहरुको पर्याप्त तयारी विना नै कार्यान्वयनमा लगिएमा आयोजनाहरु सफल हुन नसक्ने तथा आयोजनाहरुले धेरै विवादहरु सामना गर्नुपर्ने हुनसक्छ।
- (२) आयोजनाहरुको लागि जग्गा अधिग्रहण तथा पुनर्स्थापनाको व्यवस्था जटिल हुन गई आयोजनाहरुको कार्यान्वयनमा ढिलाई हुने तथा निजी क्षेत्रलाई दिनुपर्ने हुनसक्छ।
- (३) आयोजनाहरुको कार्यान्वयनका क्रममा गुणस्तर, लागत, सञ्चालन, हस्तान्तरण तथा अनुमान गर्न नसकिने जोखिम

सम्बन्धी विवाद समाधान गर्ने संयन्त्रको पर्याप्त व्यवस्था आयोजना सम्भौतामा कानुन सम्मत तरिकाले समावेश नभएमा आयोजनाहरु अधुरा रहने, ठूलो क्षतिपूर्ति व्यहोर्नुपने एवम् हस्तान्तरण नै हुन नसक्ने सम्मको अवस्था आइपर्न सक्छ ।

१७. आयोजना हस्तान्तरण :

- (१) आयोजना सम्भौताको अवधि समाप्त भएपछि निजी निकायले आयोजनाको भौतिक संरचना र सम्पत्ति चालु अवस्थामा स्थानीय सरकारलाई हस्तान्तरण गर्नुपर्नेछ ।
- (२) उपदफा(१) बमोजिम हस्तान्तरण गर्ने मितिभन्दा एक वर्ष अगाडि देखि सानिसा समितिको सुपरीवेक्षणमा सम्भौतामा उल्लेख भए बमोजिम आवश्यक मर्मत संभार गरी हस्तान्तरण गर्नुपर्नेछ र सो प्रयोजनको लागि सानिसा समितिले प्रतिनिधिहरु खटाई पठाउनु पर्नेछ ।

१८. खारेजी तथा बचाउ :

- (१) “सार्वजनिक-निजी साभेदारी नीति (स्थानीय निकायका लागि) २०६०” खा/]ज ग/एका] 5 .
- (२) उपदफा(१) मा उल्लिखित नीति बमोजिम भए गरेका सम्पूर्ण काम कारवाही यसै नीति बमोजिम भए गरेको मानिने छ ।

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

वर्ष : १ पोखरा खण्ड : १८ २०७५ जेठ ८ गते

भाग १ अङ्क २

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको

विज्ञापन बोर्ड तथा प्रचार सामाग्री नियमन
गर्ने नीति, २०७४

१. पृष्ठभूमि

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाले स्थानीय सरकार सन्चालन ऐन २०७४, र प्रथम नगर सभाबाट पारित नीतिगत निर्णयको अधिनमा रही आफ्नो क्षेत्रभित्र तोकिए बमोजिमका विज्ञापनबोर्ड तथा प्रचार प्रसार सामाग्री राख्ने अनुमति दिई सो वापत विज्ञापन कर संकलन गर्दै आएको छ । ऐनले विज्ञापनकरलाई नगरपालिकाको आन्तरिक श्रोतको रूपमा परिभाषित मात्र गरेको छैन नगर

पालिका क्षेत्रमा प्रचार प्रसारको लागि राखिने विभिन्न किसिमका परिचय पाटी, बोर्डहरु र प्रचार सामाग्रीको अनुमतिदिने र सो वापत कर संकलन गर्न पाउने निकायको रूपमा नगरपालिकाहरुलाई अधिकारप्रदान गरेको छ । पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाको आन्तरिक श्रोतमध्ये विज्ञापन कर महत्वपूर्ण करको श्रोत रही आएको छ । महत्वपूर्ण कराधारको रूपमा रहेको महानगर क्षेत्रको विभिन्न किसिमका होर्डिंग बोर्ड, साईन बोर्ड, ग्लो साईन बोर्डहरु, कम्पनीको प्रयोजन बोर्डहरु र पोल ब्यानरआदि प्रचार प्रसारका लागि राखिने बोर्ड तथा सामाग्रीहरु व्यवस्थित, मर्यादित, सुरक्षित एवं शहरीसौंदर्ययुक्त हुन नसकेकोमा आम नागरिक तथा संचारगृहको चासोको विषय बन्दै आएको छ । यसले महानगर क्षेत्रमा राखिने प्रचार प्रसार सामाग्री तथा होर्डिंग बोर्डलाई आमदानीको हिसावले मात्र नहेरी शहरी विकास, सुरक्षा व्यवस्था र वातावरण संरक्षणमा पार्न सक्ने नकारात्मक प्रभावप्रति महानगरपालिका समयमै सजग र सचेत भई यस सम्बन्धमा उचित कदम चाल्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ । महानगरपालिकाले सामान्य रूपमा प्रत्येक नगर सभाबाट नीति बनाई महानगरमा राखिने बोर्ड तथा प्रचारसामाग्रीहरुको नियमन गरी कर संकलन गर्दै आएको छ । यसै नीतिको अधिनमा रही तोकिएको मापदण्ड भन्दा विपरित एवं निषेधित स्थानमा राखिएका बोर्ड तथा सामाग्रीहरु हटाउने कार्य पनि गर्दै आएको छ । तर पछिल्लो समयमा आएर होर्डिंग बोर्ड राख्ने प्रतिस्पर्धा यति बढ्दै गयो कि हरेक घरका छत तथा कौशी व्यवसायिक विज्ञापन बोर्डले भरी भराउ देखियो । यस क्षेत्रमा देखिएको अस्वस्थ प्रतिस्पर्धाले कर छलीका घटनाक्रमहरु पनि देखिए । यसरी शहरी सौंदर्य र सुरक्षामा गंभिर असर पर्नेगरी अव्यवस्थित ढंगले राखिएका होर्डिंग बोर्डहरु व्यवस्थित गर्ने साथै आधुनिक विद्युतिय प्रचार प्रसारको विधि अवलम्बन गरी डिजिटल प्रचार माध्यामबाट महानगरलाई स्मार्ट सिटीको रूपमा विकास गर्ने सन्दर्भमा उपयुक्त नीति तथा संस्थागत व्यवस्था गर्नको लागि पोखरा लेखनाथ महानगरपालिकाबाट यो विज्ञापन बोर्ड तथा

प्रचार समाग्री नियमन नीति, २०७४ तर्जुमा गरी जारीगरिएको हो ।

२. नीतिको दीर्घकालिन उद्देश्य (खकष्यल)

यस महानगर क्षेत्रभित्र प्रचार प्रसारका लागि राखिने विभिन्न किमिमका बोर्ड तथा प्रचारसामाग्रीहरुलाई सामाजिक हितकारी, आधुनिक प्रविधियुक्त र वातावरण मैत्री बनाउदै यस्ता बोर्ड तथासमाग्रीहरुको नियमन, अनुगमन एवं नियन्त्रणको संस्थागत व्यवस्था गरी अत्याधुनिक डिजिटलाइज प्रचार प्रसार को माध्यामबाट महानगरलाई स्मार्ट सिटीको रुपमा विकास गर्दै महानगर पालिकाको आयश्रोतसमेत वृद्धि गर्दै जाने यो नीतिको दीर्घकालिन उद्देश्य हुनेछ ।

३. नीतिको दीर्घकालिन लक्ष्य (:षकष्यल)

यस महानगर क्षेत्रभित्र प्रचार प्रसारका लागि राखिने व्यवसायिक, सचेतनामूलक तथा सरकारीसूचना सन्देशयुक्त विभिन्न किमिमका बोर्ड तथा तथा प्रचार सामाग्रीहरुलाई सामाजिक मूल्यमान्यतालाई सम्बर्धन गर्ने, आधुनिक प्रविधियुक्त र वातावरण मैत्री बनाउन उपलब्ध श्रोत साधनकोअधितम प्रयोग गरी यस्ता बोर्ड तथा समाग्रीहरुको नियमन, अनुगमन एवं नियन्त्रणको संस्थागतव्यवस्था गरी महानगरपालिकाको आन्तरिक आयमा यस क्षेत्रबाट प्राप्त हुने कर आयको अंश समेतवृद्धि गर्दै जाने यो नीतिको दीर्घकालिन लक्ष्य हुनेछ ।

४. नीतिको उद्देश्य (इदवभअतष्वभक)

यस महानगर क्षेत्रभित्र प्रचार प्रसारका लागि राखिएका र राख्न दिईने व्यवसायिक, सचेतनामूलकतथा सरकारी सूचना सन्देशयुक्त विभिन्न किमिमका बोर्ड तथा प्रचार सामाग्रीहरुलाई वदलिदोपरिवेश अनुसार विकसित सामाजिक मूल्य मान्यतालाई आत्मसाथ गर्ने, विज्ञान र प्रविधिको विकासलेसृजित अत्याधुनिक

डिजिटलाइज प्रविधि आकर्षित गर्ने र वातावरण संरक्षणमा सहयोग पुग्ने बनाउन उपयुक्त नीति, मापदण्ड, कार्यविधि तयार गरी सोको कार्यान्वयन र अनुगमनको संस्थागत व्यवस्था गरी करको दायरा तथा कर आयमा समेत उल्लेखनीय वृद्धि गर्ने उद्देश्यको नीतिले लिएको छ । यो नीतिको मूलभूत उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम हुनेछन् :

- १) विज्ञापन बोर्ड तथा प्रचार समाग्री राख्न पाउने स्थान, तरिका तथा समाग्री र निषेध गरिएका स्थानतथा समाग्रीहरुको मापदण्ड तोक्ने ।
- २) सार्वजनिक जग्गा, ऐतिहासिक सम्पदाको संरक्षण गर्दै वातावरण संरक्षणमा जोड दिने ।
- ३) विज्ञापन बोर्ड तथा प्रचार सामाग्रीको प्रयोगमा आधुनिक प्रविधिको प्रवर्द्धन र सामाजिक मूल्यमान्यतालाई आत्मसाथ गर्ने ।
- ४) अनुमति नलिई महानगर क्षेत्रमा कुनै पनि प्रकारका विज्ञापनयुक्त, प्रचारात्मक, सूचना वासन्देशमूलक बोर्ड, परिचय पाटी तथा सामाग्रीहरु राख्न नपाउने व्यवस्था गर्ने ।
- ५) महानगर क्षेत्रका सम्पूर्ण वाह्य विज्ञापन बोर्ड तथा समाग्रीको नियमन गर्दै आन्तरिक श्रोत साधनकोउपयोग समेत गरी यस क्षेत्रबाट प्राप्त हुने राजस्वको अंकमा समेत वृद्धि गर्ने ।
- ६) महानगरपालिकाले प्रचार सामाग्रीको कर संकलन तथा व्यवस्थापन गर्न खुल्ला रुपमा प्रस्ताव आवाहन गरि, प्रतिस्पर्धा गराई अधिकतम राजस्व संकलन गर्ने ।

५. नीतिको व्यवस्था

पोखरा लेखनाथ महानगरपालिका क्षेत्रमा राखिने विज्ञापन तथा सूचना बोर्ड, डिजिटल बोर्ड र प्रचार सामाग्रीहरुको नियमन, नियन्त्रण गरी महानगर पालिकाको आन्तरिक आयमा अभिवृद्धि समेत गर्न देहाय बमोजिमका नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

- क) यस महानगरक्षेत्रका सार्वजनिक स्थानहरुमा अनाधिकृत ढंगले राखिएका सम्पूर्णव्यवसायीक होर्डिङ्ग बोर्डहरु तथा प्रचार सामाग्रीहरुको लगत व्यवस्थापन, सुचिकृत गर्ने र नम्बर टांस गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- ख) महानगरक्षेत्रका ऐतिहासिक सांस्कृतिक सम्पदाहरु, मुख्य प्रशासनिककेन्द्र, कार्यालयको वाहिरीसीमाबाट कमिमा ५० मिटर पर सम्म ३० बर्गफिटसम्मको व्यवसायिक परिचय पाटीवाहेक अन्य व्यवसायिक विज्ञापन बोर्ड तथा प्रचार सामाग्रीहरु राख्न निषेध गर्ने ।
- ग) महानगरपालिका क्षेत्रमा अनाधिकृत ढंगले राखिएका नीजि क्षेत्रबाट प्रायोजित सरकारी सुचना बोर्डहरु तथा सचेतनामूलक बोर्डहरु तत्काल हटाउने । उक्त प्रकृतिका बोर्डहरु राख्न आवश्यक देखिएमा महानगरको स्विकृतिमा अनुमति प्रदान गर्न सकिनेछ ।
- घ) एकसय बर्गफुट भन्दा ठूला साईजका होर्डिङ्ग बोर्डहरुको अनिवार्य रुपमा विमा गरीनुपर्ने । होर्डिङ्ग बोर्डहरु दर्ता गरी बोर्डको मुनि दर्ता नम्बर स्पष्ट देखिने गरि महानगरपालिकाबाट उपलब्ध गराईने स्टीकर राख्नुपर्ने । अब उप्रान्त २०० बर्गफुट भन्दा ठूला साईजका बोर्डहरु नयाँ दर्तागर्नुपूर्व सो प्राविधिक हिसावले ठिक भए नभएको नेपाल इन्जिनियरिंग काउन्सिलबाटलाईसेन्स लिईएका प्राविधिकबाट उपयुक्तताको सिफारिस लिने व्यवस्था अनिवार्य गर्ने ।
- ङ) कुनै पनि व्यवसायीले महानगरबाट स्वीकृत लिएकै वखत खाली बोर्डमा राख्नेसन्देशमूलक सामाग्री बनाई अनिवार्य रुपमा राख्नुपर्नेछ । कुनै पनि सामाग्री रहित खाली बोर्डराख्न निषेध गर्ने । व्यवसायीले बोर्डमा राख्ने सामाग्री परिवर्तन गरेपिच्छे, महानगर

पालिकालाई उत्तरंगिन एक प्रति सामाग्री उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

- च) महानगरपालिका भित्र रहेका अव्यवस्थित, अनियन्त्रित, विशुद्ध निजी फाइदाकाउद्देश्यले सार्वजनिक चोक, सडकसँगै जोडेर ट्राफिक प्रहरी लगायत कुनै पनि सरकारी नामबाट बिना अनुमति राखिएका बोर्डहरु तत्काल हटाउने ।
- छ) विज्ञापन बोर्ड तथा डिजिटल बोर्डको साईज, उक्त बोर्ड राख्न पाउने स्थान र यस सम्बन्धि अन्य मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- ज) सडक पेटी तथा सार्वजनिक स्थानमा कुनै पनि स्थायी प्रकारका द्वार, स्टल डिस्प्ले राख्न पूर्णप्रतिबन्ध लगाउने ।
- झ) बिद्युत तथा टेलिफोनका पोलहरुमा राखिएका सबै प्रकारका बोर्डहरु तुल ब्यानर हटाउने ।
- ञ) परिचय पाटीको हकमा महानगरपालिकामा व्यवसाय दर्ता भएका व्यवसायीले मात्र तोकिएको साईजको परिचयपाटी निशुल्क र राख्न पाउने छ । महानगरपालिकामा व्यवसाय दर्ता नभई परिचय पाटी राख्न पाईने छैन । परिचय पाटीमा स्पष्ट देखिने गरि महानगरपालिकामा व्यवसाय दर्ता भएको दर्ता नम्बर अनिवार्य रुपमा उल्लेख गर्नु पर्नेछ । एक व्यवसायको हकमा एकभन्दा बढी परिचयपाटी राख्न पाउने छैन । परिचय पाटीको अधिकतम साईज उचाईमा ३ फिट ननघाई बढीमा ३० वर्गफिटसम्ममात्र हुनेछ । सुरक्षाको दृष्टिकोणले परिचयपाटी राख्दा घरको कुनैपनि भ्याल छोप्न पाईने छैन ।
- ट) सपीङ्ग कम्प्लेक्स, सुपर मार्केट जस्ता ठुलाठुला व्यापारिक कम्प्लेक्सको हाता,कम्पाउण्ड भित्र सुरक्षाका मापदण्ड अपनाई भूई

तथा भित्ताहरुमा होर्डिङ्ग बोर्ड, डिजिटल डिस्प्ले, चलदृश्य बोर्ड, एलसीडी बोर्ड, एल ई डि बोर्ड, रोलेर बोर्ड, ग्लो बोर्ड, नियोन साईन, प्रोजेक्टर, स्टल डिस्प्ले जस्ता बाह्य विज्ञापन राख्न अनुमति दिने ।

- ठ) महानगरपालिकाको यातायात गुरुयोजना बनाई सो अनुरूप यातायात व्यवस्थापन एवं यात्रु सुविधालाई ध्यानमा राखी एकरूपता कायम हुने गरी बाह्य विज्ञापन बोर्ड राख्ने व्यवस्था सहितको सुविधायुक्त (सोलार बत्ति, टेलिफोन बुथ, उपयुक्त स्थान, लोकेशन नक्शा सहितको बस प्रतिक्षालय (द्यगक कतयउ) निजी क्षेत्रको सहभागितामा प्रतिस्पर्धात्मक माध्यमबाट निर्माण गरी हालको अव्यवस्थित बस स्टपहरुलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- ड) महानगरसंग यस अधि स्वीकृति लिई राखेका र अब उप्रान्त स्वीकृति हुने बस स्टपनिर्माणकर्ताले महानगरपालिकाले तोकेको डिजाईन अनुसार गनुपर्ने र विज्ञापन गर्न मिल्नेकूल भागको ३० प्रतिशत भागमा अनिवार्य रूपमा तोकिएको सूचना तथा सन्देशमूलक सामाग्रीहरु राख्नु पर्ने र प्रत्येक वसस्टपमा सोलार बत्ती अनिवार्य जडानगर्नुपर्ने ।
- ढ) सार्वजनिक निजी साभेदारी अन्तर्गत अत्याधुनिक आकासे पुल, सुविधा सम्पन्न पार्क, शहरी सुविधा केन्द्र स्थापनामा प्रोत्साहन गर्न शहरका विभिन्न स्थानहरु छनौट गरी प्रतिस्पर्धाको आधारमा उपलब्ध गराउने र तोकिएको मापदण्ड बमोजिम तोकिएको विज्ञापन दरमा कर संकलन गर्न पाउने व्यवस्था मिलाउने ।
- ण) होर्डिङ्ग बोर्ड तथा डिजिटल डिस्प्ले बोर्ड दर्ता तथा नविकरण गर्दा प्रचलित कानून बमोजिम सम्पत्ती वहालमा दिनेव्यक्तिलाई लाग्ने सम्पत्ति वहाल कर घरजग्गा धनीको नाममा व्यवसायीले

नै तिर्नुपर्नेव्यवस्था मिलाउने ।

- त) महानगरपालिका क्षेत्रमा हुने योजनावद्ध पुर्वाधार विकासमा निजी क्षेत्र सहभागी हुन चाहेमा कूल लागतको न्यूनतम १० प्रतिशत सम्मकोप्रायोजकको रुपमा सहभागी गराउँदा सम्बन्धित निजी क्षेत्रलाई आफ्नो लोगोको सम्म विज्ञापन गर्न दिने ।
- थ) रोड डिभाईडरमा विज्ञापन गर्न पूर्ण रुपमा निषेध गर्ने । फुटपाथ वारमा व्यवस्थित गर्ने ।
- द) महानगरपालिकामा यस अघि दर्ता भई नियम अनुसार बुझाउन पर्ने कर दस्तुर नबुझाउनेविज्ञापन व्यवसायी/व्यक्तिहरुलाई नगरपालिकामा रहेको अभिलेखको आधारमा कालोसूचीमार ख्ने, सार्वजनिक गर्ने र यसपछि निजहरुले महानगरपालिकासँग लिने कुनैपनि प्रकारको सेवा लिन आउँदा बाकी बक्यौता चुक्ता गनुपर्ने । यस्तो बुझाउनु पर्नेकर नबुझाएकासँग सरकारी बाँकी सरह असुलउपर गर्ने ।
- ध) सरकारी वाहेकका निजी जग्गामा बोर्डहरु राख्दा सधियारकातर्फ तथा सडकतर्फकम्तिमा १० फिट जमिन छोडेको हुनुपर्ने र उचाईको हकमा जमिनसतहबाट वढीमा३० फिटमात्र हुनुपर्नेछ र अनिवार्य रुपमा बोर्डमा सोलार वत्ति जडान गरेको हुनुपर्नेछ ।
- न) सरकारी सूचना तथा सचेतनासम्बन्धी सामाग्रीहरु राख्न परेमा विज्ञापन कर छुट दिन सकिने छ। यस्ता सूचना समाग्री राख्दा समेत माथि उल्लेखित मापदण्ड पालना गर्नुपर्नेछ ।
- प) आन्तरिक श्रोत साधन परिचालन गरी महानगरपालिकाको आन्तरिक आयमा अभिवृद्धिगर्न महानगर क्षेत्रमा रहेका सार्वजनिक स्थान तथा आफ्नै जग्गामा आधुनिक, उच्च प्रविधियुक्त र वातावरणमैत्री विज्ञापन बोर्ड तथा प्रचार समाग्री राख्ने स्थान

व्यवस्था गरी प्रतिस्पर्धाको माध्यमबाट उक्त स्थान निजी क्षेत्रलाई उपलब्ध गराई सो वापतकर, रोयल्टी रकम संकलन एवं परिचालन गर्ने ।

- फ) महानगरपालिका क्षेत्रमा राखिने विज्ञापन तथा सचेतनामूलक बोर्ड तथा प्रचारसामाग्रीबाट शहरी हरियाली, समाजिक मूल्य मान्यता र सदभाव तथा सुरक्षाकोदृष्टिकोणबाट उपयुक्त भएको नपाइएमा सो बोर्ड तथा सामाग्री तत्काल हटाउनेव्यवस्था गर्ने ।
- ब) आधुनिक प्रविधिका विज्ञापन माध्यमहरु डिजिटल डिस्प्ले बोर्ड, लाईट बोर्ड लगाएत अन्य विद्युतिय प्रचार सामाग्री समेतलाई अनुमति दिईनेछ ।
- भ) प्रचार प्रसार सामाग्री मर्यादित हुनु पर्नेछ । अशिलल, उत्तेजक एवं धार्मिक, सास्कृतिक, भाषिक, जातिय आदी सामाजिक सद्भाव भड्काउने खालका प्रचार प्रसार सामाग्री राख्न पूर्ण प्रतिबन्ध गर्ने ।
- म) सूर्तिजन्य एवं मदिराजन्य बस्तु एवं उत्पादनको प्रचार प्रसार गर्न पूर्ण प्रतिबन्ध गर्ने ।
- य) महानगरपालिकाले एक समिति निर्माण गरी सडक खण्ड अनुसार न्यूनतम घर वाहाल निर्धारण गर्ने छ । सोही आभारमा घर वाहालकर लिईने छ ।

६) विज्ञापन सामाग्रीहरुको दररेट तपसिल बोजिम तोकिएको छ ।

सि. न.	विज्ञापन माध्यम	समय	एकाई	मूल बजार	सहायक	अन्य
१	वाल पेन्ट , सटर पेन्ट	वार्षिक	वर्ग फिट	३०.००	२०.००	१५.००
२	वाल बो ,पिएस, लाईट बो	वार्षिक	वर्ग फिट	१५०.००	१००.००	५०.००
३	ए.सि.पि बो	वार्षिक	वर्ग फिट	१००.००	५०.००	२५.००
४	सोलार पो ल बो	वार्षिक	गोटा	८०००.००	५०००.००	३०००.००
५	बस विज्ञापन	वार्षिक	गोटा	८०००.००		
६	बस व्यानर	प्रति हप्ता	गोटा	१००.००		
		२ हप्ता	गोटा	२००.००		
		१ महिना	गोटा	८००.००		
७	बस स्टप	वार्षिक	गोटा	६००००.००	४००००.००	३००००.००
८	स्वागत गेट	प्रति दिन	गोटा	२०००.००		
९	सार्वजनिक स्थानको भाा वीको वर्गफिटमा	वार्षिक	वर्ग फिट	२००.००	१००.००	७५.००
१०	एल.ई.ई. स्क्रिन	वार्षिक	वर्ग फिट	४०००.००	३०००.००	१५००.००
११	पसल गेट प्रति पसल	१ हप्ता	गोटा	१०००.००		
		२ हप्ता	गोटा	१५००.००		
		१ महिना	गोटा	३०००.००		

वर्ष १) खण्ड १५, पोलेमपा, स्थानीय राजपत्र, भाग १ मिति २०७५।२।०७

१२	टेक्सी विज्ञापन	६ महिना	गोटा	३०००.००		
		वार्षिक	गोटा	५०००.००		
१३	श्री ि अक्षर	वार्षिक		२०००.००	१५००.००	१०००.००
१४	ट्रफिक आईल्याण	वार्षिक	गोटा	५००००.००	४००००.००	२५०००.००
१५	मेला महो त्सव कर	मेला अर्वा- धभर		२५०००.००		
१६	रेलिङ्ग विज्ञापन	वार्षिक	गोटा	६००.००	४००.००	२००.००
१७	होङ्गि बो	वार्षिक	वर्ग फिट	२००.००	१५०.००	१००.००
१९	सार्वजनिक स्थानमा प्रचार कार्यक्रम	प्रतिदिन		३०००.००	२०००.००	१०००.००

